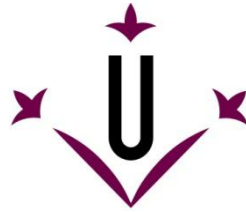

TREBALL FINAL DE GRAU

Grau en Geografia i Ordenació del Territori

La toponímia al municipi de Coll de Nargó

Una aproximació geogràfica

Autor:

Albert Aubet Finestres

Tutor:

Dr. Jesús Burgueño Rivero

Departament de Geografia i Sociologia

Universitat de Lleida

Juny 2013

“L’estudi dels noms de lloc és una de les coses que més han desvetllat la curiositat dels erudits i àdhuc la del poble en general. És natural que sigui així. Aquests noms s’apliquen a l’heretat de què som propietaris, o a la muntanya que enclou el nostre horitzó, o al riu d’on traiem l’aigua per regar, o al poble [...] que ens ha vist néixer i que estimem per damunt de tots els altres”.

Coromines, Joan (1965). *Estudis de Toponímia Catalana I*.

Resum

En el present treball s'aborden tot un seguit de temes toponímics des d'una vessant geogràfica. Primerament, es manifesta la relació i el vincle que existeix entre la toponímia i la geografia. Posteriorment, es fa una anàlisi, des del punt de vista metodològic i de les conseqüents conseqüències, de diverses editorials de mapes: Institut Cartogràfic de Catalunya, Instituto Geográfico Nacional i de l'Editorial Alpina. En un apartat de reflexions, s'analitza la nova perspectiva toponímica de la societat actual. Finalment, mitjançant treball sobre el terreny, es realitza una acurada revisió al *Nomenclàtor oficial de la toponímia major de Catalunya* i diverses aportacions, en diferents àmbits temàtics, dins del camp toponímic. L'espai de treball on s'ha emmarcat ha estat el municipi de Coll de Nargó (Alt Urgell).

Paraules clau: toponímia, cartografia, mapa, Institut Cartogràfic de Catalunya (ICC), Mapa Topogràfic Nacional (MTN), Editorial Alpina.

Abstract

Toponymy in Coll de Nargó. A geographical approach. This work deals a number of toponymic themes from a geographical perspective. Firstly, it shows the relationship and the link between place names and geography. Afterwards, it makes an analysis, from a methodological point of view and their consequences, from different publisher maps: Institut Cartogràfic de Catalunya, Instituto Geográfico Nacional and Editorial Alpina. In a section of reflections, it analyzes the new toponymic approach of contemporary society. Finally, through fieldwork, carries out a thorough review of the *Official nomenclature biggest names in Catalonia* and various contributions, in different subject areas, in the toponymic field. The workspace has been framed in Coll de Nargó (Alt Urgell).

Keywords: toponymy, cartography, map, Institut Cartogràfic de Catalunya (ICC), Mapa Topogràfic Nacional (MTN), Editorial Alpina.

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ	7
1.1. Orígens i estímuls de la recerca	7
1.2. Leitmotiv	9
1.3. Objecte d'estudi i estructura del treball	11
1.4. Marc metodològic	12
1.5. Marc geogràfic	14
2. MARC TEÒRIC	15
2.1. Què és la toponímia?	15
2.2. La relació entre la toponímia i la geografia	17
3. ANÀLISI D'EDITORIALS	19
3.1. Institut Cartogràfic de Catalunya	19
3.1.1. El recull toponímic de l'Institut Cartogràfic de Catalunya. Quan i com?	19
3.1.2. Informadors toponímics de les contrades de Nargó	21
3.1.3. Va ser el Mapa Topogràfic Nacional una font utilitzada per l'ICC?	22
3.1.4. Tipologies d'errors de l'ICC	25
3.1.4.1. Errors al passar-ho al mapa?	25
3.1.4.2. El canvi d'escala com a generador d'errors	27
3.1.4.3. Contradiccions	37
3.1.4.4. Disbarats	41
3.2. Instituto Geográfico Nacional	43
3.2.1. El desgavell toponímic del MTN a Catalunya	43
3.2.2. Les espifiades en les minutes i els mapes de l'IGN	45
3.2.2.1. Tipus d'errors en la minuta o en el mapa	47
3.2.2.2. Tipus de tergiversacions en el pas de la minuta al mapa	52
3.3. Editorial Alpina	58
3.3.1. El cas de l'editorial Alpina: un model a seguir	58

3.4. Quantificació i densitat toponímica	59
3.4.1. Àmbit urbà - àmbit rural	60
3.4.2. IGN - ICC - Editorial Alpina	62
3.4.3. Catalunya - Suïssa	64
4. REFLEXIONS	66
4.1. Què són els neotopònims?	66
4.1.1. Escaladors	66
4.1.2. Urbanitzadors	68
4.1.3. Caçadors	69
4.1.4. La mateixa societat	70
4.2. Topònims fòssils i topònims mòbils	71
4.3. Antigament llocs amb noms, actualment llocs amb números.	73
Dels topònims a les coordenades	
4.4. Noms de casa que donen lloc a noms de lloc i viceversa	75
4.5. "Toponomicidi"?	77
4.5.1. El toponimicidi des de la perspectiva empírica	78
5. APORTACIONS	80
5.1. Evolució lingüística de diversos topònims	80
5.2. L'oficialització dels topònims a través del Nomenclàtor oficial de la toponímia major de Catalunya	82
5.2.1. Revisió de la toponímia major de Catalunya	82
5.2.2. Percentatge d'errades en el municipi de Coll de Nargó	83
5.3. La toponímia en diferents àmbits temàtics	86
5.3.1. Fonts	86
5.3.2. Hidrònims dels rius de Sallent i de Valldarques	88
5.3.3. Masies	90
5.3.4. Partides	92
5.3.5. Forests públiques	94
5.4. Microtoponímia a la <i>Muntanya de Turp</i>	96
5.5. Gravació dels sons dels topònims	99

6. CONSIDERACIONS FINALS	100
7. AGRAÏMENTS	103
8. ANNEXOS	104
8.1. Annex A. Revisió de la toponímia major de Coll de Nargó	104
8.2. Annex B. Topònims i coordenades de les fonts del terme	113
8.3. Annex C. Masies de Coll de Nargó	115
9. BIBLIOGRAFIA I FONTS	120

1. INTRODUCCIÓ

1.1. Orígens i estímuls de la recerca

El present document, *La toponímia al municipi de Coll de Nargó. Una aproximació geogràfica*, s'emmarca en el Treball Final de Grau dins la titulació de Geografia i Ordenació del Territori.

El mar de dubtes generat de la necessitat de triar un tema, no va ser poc. Curiosament però, l'elecció no va venir premeditada, sinó que, després de mantenir una distesa conversa amb en Jesús Burgueño, aquest cità la paraula *toponímia* i hi adjuntà, si no recordo malament, la frase: *és molt interessant la toponímia*. Fou en aquest instant quan m'il·luminà i veié que aquest tema em permetria treballar sobre el meu poble, cosa que sempre és una motivació extra, poder realitzar treball de camp i, a més, deixar una empremta en el llegat toponímic del municipi. Així doncs, de seguit, començarem a traçar les línies que marcarien l'actual treball.

Si algú m'hagués preguntat, en un inici, els estímuls principals, aquests haguessin estat els esmentats anteriorment. No obstant, si els hagués de mencionar un cop vist en perspectiva, serien aquells, juntament, amb d'altres.

I és que, quants més topònims es coneixen i més ben situats estan en l'espai, més facilitat té un de saber del passat, d'entendre el present i esbrinar o predir el futur. Els noms parlen de temes socioeconòmics, geogràfics, històrics... I permeten aquest vaivé del passat cap al futur tot passejant i actuant en el present.

Sense anar més lluny, el determinatiu del mateix Coll de Nargó, segons Coromines, prové de l'arrel basca *narra-*, que significa arrossegar (Coromines, 1996). Aquest arrossegament, molt probablement, provingui de l'activitat que ha caracteritzat aquest territori des dels temps més ancestrals, els raiers. És a dir, aquest mateix topònim ens parla que fa més de mil anys ja s'estava explotant el bosc amb una certa importància en aquest indret. En l'actualitat aquest aprofitament està aturat, però de cara al futur, per què no tornar a encarar l'economia de la zona amb el bosc?

Una altra cosa de la qual m'ha fet adonar aquest treball és de la gran capacitat de síntesi geogràfica que posseïen els pobladors d'antuvi. Tenien perfectament definit el que era una coma, un barranc, un torrent, un tossal o bé, un bony. Això, dels antics. Quant als actuals, en alguns casos és fascinant la coneixença que tenen alguns informadors del

terreny. I és que, mentalment, el segueixen pam a pam mentre hom intenta seguir-los fent ús d'un mapa.

En aquest mateix sentit, la vessant humana que ha fornit gran part de l'obra, m'ha apropiat a xerrar i agafar informació amb, aproximadament, una trentena de persones, de les quals, totes, més enllà de topònims, m'han aportat moments únics i inoblidables.

Deixant ja de banda els aspectes que m'ha aportat en el terreny personal i tornant a l'onomàstica, hom observa que, contínuament, la societat usa, de forma inconscient, aquesta ciència. Cada dia, de la boca de tots, en surt, com a mínim, el nom d'una ciutat, d'un carrer, d'una muntanya, cognoms... tot plegat dóna un reflex de la importància d'aquesta ciència dins de la col·lectivitat, que creix a mesura que l'imaginari dels individus s'amplia i disminueix a mesura que aquest es constreny.

L'automaticitat en què s'usa no invita a la reflexió, però és quan hom hi para atenció que s'adona de la màgia que desprenen els topònims. Una màgia que porta a la gent a la dèria d'esbrinar d'on prové el nom -etimologia-, què va motivar a posar un nom en un indret determinat -etiologia-, cercar-ne l'evolució en el temps o bé, com en el meu cas, a recollir i cartografiar topònims.

1.2. Leitmotiv

En el present treball, més que parlar d'hipòtesis, seria més adequat usar el terme *leitmotiv* com a fil conductor del projecte. El motiu principal d'aquest és, doncs, intentar salvar part de la memòria toponímica del municipi, amb la finalitat de preservar la identitat que els antics pobletans han anat engendrant i construint amb el pas dels anys.

Actualment, com bé hom sap, s'està a les acaballes de l'última generació de persones que s'han criat i han crescut menant feixes, anant a pescar a barrancs recòndits, movent-se de dia i de nit per les contrades buscant tòfones, amb la necessitat d'anar a caçar, a plegar bolets a l'època, en definitiva, d'una sèrie de factors que han caracteritzat des de l'inici el món rural i que, a dia d'avui, s'acaben de perdre. Amb aquesta pèrdua de trets característics, s'esvaeix també, al mateix temps, la necessitat d'amollar, toponímicament parlant, cada punt del territori i, conseqüentment, els noms de lloc.

En aquest sentit, el que nasqué com una simple idea de fer un treball sobre toponímia amb l'objectiu, entre d'altres, de fer una revisió del *Nomenclàtor oficial de la toponímia major de Catalunya*, es convertí en una taleia, en àmbits temàtics, de furgar, recuperar i cartografiar noms de lloc de la forma més precisa possible, amb la finalitat de perpetuar, a cada lloc, el seu nom genuí.

Aquesta mateixa curolla de recollir noms de lloc genuïns, a Catalunya, es remunta a la primera meitat del segle XX. Joan Coromines i Enric Ribas, el 1936, des de la Societat Catalana de Geografia, ja manifesten la necessitat que es porti a terme, per a cada municipi, una tasca de recollida de noms de lloc com la que dugué Cristòfor Cardús en el de Sant Pere de Riudebitlles. "Pocs temes d'estudi pot haver-hi de tanta importància per a la defensa de la catalanitat, i que ensems obrin una porta tan ampla o donin auxili a tantes altres disciplines d'estudi, com la coneixença a fons dels noms de lloc del país"¹. Per tal de facilitar la feina als col·laboradors voluntaris i amb la finalitat que tots els treballs que s'anessin realitzant tinguessin un caire comú, donaren un conjunt d'instruccions que havien de presidir la recol·lecció de topònims.

Pau Vila, per la seva banda, en la mateixa dècada dels anys trenta, també es fa ressò de la importància que significa tenir una bona base toponímica. N'és una bona exemplificació la cita següent: "Recordem que utilitzant els fulls 86 i 62 del Mapa

---

¹ Coromines, Ribas, 1936: p. 255.

militar d'Espanya, a l'escala de l'1 per 100.000, ens trobarem pels volts del Pedraforca amb un nom que ens desorientà: en la representació apareixia la denominació d'*El Pixagu*. Preguntàrem a la gent de la rodalia i ningú no ens entenien, fins que ja prop del lloc, bo i assenyalant el turó, ens adreçarem a un vell pastor, el qual, tot gratant-se el clatell, amb una certa desconfiança per por que ens en riguéssim, ens digué: 'voleu dir el *Pi Ajagut*'!"²

Rosselló, per la seva part, dóna dos idees fonamentals en la ciència toponímica. D'una banda, la idea de topònims com a patrimoni inseparable de la terra i, d'altra banda, el concepte de fòssils, fòssils culturals (Rosselló, 2004). D'aquí estableix el paral·lelisme amb la geologia: "si en geologia un fòssil és la resta petrificada d'una planta o d'un animal, és a dir, un testimoni d'un quadre vital, els nostres mots són un testimoni històric d'una cultura"³.

Com es pot comprovar, existeix una llarga tradició entre els erudits de l'àmbit geogràfic i lingüístic a fer difusió del què significa tenir una toponímia genuïna i ben localitzada en el territori. Talment, és cert, però, que hom pot pensar: bé, potser se'n perdran uns, però se'n crearan d'altres si, un cop oblidats, es tornen a repoblar les bastes zones que actualment, i des de fa dècades, es troben en un procés inevitable d'èxode rural. Personalment, però, després de recollir centenars de noms i d'analitzar-los, dubto que la riquesa de noms de lloc arribés a ser del mateix nivell.

---

² Vila dins Burgueño, 2008: p. 201.

³ Rosselló, 2004: p. 52.

1.3. Objecte d'estudi i estructura del treball

Un cop exposats els orígens, els estímuls i el leitmotiv de la recerca, en aquest punt es definirà l'objecte d'estudi i s'especificarà com s'ha organitzat la recerca.

Quant a l'objecte d'estudi, aquest es centra en un anàlisi de diverses editorials de mapes (ICC, IGN i Ed. Alpina), un apartat de reflexió sobre l'estat actual de la toponímia i, finalment, una aportació, des del punt de vista revisor i innovador.

En aquest mateix sentit, el treball s'estructura en sis apartats ben diferenciats, però, tanmateix, estretament vinculats.

1. **Introducció:** s'hi exposen els orígens i els estímuls que portaren a la realització del treball. S'hi inclou, també, el leitmotiv perseverant en tot el transcurs, l'objecte d'estudi, l'estructura del treball, la metodologia emprada i una síntesi geogràfica d'on es desenvolupa aquest.
2. **Marc teòric:** s'acota la matèria que s'abordarà durant tot el projecte, tot realitzant una aproximació teòrica als termes fonamentals. A banda d'això, també s'emplaça la toponímia dins del camp geogràfic, amb la finalitat d'observar la gran reciprocitat que existeix entre les dos matèries.
3. **Anàlisi d'editorials:** es presenten les estratègies metodològiques que fan servir diverses editorials. A més, s'analitzen i es categoritzen errors que apareixen en la cartografia oficial catalana i en el mapa topogràfic nacional (MTN).
4. **Reflexions:** amb la implantació de les noves tecnologies i de les noves necessitats socials s'obra un debat, des d'una perspectiva toponímica, per veure en quin estat es troben els noms de lloc i quin n'és el seu ús.
5. **Aportacions:** s'analitzen els noms de lloc del Nomenclàtor oficial de la toponímia major de Catalunya i, a més, es recullen i cartografien un seguit de topònims per àmbits temàtics. Des d'una vessant històrico-lingüística es configura un quadre amb l'evolució d'un seguit de topònims.
6. **Consideracions finals:** a partir de les aportacions teòriques realitzades en el treball, l'anàlisi de les diferents parts que relacionen toponímia i cartografia i de les reflexions personals, es deliberen les principals conclusions.

1.4. Marc metodològic

La metodologia emprada en el decurs del present és força variada degut a pluralitat de punts abordats. D'una banda, la part dedicada a la teoria i a l'anàlisi de fonts toponímiques són fruit, merament, de bibliografia, observació i reflexió, mentre que, els aspectes més pràctics, són resultat de la combinació d'un conjunt de factors com la recerca en arxius, entrevistes, treball sobre el terreny i representació cartogràfica.

És d'aquest segon punt que es citaran, exactament, quins han estat els fonaments de la recerca.

Recerca en arxius. Amb la finalitat de recuperar topònims antics s'han revisat varis fons, com són:

- Arxiu Històric de Lleida: s'han consultat els cadastres des de 1716 -cadastre de Patiño- en endavant. Altrament, també s'han extret els topònims de les fotografies aèries del cadastre contemporani -segona meitat del segle XX- i les cèdules de propietat associades a aquests vols.
- Arxiu del Consistori de Coll de Nargó: s'ha consultat el padró de 1955 de Coll de Nargó, Gavarra i Montanissell -annexionats l'any 1969-. A més a més, s'ha trobat un document realitzat pel secretari de l'època de la informació del cens de 1960 de l'antic municipi de Montanissell, el qual anomena totes les cases que encara es trobaven habitades en aquell moment.
- Arxiu del Fons d'ICONA (Departament de Medi Ambient i Sostenibilitat): ha servit per extreure informació toponímica dels plànols de les forests públiques, realitzats quan es procedí a fer la partió entre el que era forest pública i la resta, entre finals del s. XIX i el s. XX.
- Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell: del municipi de Coll de Nargó només es conserven capbreus de Gavarra dels anys 1599, 1668 i 1702. Tanmateix, encara que no es vegin reflectits en el transcurs del treball, han servit per contrastar informació toponímica.
- Institut Nacional de Estadística (INE): s'ha emprat el Nomenclàtor de 1860, per tal d'extreure'n un catàleg de les masies dels tres antics termes municipals: Coll de Nargó, Gavarra i Montanissell.

- Fons del Centre Excursionista de Catalunya: la toponímia de les ressenyes excursionistes analitzades beu, clarament, de la cartografia oficial. Així doncs i pel motiu descrit, aquesta font, finalment, no ha estat exposada en cap punt del treball.

Entrevistes. Han estat una trentena els informadors locals que han bolcat el seu coneixement toponímic. Tanmateix, també s’han realitzat tres visites a persones relacionades amb l’àmbit toponímic a nivell català: Miquel Parella (responsable de toponímia a l’ICC), Joan López (treballador a l’editorial Alpina) i Albert Turull (professor de la Universitat de Lleida del grau en Filologia Catalana).

Treball sobre el terreny. En alguns casos acompanyat de persones coneixedores i, en d’altres, sense tenir aquest comodí, s’han anat a georreferenciar, in situ, un bon grapat de masies i de fonts. Apuntar, també, que gran part del volum d’informació toponímica recollida ha estat presa i avaluada sobre el territori.

Representació cartogràfica. Aquesta s’ha dut a terme mitjançant Sistemes d’Informació Geogràfica (SIG). Les capes que configuren els mapes s’han extret de l’Institut Cartogràfic de Catalunya i del Servei de Cartografia de la UdL. Quant a les georreferenciacions i els mapes del treball, aquests han estat realitzats mitjançant les coordenades UTM (Universal Transversal Mercator) amb el sistema de referència ED50 (European Datum 1950).

1.5. Marc geogràfic

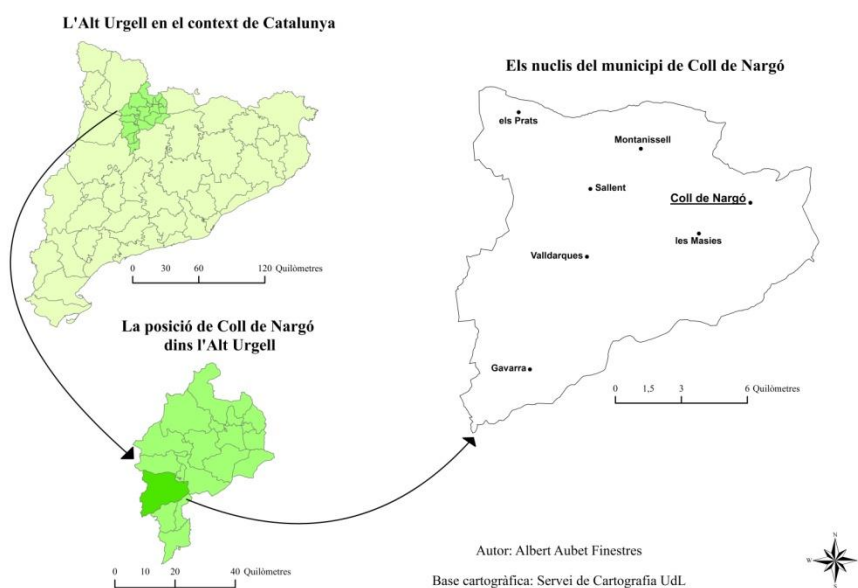
Coll de Nargó és un municipi que es troba situat a la meitat sud de la comarca de l'Alt Urgell. La majoria d'autors acostumen a anomenar aquesta zona com a Urgellet o Baix Urgellet, encara que, possiblement, s'estaria davant d'una subcomarca, entesa i estesa des dels Tres Ponts -antigament Centelles- fins a la Garanta, cosa que li aportaria la representativitat i singularitat que ha caracteritzat, i que caracteritza, aquest indret.

El municipi està compost per set nuclis de població: els Prats, Sallent, Montanissell, Valldarques, les Masies, Gavarra i Nargó. Cada un d'ells forjat amb trets ben significatius, els quals fan, del municipi, un mosaic paisatgístic amb un sol denominador comú, el romànic.

Els cinyells naturals s'emmarquen, de nord a sud, de la Serra de Finestres al Forat de Buli i, d'oest a est, del Rialb fins a Narieda, ocupant una extensió de 151,4 km². La seva configuració territorial, en línies generals, es caracteritza pel Segre a llevant, damunt del qual, dalt d'una roca, s'aixeca el nucli principal, i de dos valls interiors que es prolonguen cap a ponent, la de Sallent i la de Valldarques.

Un total de cinc-cents noranta-cinc habitants, gairebé 4 hab/km², que, tot i estar distribuïts de forma desigual en el territori i albergant-se, la gran majoria, a la capital del municipi, continuen dotant de vida les contrades.

Mapa 1: Ubicació i configuració del municipi de Coll de Nargó

2. MARC TEÒRIC

2.1. Què és la toponímia?

Abans de referir-se al terme toponímia, hom ha de fer al·lusió a la seva mare com a ciència o ens superior, l'onomàstica. Segons Moreu Rey, “l'onomàstica és la ciència que té per objecte l'estudi dels noms propis”⁴. Un altre erudit en la matèria, com és Ramon Amigó, apunta que “l'objecte de l'onomàstica és la recopilació dels noms propis; i l'estudi, en una etapa posterior, amb la finalitat de descobrir-ne el sentit, la significació, l'origen”⁵. Aquesta, es divideix en dos branques: l'antroponímia i la toponímia. Mentre que l'antroponímia tracta i estudia els noms propis de persona (cognoms, renoms, hipocorístics), la toponímia ho fa sobre els noms propis d'elements geogràfics (Moreu Rey, 1982) (Turull, 2013).

Quant a la toponímia, sembla ser que en cap moment es contempla una de les necessitats bàsiques dels noms de lloc, la seva situació en un espai concret i únic. I és que, no s'ha d'oblidar que l'origen dels topònims rau en la necessitat dels éssers humans de nomenar el territori. A més, val a dir que, a banda de la perspectiva filològica, de ben poc serveix tenir una llista de topònims sense cap mena de referència pel que fa la seva localització.

Es podria definir la toponímia, doncs, com la ciència que estudia els noms de lloc des de tres vessants: la filològica (etimologia i lingüística), la geogràfica (localització en l'espai) i la historiogràfica (l'evolució en el temps).

Un cop definit el concepte toponímia, el següent pas és delimitar l'extensió del mot topònim o, el que és el mateix, nom de lloc. Aquest, abraça des dels noms de lloc referents a poblament, tant actualment com antigament (comarques, pobles, masies, etc.), fins als noms de lloc referents al medi físic (partides de terra, valls, rierols, etc.). És en aquest segon grup, el dels llocs referents al medi físic, on apareixen agrupacions temàtiques, com poden ser els hidrotopònims, referents al pas i els efectes de l'aigua, els orotopònims, els quals s'atribueixen als noms del relleu, o bé, els fitotopònims, noms que fan referència a vegetals, etc (Moreu Rey, 1982; Amigó, 1999).

---

⁴ Moreu Rey, 1982: p. 7.

⁵ Amigó, 1999: p. 10-11.

En aquest mateix sentit, els topònims són considerats noms propis geogràfics, agafant, doncs, la categoria de noms propis. Com a tals, tendeixen a isolar les entitats úniques i específiques a les quals fan referència, establint, en tot moment, un estret lligam entre el lloc i el nom (Mallorquí, 2006).

Des d'un punt de vista històrico-social, són l'herència immortal dels nostres avantpassats, essent, a més, la història comprimida de cada lloc que es motejat.

Finalment, des d'una panoràmica geogràfica, els topònims poden ser considerats elements invisibles en el paisatge, ja que “forneixen una infinitat de dades precioses a la geografia en totes les disciplines que formen part d'aquesta gran ciència: la geografia humana sobretot, [...] però també la geografia botànica, zoològica i mineralògica, els estudis d'estadística local, i molt especialment tota indagació de geografia històrica”⁶.

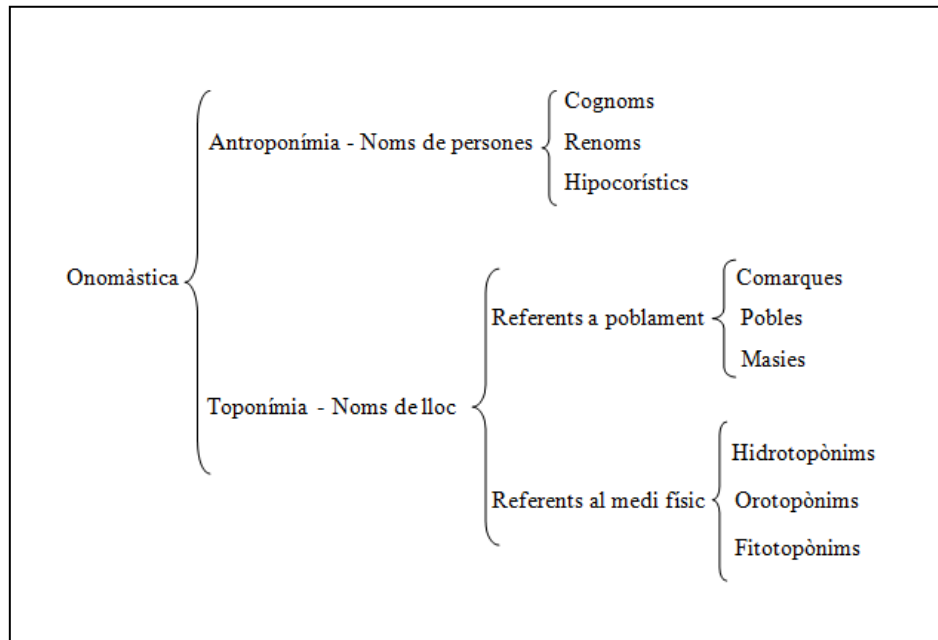

Fig. 1. Quadre-resum de la ciència onomàstica. Elaboració pròpia.

⁶ Coromines, 1965: p. 22.

2.2. La relació entre la toponímia i la geografia

Sembla ser que els interessats per la toponímia, en termes generals, es preocupen més dels aspectes lingüístics i historiogràfics dels topònims que de la seva localització en l'espai. Molts treballs publicats en la Societat d'Onomàstica ho denoten. Com a possible hipòtesi a l'aquest fet, bé podria ser que l'erudit Joan Coromines marqués un precedent tan fort en l'estudi etimològic dels topònims que, aquest, es continués perpetuant, encara, avui en dia.

Seguint la definició de toponímia, esmentada en el punt anterior, i, en aquest cas, deixant de banda la vessant lingüística i historiogràfica, és el moment de centrar-se, únicament, en la vessant geogràfica i evidenciar l'estret vincle que guarden toponímia i geografia. Són varis els punts que il·lustren aquesta relació:

a) La cartografia, sense la toponímia, perdria gran part del sentit. El component indispensable i primordial en qualsevol producte cartogràfic són els noms de lloc, sense aquests no existeixen referències espacials i, per tant, la finalitat d'un mapa queda, totalment, truncada. Per l'altre cantó, la toponímia, sense la seva representació cartogràfica, manifesta una clara carència. Un bon reflex d'aquest lligam entre les dues ciències és l'afirmació que fa Rosselló, on diu que no sap si va arribar a la cartografia a través de la toponímia o a la toponímia mitjançant la cartografia (Rosselló, 2010).

b) La toponímia i la geografia es forneixen mútuament. Per una banda, gran part dels topònims són fruit de la diversitat geogràfica, ja sigui nodrint-se de la biogeografia, de la hidrografia, de l'orografia, o de qualssevol altre ramal d'aquesta ciència.

Són molts els topònims que exemplifiquen aquesta relació. En el mateix municipi de Coll de Nargó es troben topònims com: *Costes de la Guineu, la Canya de l'Óssa, Font de les Lloberes, Serrat de les Savines, Bosc d'Avets, Font dels Noguers*, etc.

Definint aquests tipus de topònims com a històrico-geogràfics, d'altra banda, s'entreveu que la mateixa geografia pot alimentar-se de la toponímia per arribar a comprendre la fauna i la vegetació d'antuvi, quins eren els conreus més cultivats, si l'aigua era un bé escàs o, pel contrari, era abundant, etc. Aquests vestigis passats que són els topònims, poden ajudar, a més, a capir el present i, inclús, a albirar el futur.

- c) Els topònims neixen de la necessitat dels humans de georreferenciar les diferents contrades. D'aquesta forma, els noms de lloc serveixen per identificar els diferents indrets geogràfics. D'aquí, l'afirmació que fa Tort, "els noms de lloc, per definició, tenen una projecció i uns abasts geogràfic"⁷. Encara, però, resulta més tangible el llegat de l'escola italiana, on situen la toponímia en el "punt d'encontre entre el territori i la població que l'ha recorregut i habitat"⁸.

Ara bé, en la mesura que els diferents espais toponimitzats deixen d'utilitzar-se es va perdent, generacionalment, el nom del lloc en qüestió.

- d) Toponímia i geografia tenen un mateix denominador comú, el lloc. "Si els noms de lloc són objecte d'estudi de l'onomàstica, i l'espai que ens envolta és la raó de ser essencial de la geografia, és evident que entre una disciplina i l'altra la relació ha de ser especialment intensa i, en qualsevol cas, indefugible"⁹.

- e) La figura del geògraf és la idònia per vetllar que la situació dels topònims en l'espai sigui la correcta. En principi, un professional d'aquest ram hauria de tenir els coneixements suficients per tal de saber visualitzar, amb claredat, els diferents elements orogràfics que presenta el territori i, a la vegada, saber ubicar, correctament, els noms de lloc referents a cada indret damunt d'un mapa.

---

⁷ Tort, 2006: p. 69.

⁸ Papa, 2012: p. 181.

⁹ Tort, 2006: p. 69.

3. ANÀLISIS D'EDITORIALS

3.1. Institut Cartogràfic de Catalunya

3.1.1. El recull toponímic de l'ICC. Quan i com?

L'ens encarregat de la cartografia oficial a Catalunya és l'ICC, Institut Cartogràfic de Catalunya, el qual es fundà l'any 1982. Actualment, és considerat un dels màxims productors de cartografia a nivell mundial i no és d'estranyar, ja que tenen publicacions a totes les escales i d'un bon reguitzell de temàtiques.

Quant al recull toponímic, que recolza i enriqueix les bases topogràfiques, es començà a efectuar l'any 1984 i fou un procés que durà uns set anys, és a dir, fins al 1991. En aquesta tasca hi treballaren una seixantena de col·laboradors externs, els quals capturaren, aproximadament, uns 350.000 topònims a escala 1:5.000 a nivell de tot Catalunya.

Amb aquesta primera sèrie de noms de lloc, durant el 1991 i 1994, es realitzà un segon recull onomàstic amb la finalitat de densificar el primer.

La metodologia emprada per a aquests reculls és força discutible. Com a procediment habitual els entrevistadors feien que els informadors omplissin amb topònims cada racó d'una fotografia aèria. Mentre que, en alguns casos concrets, anaven sobre el terreny. Això sí, miraven que, aquests últims, guardessin un vincle personal amb l'àrea en qüestió.

Un cop tingueren aquest "recull de camp", realitzat a mà, aquesta informació passà directament a correctors lingüístics, filòlegs, els quals també realitzaren la seva tasca a mà. Finalment, un cop corregits aquests noms, s'informatitzaren. A tall de síntesi, un nom de lloc passava per tres persones diferents abans d'ésser introduït en un mapa. Cal dir, però, que la ubicació en el mapa venia acotada per la persona que havia realitzat la feina de camp.

Recapitulant, hom s'ha de centrar en dos idees clau. La primera és que els informadors, la majoria de vegades, havien de donar els topònims sobre fotografies aèries, és a dir, que no estaven ni georreferenciades i, la segona, és que intervenien tres persones des que el nom de lloc era recol·lectat fins que aquest arribava a ser cartografiat.

Analitzant aquests dos eixos, resulta fàcil d'entendre que hi hagin tantes errades en la cartografia oficial. D'una banda, perquè a una persona d'edat avançada, la qual, molt probablement, no havia visualitzat mai una fotografia aèria en el llarg de la seva vida, no se li pot demanar que comenci a situar topònims damunt d'una imatge. Aquesta metodologia, només s'hauria d'emprar, com a últim recurs, en casos remots. D'altra banda, topònims que han estat apuntats manualment per una persona en concret, no poden passar amb despreocupació d'unes persones a unes altres ja que, com bé és normal, la cal·ligrafia no és exacta i sempre hom pot llegir una "i" on hi havia una "r" o una "u" on hi havia una "n", per exemple. En aquest sentit, si més no, la persona que escriu els topònims hauria de ser la mateixa que finalment els informatitza, ja que podria percebre algun possible error per part del filòleg a l'hora de llegir el que s'havia escrit en un inici.

Un altre aspecte rellevant, és que els recol·lectors de topònims "treballaven en àrees relativament grans (sempre que era possible en 24 fulls contigus de l'Ortofotomapa de Catalunya, que representa uns 128 km²); això conferia homogeneïtat al treball i li atorgava major rendibilitat, ja que amb aquest sistema s'aprofita més exhaustivament la informació i els informadors"¹⁰.

Bé és que la informació es pugui aprofitar més i, en certa part, també, els informadors. No obstant, però, s'ha d'ésser conscient que el coneixement dels informadors va, estrictament, lligat a la realitat viscuda al llarg de la seva vida, la qual acostuma a ser d'un espai que, en la majoria de casos, es redueix a les zones on posseeix peces de terra, els voltants de la casa, els llocs on ha treballat, etc. O sigui, voler aprofitar els informadors d'una forma extenuant, dissortadament, acabarà per engendrar carències toponímiques a les bases cartogràfiques. A més, cal apuntar que fa vint-i-cinc anys encara es podien trobar, amb gran facilitat, moltes persones que s'havien criat en masies aïllades, les quals coneixien més bé que ningú els indrets dels voltants de seva casa. Amigó menciona que "és preferible de valer-se d'una persona diferent per a cada cantó del terme. He arribat a la conclusió que ens hem de malfiar d'aquells que diuen que ho saben tot"¹¹.

---

¹⁰ Leonart, Parella, 1994: p. 14.

¹¹ Amigó, 1980: p. 26.

3.1.2. Informadors toponímics de les contrades de Nargó

Les persones elegides de fixar els topònims de la cartografia oficial catalana, en la zona de Coll de Nargó, durant la primera i la segona tongada, van ser les següents.

- Persones ben especificades

Emílio Solà Gual (Cal Vileta); Marcel·lí Colom (Cal Gabander); Joan Vilana (Cal Caseta); Antoni Guàrdia (Cal Música); Esther Reig (Cal Busquet); Antoni Colomé; Amadeu Colom Boix; Joan Vidal Ros.

- Persones, sense especificar, de les cases següents

Cal Magí; Cal Roi; la Pera; Ca l'Agustí; Cal Tambaló; Cal Tomàs; Vilàs; Cal Moliner; Torriella; lo Pui; Cal Doble; Cal Llangonissa; la Xosa; Ca l'Armengol; Cal Gambo; Cal Quim de la Rosa; Fenollet.

Després d'analitzar cada una de les persones i de les masies, s'observa el fet que siguin persones nascudes en el territori, cosa que és important. “Convé que les persones que informin siguin filles del poble i que hi hagin viscut allò que es diu tota la vida. Aquesta és la millor garantia que conserven els trets fonètics i els modismes peculiars de la localitat”¹². Resulta força sorprenent, però, la presència d'una informadora, ja que “en la majoria dels casos, les dones no han anat tant pel camp i no tenen, doncs, motiu de saber-ne tants noms”¹³.

---

¹² Amigó, 1999: p. 33.

¹³ Amigó, 1999: p. 35.

3.1.3. Va ser el Mapa Topogràfic Nacional una font utilitzada per l'ICC?

“Malauradament, com a material de referència de moltes àrees no existia, sobretot en els primers anys en què es va realitzar el treball, cartografia de l'escala i de l'actualització adequades; en general, pel que fa a cartografia recent, moltes vegades només es podia comptar amb els fulls del Mapa Topogràfic Nacional (MTN) E. 1:50.000. Tot i això, el fet de partir de poc material complementari va evitar que es tendís només a constatar i reproduir la toponímia que apareix a documents ja publicats i va contribuir al fet que l'única font d'informació, per a la base del recull de camp, fos oral”¹⁴.

Dubtos que l'única font d'informació fos oral, ja que, en els mapes de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, s'hi poden observar una bona rua d'errors garrafals. Unes equivocacions que, de ben segur, si haguessin anat a topar gent mínimament vinculada amb el territori en qüestió, s'hagueren evitat. Dissortadament, aquests errors porten perpetuant-se en la cartografia oficial, gairebé, un segle.

A continuació es mostren dos exemples d'errors que es varen cometre en la realització de la primera edició del Mapa Topogràfic Nacional (MTN) i que, a dia d'avui, encara continuen fitant el territori de forma equívoca a la cartografia oficial catalana.

Exemple 1: *Setcomelles (cim)*

Fig. 2. Detall de la primera edició del MTN a escala 1:50.000 (1934). Sept Cornelles.

¹⁴ Lleonart, Parella, 1994: p. 15.

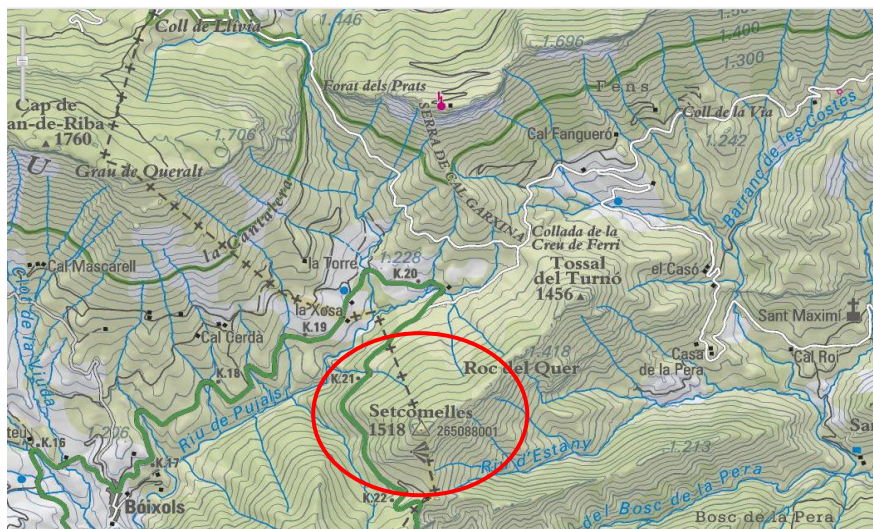

Fig. 3. Detall del mapa topogràfic a escala 1:50.000 de l'ICC (2012). *Setcomelles*.

En aquestes dos edicions 1:50.000, l'una per part de l'IGN i l'altra per l'ICC, s'observa que *Setcomelles* apareix com a cim. En realitat, però, *Setcomelles* respon a una àmplia zona que s'estén des de *Creu de Ferri* fins a l'*Apallador*.

En aquest cas en concret, a banda de productes cartogràfics, es disposa, també, d'altres fonts d'informació, com per exemple, l'*Onomasticon Cataloniae*, on apareix clarament explicada l'etimologia d'aquest topònim. Segons Coromines, *set* podria venir del numeral usat amb caràcter ponderador de pluralitat o bé, del llatí "*saeptum*": 'un clos', 'recinte enclòs en tanca'. Respecte *comelles*, apunta que deriva de "*cumba media*" > "*coma mea*" > "*comeia*", el significat del qual és valleta intermèdia (Coromines, 1997). Amb aquestes definicions, hom s'adona, per tant, que en cap cas es pot tractar d'un cim.

Exemple 2: *Tossal del Faig* (cim)

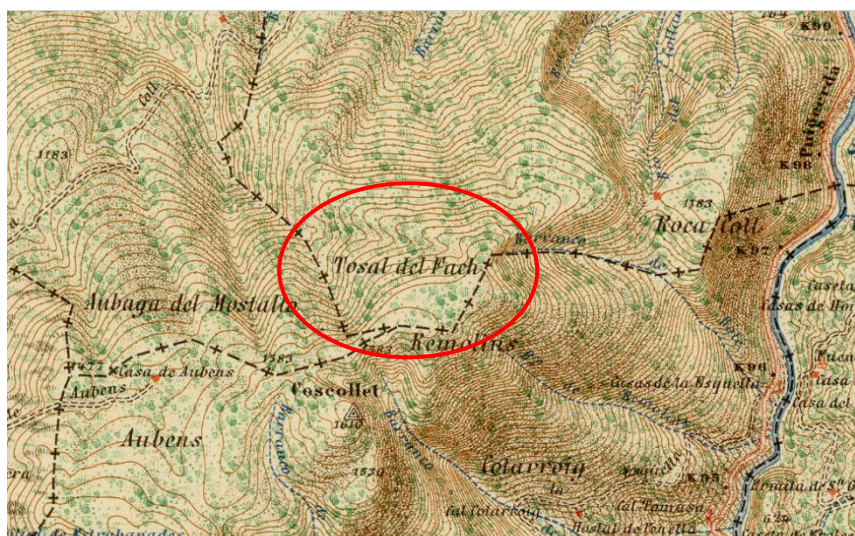

Fig. 4. Detall de la primera edició del MTN a escala 1:50.000 (1933). *Tossal del Faig*.

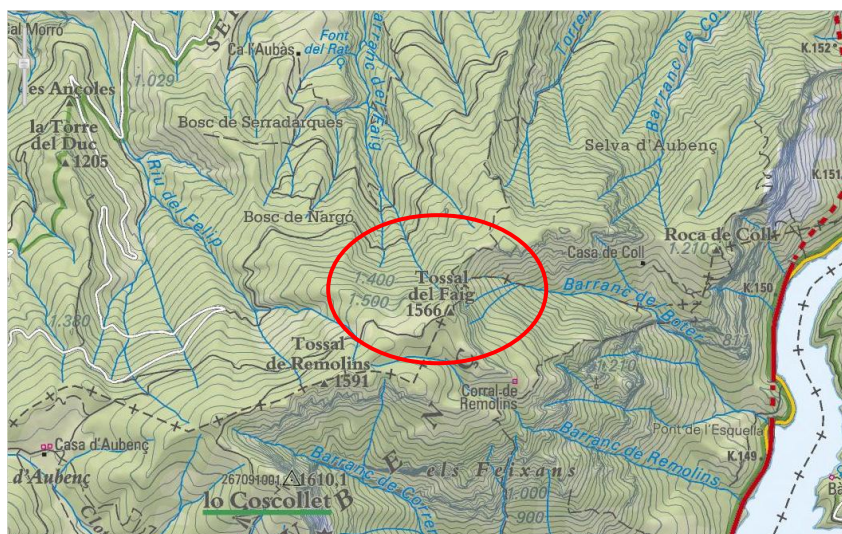

Fig. 5. Detall del mapa topogràfic a escala 1:50.000 de l'ICC (2012). *Tossal del Faig*.

En aquest cas, l'element en qüestió és el *Tossal del Faig*. Un error que es comença a detectar l'any 1933, amb la primera edició de l'1:50.000 de l'IGN, es perpetua a la cartografia de l'ICC de forma, gairebé, sorprenent. Ningú que tingui un cert coneixement de les contrades coneix aquell cim com a *Tossal del Faig*.

El topònim correcte seria *Tosserol*, mentre que el *Tossal del Faig* estaria desplaçat uns centenars de metres a ponent.

Una vegada més, un error, que comença a aparèixer fa vuitanta anys, queda fossilitzat i, a dia d'avui, encara continua essent vigent a la cartografia oficial.

Queda clar, doncs, que, a banda de les persones enquestades, l'ICC s'alimenta, també, d'antigues publicacions realitzades per l'IGN.

3.1.4. Tipologies d'errors de l'ICC

3.1.4.1. Errors al passar-ho al mapa?

Com s'ha mencionat anteriorment en el punt 3.1.1., sembla lògic que apareguin errors nominals en el producte cartogràfic final si són tres persones diferents les que conformen el procés de recollir, revisar i informatitzar la informació i, a més, s'afegeix la dificultat de llegir els diversos topònims, escrits a mà, en el pas d'una fase a una altra. En aquesta línia, s'observen dos exemples claríssims d'errors de lectura per part d'alguns dels interventors, ja sigui per la cal·ligrafia del subjecte precedent o bé, per una falta d'atenció de la persona en qüestió.

Exemple 1: *Cal Perxà*

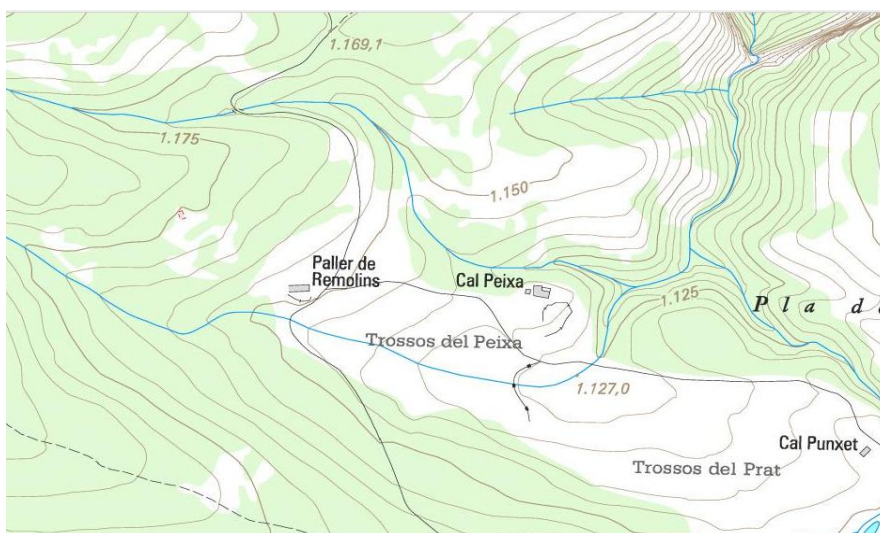

Fig. 6. Detall del mapa topogràfic a escala 1:10.000 de l'ICC (2012). *Cal Peixa/Trossos del Peixa*.

A la vista 1:10.000 de l'ICC apareix *Cal Peixa* i, al seu costat, uns trossos homònims. Aquesta casa es troba situada al *Pla de Tolustre* i, el seu nom original, respon a *Cal Perxà*, com bé ho documenta el Nomenclàtor de Masies realitzat per l'INE l'any 1860. Informació que ha estat confirmada, també, pels diferents informadors consultats.

Tot fa pensar, doncs, que l'errada sigui fruit d'una confusió de lectura d'una 'r' per una 'i' en alguna part del procés que va des del treball de camp fins a la informatització de la informació obtinguda i revisada.

Exemple 2: *Cal Nen*

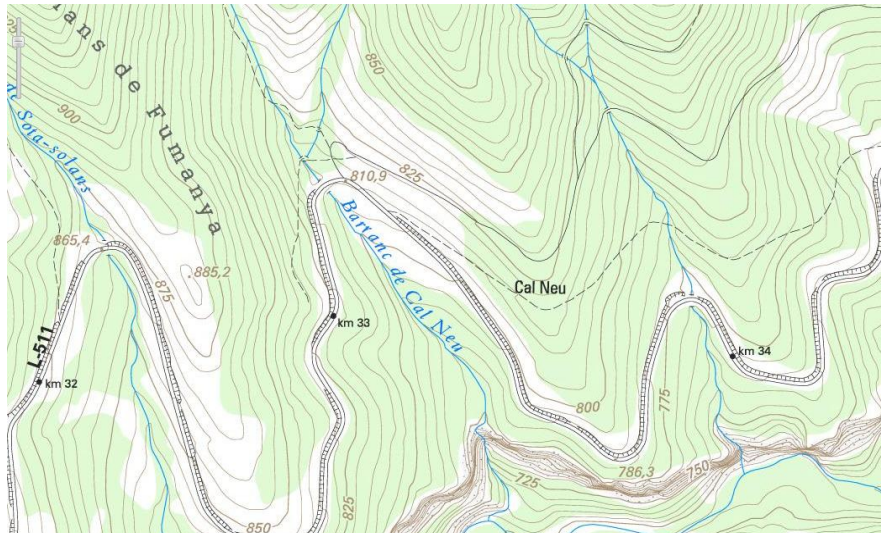

Fig. 7. Detall del mapa topogràfic a escala 1:10.000 de l'ICC (2012). *Cal Neu/Barranc de Cal Neu*.

En aquesta vista, de la mateixa escala que l'exemple anterior, apareix la casa de *Cal Neu* i un barranc amb el seu homònim. La masia, en aquest cas, situada prop de l'ermita de *Sant Martí*, apareix també en el Nomenclàtor de masies de l'INE del 1860, catalogada, però, sota el nom de *Cal Nen*. Un cop més, la informació extreta ha estat corroborada pels diferents informadors consultats.

Hom es troba, per tant, davant la mateixa situació que en l'exemple anterior. En aquesta ocasió, però, l'error radica en una confusió de lectura, molt habitual, entre una 'n' i una 'u'.

3.1.4.2. El canvi d'escala com a generador d'errors

L'escala d'un mapa és el factor que determina els elements toponímics del seu interior, igual que ho fa amb tots els altres. A mesura que varia l'escala d'un mapa, varien els diferents topònims. Tanmateix, com és obvi, un mapa a petita escala no pot incloure noms de lloc de detall. Així doncs, seran els mapes d'escala gran els que permetran l'aflorament de microtopònims.

Els canvis d'escala porten intrínscament incorporats dos paràmetres, la jerarquització i la posició, els quals s'haurien de mantenir immòbils i proporcionals malgrat les diferents variacions d'escala.

La jerarquització toponímica és un dels principis fonamentals en cartografia. Parlar de jerarquització en toponímia no és res més que establir unes pautes en la representació cartogràfica dels topònims segons quina sigui la importància que ocupen dins del seu entorn. La jerarquització, a la vegada, presenta dos aspectes, la jerarquització en termes tipogràfics i la jerarquització en termes geogràfics.

- Jerarquització tipogràfica: s'encarrega de la mida dels diferents topònims. És a dir, el cos de lletra dels diferents topònims de barrancs que tributen en un riu principal mai no podrà igualar ni sobrepassar la grandària d'aquest últim. Una cosa tan simple com aquesta li serveix al lector per copsar, ràpidament i en aquest cas, quin és el curs fluvial principal de la regió en qüestió.
- Jerarquització geogràfica: s'encarrega de seleccionar quins seran els elements a visualitzar en un mapa. O sigui, és la part de la cartografia responsable de determinar la densitat i càrrega toponímiques. Al mateix temps, depenent de l'escala i de la rellevància de cada topònim, establirà la visualització d'uns elements geogràfics o d'uns altres.

Quant a la posició dels topònims, aquesta s'hauria de mantenir, bàsicament, invariable a mesura que les escales s'anessin modificant. És a dir, l'espai que ocupa un topònim no varia depenent de l'escala de visualització del mapa. A tall de síntesi, un topònim sempre ocuparà el mateix espai o bé, sempre farà referència al mateix element o paratge.

Els canvis d'escala, entesos en el sentit de jerarquització i de posició de topònims, són un fort generador d'errors en la cartografia oficial catalana de l'ICC. Després d'analitzar

detalladament en un gran nombre de topònims com afecta, s'han establert les següents observacions:

- Referent a elements puntuals, com poden ser símbols de fonts o arbres singulars o monumentals, s'observen diversos casos en els que a la vista de l'escala 1:50.000 es mostren i, en les escales més grans, sorprenentment, no tornen a aparèixer. Denotant, d'aquesta forma, una discontinuïtat toponímica i simbòlica dels elements en qüestió.

Exemple: *Font del Toll*

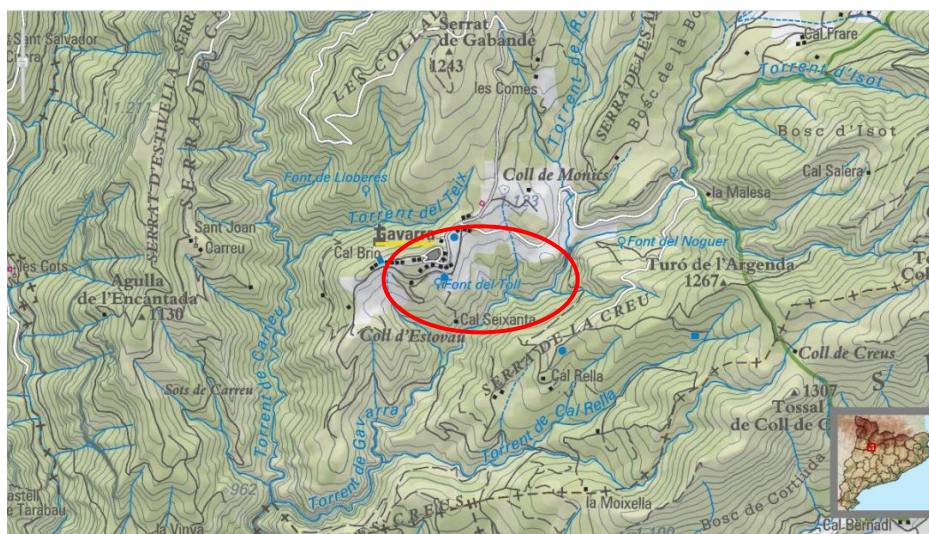

Fig. 8. Detall del mapa topogràfic a escala 1:50.000 de l'ICC (2012). *Font del Toll*.

Fig. 9. Detall del mapa topogràfic a escala 1:25.000 de l'ICC (2012). *Font del Toll*.

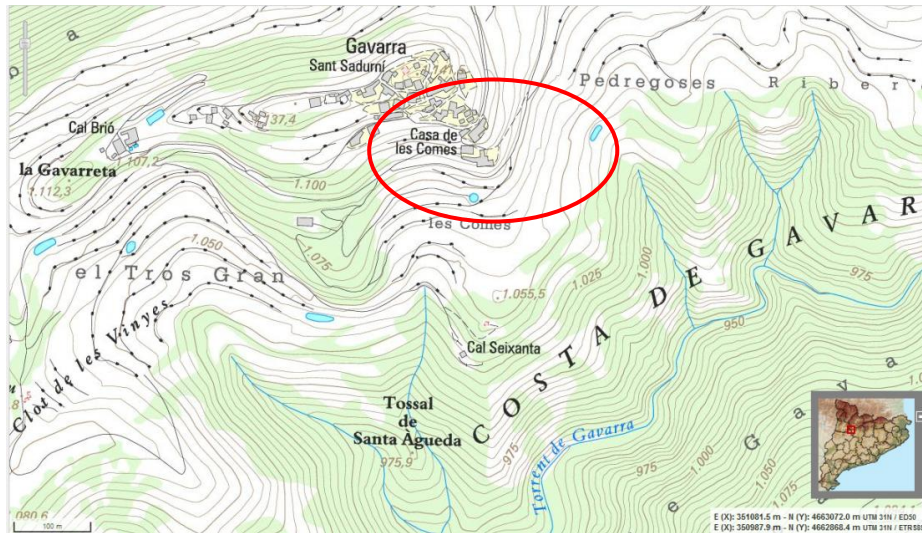

Fig. 10. Detall del mapa topogràfic a escala 1:10.000 de l'ICC (2012). Font del Toll.

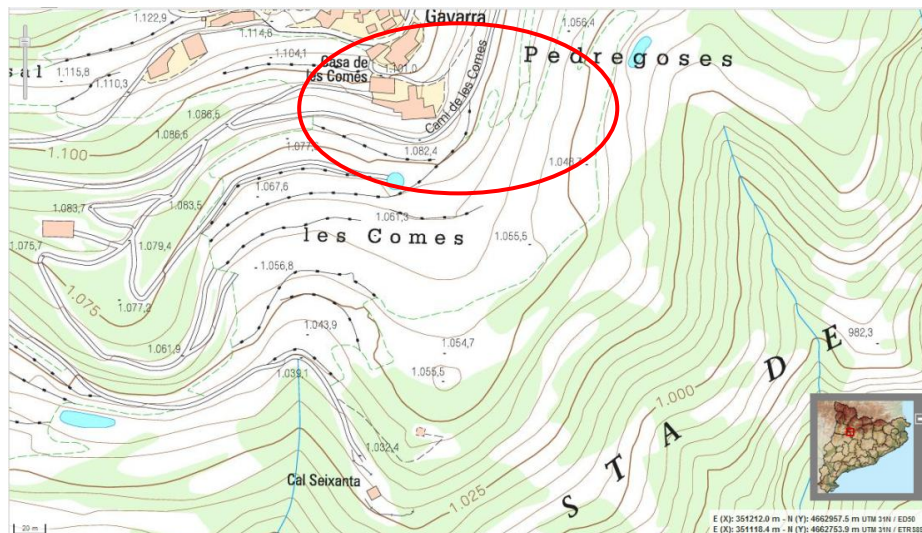

Fig. 11. Detall del mapa topogràfic a escala 1:5.000 de l'ICC (2012). Font del Toll.

Aquest exemple fa referència a una font situada a migjorn del nucli de Gavarra. Respon al nom de *Font del Toll* i, tal com s'aprecia, apareix juntament amb un símbol a escala 1:50.000, mentre que, a les escales grans conseqüents, no torna a mostrar-se.

- Predisposició a omplir els diferents mapes amb derivacions de topònims. Quant més detall té l'escala, més es percep aquest fenomen. Per exemple, si hi ha una casa, el nom d'aquesta serveix per donar nom al barranc del costat, a la serra veïna, a la font, etc. Bé és veritat que, en alguns casos, la mateixa gent de la zona coneix diferents indrets que mantenen un mateix determinatiu, encara que, en la gran majoria d'ocasions, no és el cas.

Exemple: *Solans de Fumanya*

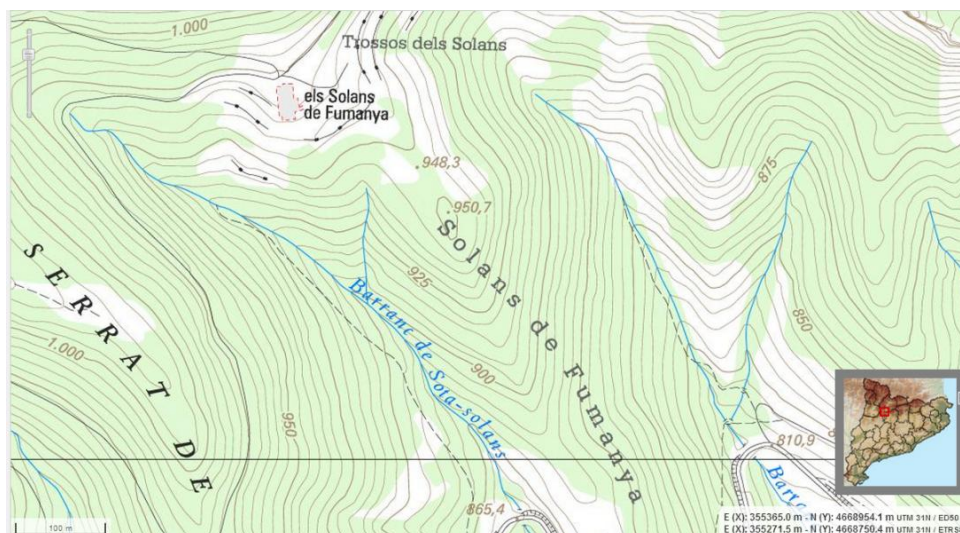

Fig. 12. Detall del mapa topogràfic a escala 1:10.000 de l'ICC (2012). *Solans de Fumanya*.

Solans de Fumanya, que seria el topònim correcte, serveix per donar nom a tres topònims més, *Trossos dels Solans*, *Solans de Fumanya* i *Barranc de Sota-solans*. És molt poc probable que les persones que habitaven en aquesta masia anomenessin amb aquests topònims els tres elements mencionats. De fet, deixant de banda els trossos i el barranc, els quals podrien tenir un cert sentit, el topònim que dóna nom a la serra és del tot impossible que no incorpori un genèric (serra, serrat, serreta...) i que agafi el mateix topònim que la casa.

- Falta de precisió a l'hora de senyalitzar les fonts i elements de caire turístic, els quals tenen una localització molt precisa. Nogensmenys, aquests tipus d'elements haurien de portar incorporats la informació de les seves coordenades. Resulta totalment inadmissible que hi hagin elements allunyats una distància considerable del lloc on, realment, es troben.

Exemple: *Coves d'Ormini*

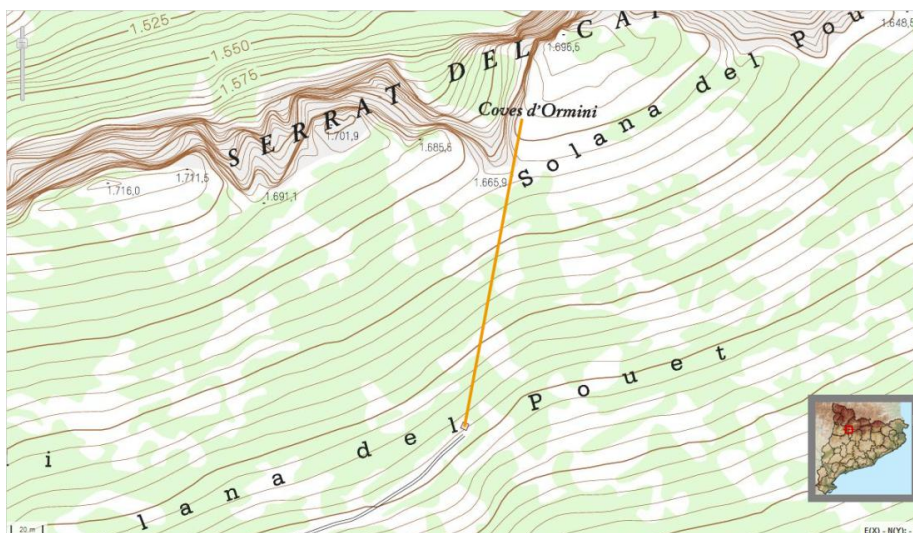

Fig. 13. Detall del mapa topogràfic a escala 1:5.000 de l'ICC (2012). *Coves d'Ormini*.

Tal i com s'observa en la imatge, és evident la distància i el desnivell que hi ha entre el topònim i el lloc on, realment, es troba la cova. Un lloc que, a més, es troba representat com a edifici en el mateix mapa. La distància que difereix el topònim i la cova és de, gairebé, 210 metres.

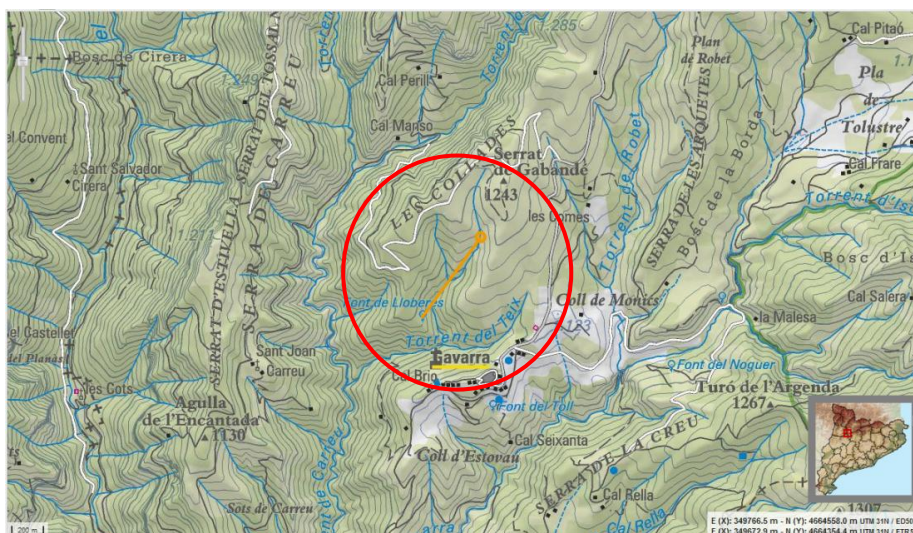
Exemple: *Font de les Lloberes*

Fig. 14. Detall del mapa topogràfic a escala 1:50.000 de l'ICC (2012). Font de les Lloberes.

L'errada de localització, en aquest cas, és de, ni més ni menys, que 650 metres. Un element hídric com és una font abans de presentar aquesta deslocalització no hauria d'aparèixer. S'ha d'ésser conscient que l'excursionisme està a l'ordre del dia per

tots els paratges i les fonts, com a tals, resulten d'especial interès. Esmentar, també, que existeix un error en el topònim ja que el nom correcte és *Font de les Lloberes*.

- Sobrevaloració toponímica dels terrenys particulars, restant importància a altres elements que són molt més interessants, ja sigui turísticament o pel simple fet que ocupen més extensió en el terreny. Això podria raure en la facilitat a l'hora de posar el nom del topònim al mapa, ja que els terrenys o trossos de terra acostumen a tenir un relleu molt suau, gairebé pla, a diferència d'altres llocs o zones que poden ser més abruptes i les corbes de nivell condicionen, en aquest cas, l'escriptura del topònim. Cal tenir clar, en tot moment, on comença i on acaba cada un dels paratges a què un topònim dóna nom. Tot plegat, però, no deixa de ser una manca d'atenció pel que fa la jerarquitització geogràfica.

Exemple: *Codó – el Planell de Cal Saparró*

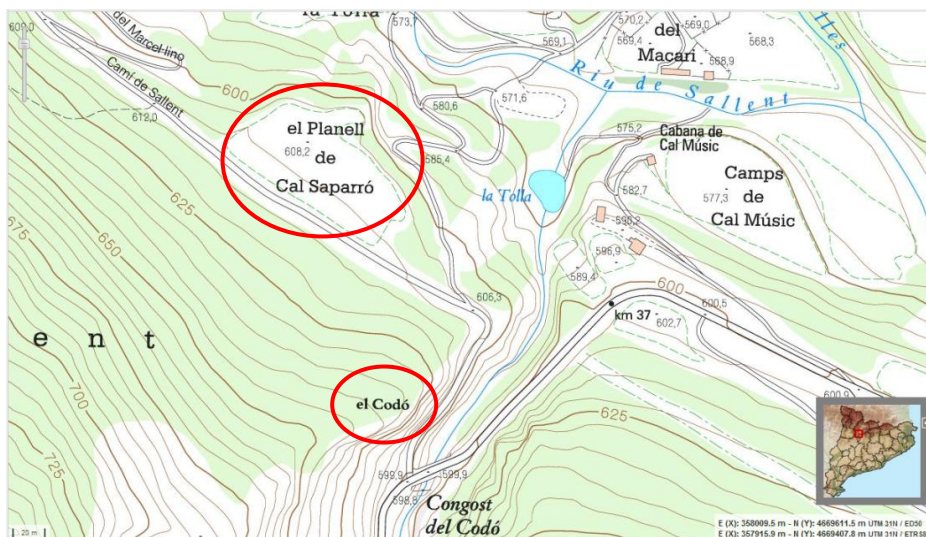

Fig. 15. Detall del mapa topogràfic a escala 1:5.000 de l'ICC (2012). *Codó*.

La zona en qüestió fa referència a un dels paratges turístics per excel·lència del municipi. Es tracta d'un conjunt de basses denominades *el Codó*. S'observen dos errades importants. La primera fa referència a un error de jerarquitització tipogràfica, ja que pel cos de lletra i l'espaiat semblaria un element subordinat a *el Planell de Cal Saparró* (*Tros del Xaparró*, corregit) i, la segona, és que el situen al capdamunt de la roca, on comença el *Bosc de Sallent*, i no a l'indret del *Riu de Valldarques*.

- Respecte a la posició, en casos puntuals, s'observen fortes incongruències. Mentre que a escales petites es conserva d'una forma més o menys precisa la localització dels topònims, sembla que a escales grans aquesta perd per complet la referència espacial del lloc que ocupa i apareixen espais envaïts per d'altres topònims.

Exemple: *Bosc de Nargó – Bosc de Valldarques*

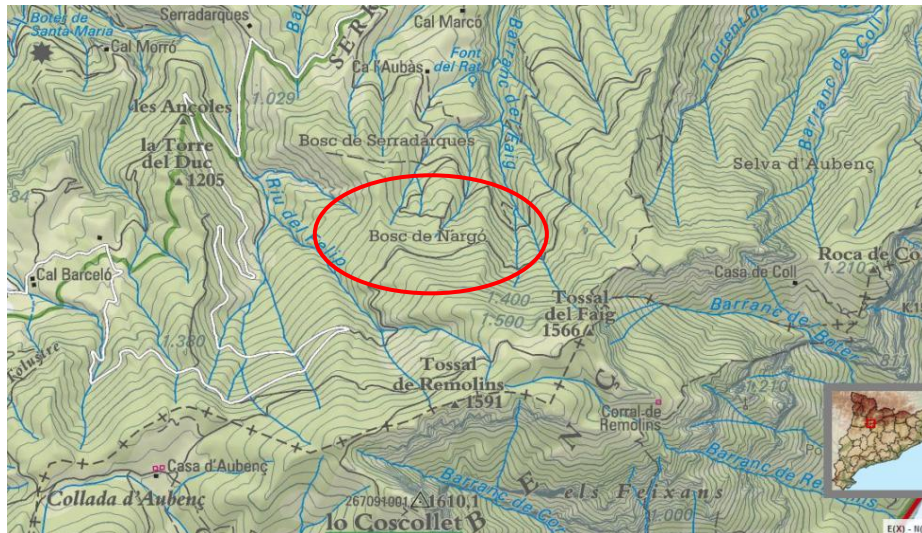

Fig. 16. Detall del mapa topogràfic a escala 1:50.000 de l'ICC (2012). Zona Tossierol.

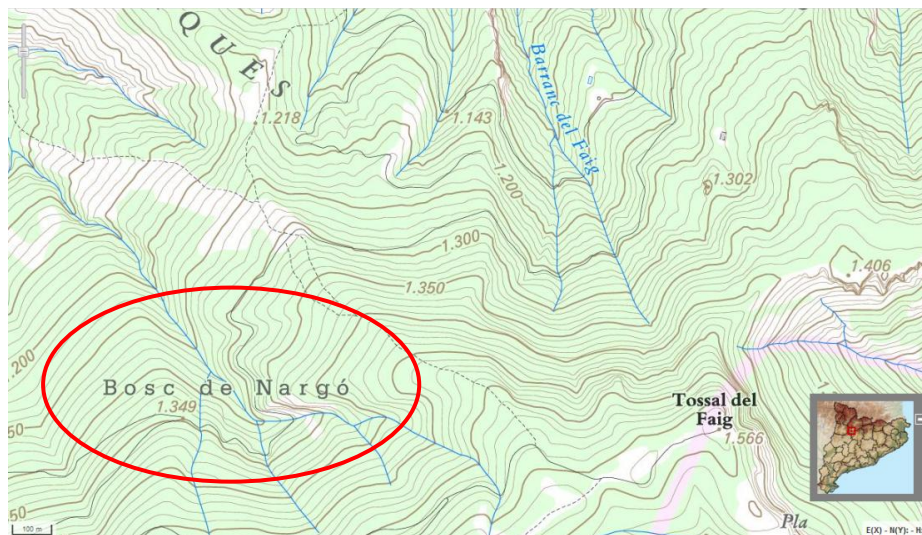

Fig. 17. Detall del mapa topogràfic a escala 1:25.000 de l'ICC (2012). Zona Tossierol.

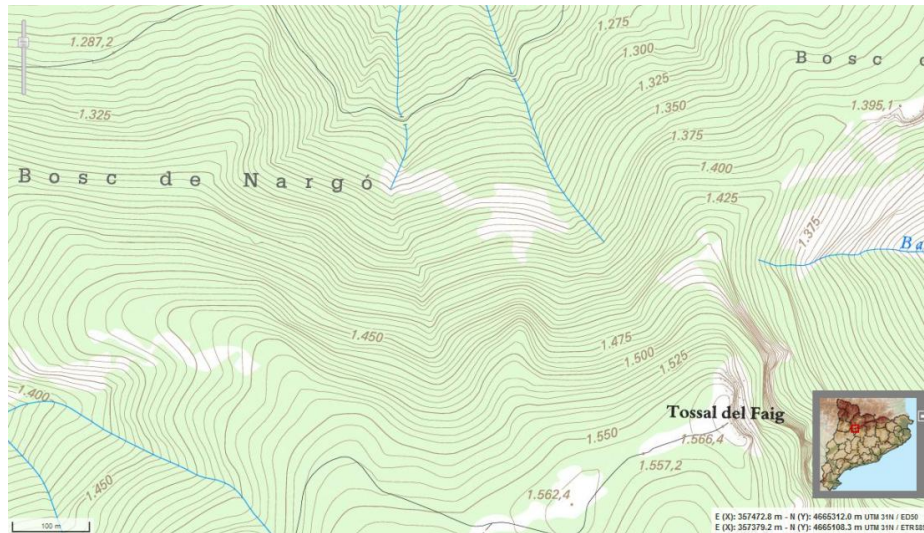

Fig. 18. Detall del mapa topogràfic a escala 1:10.000 de l'ICC (2012). Zona Tossierol.

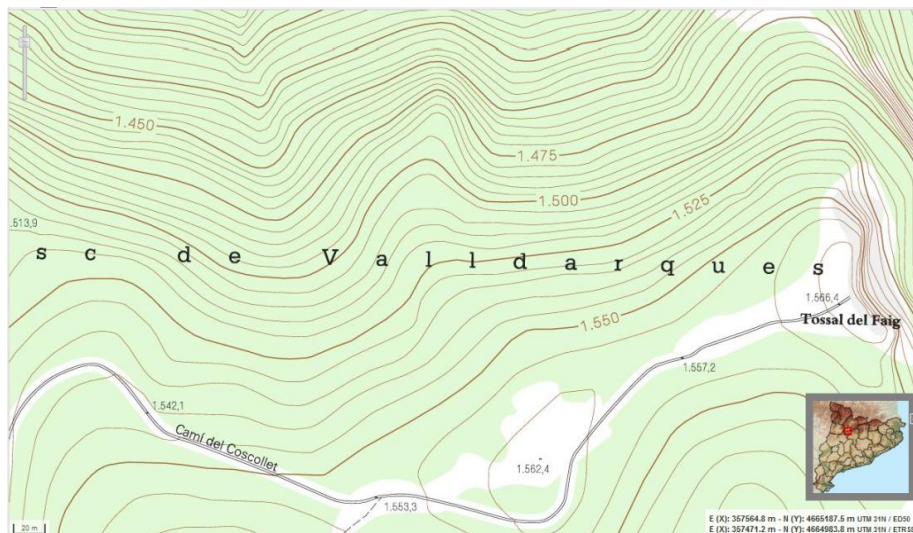

Fig. 19. Detall del mapa topogràfic a escala 1:5.000 de l'ICC (2012). Zona Tossierol.

En les tres vistes d'escala precedents a l'1:5.000 el topònim *Bosc de Nargó* feia referència, amb més o menys precisió, a la zona que realment ocupa. Ara bé, tal i com s'observa, en l'escala esmentada apareix el topònim *Bosc de Valldarques* per denominar un paratge que pertany al conjunt del *Bosc de Nargó*. Aquest topònim es justifica, també, amb el fet que el terme de Valldarques i Nargó limiten uns centenars de metres més a l'oest.

Exemple: Coll

Fig. 20. Detall del mapa topogràfic a escala 1:50.000 de l'ICC (2012). Coll.

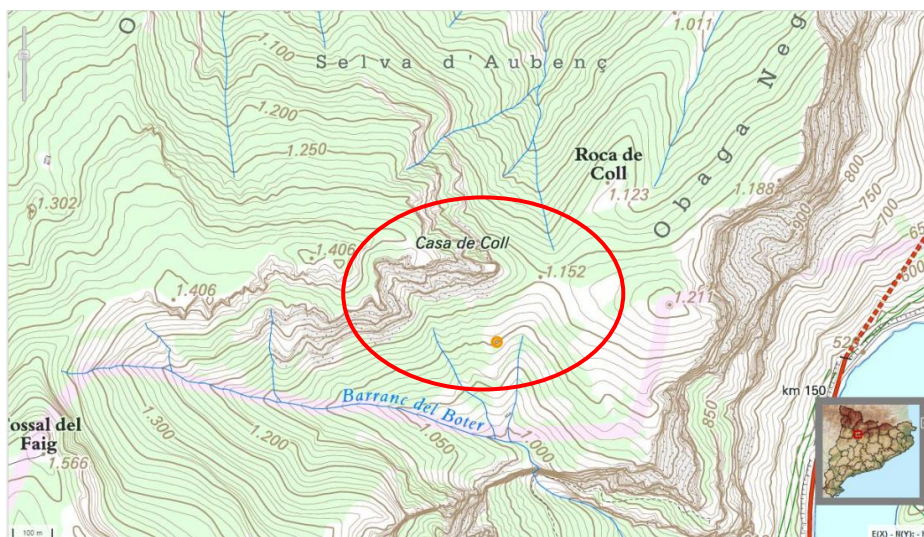

Fig. 21. Detall del mapa topogràfic a escala 1:25.000 de l'ICC (2012). Coll.

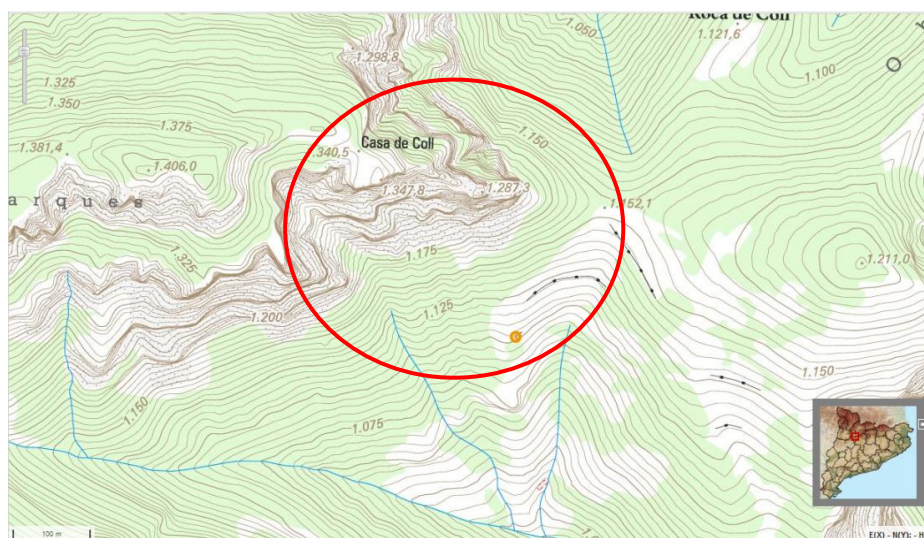

Fig. 22. Detall del mapa topogràfic a escala 1:10.000 de l'ICC (2012). Coll.

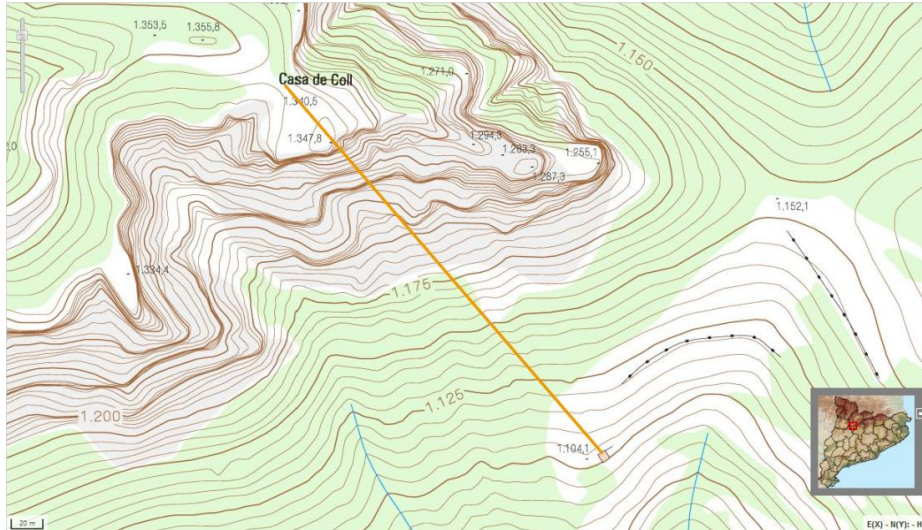

Fig. 23. Detall del mapa topogràfic a escala 1:5.000 de l'ICC (2012). *Coll*.

Mentre que a escala 1:50.000 el topònim evoca per complet a la localització de la casa, a escales més grans perd del tot la localització espacial i s'acaba situant al capdamunt d'un espadat. A banda de la distància que existeix entre el topònim i la casa, 321 metres, cal tenir en compte, també, l'orografia del terreny.

3.1.4.3. Contradiccions

Una altra tipologia d'equívoc, diferent a les generades pels canvis d'escala, és la que respon a les contradiccions. Apareixen esporàdicament i són uns errors en els que costa trobar-hi una lògica o una explicació, més aviat, es podrien definir com a fortuïts. Després d'observar-ne varis exemples, hom s'adona que, normalment, fan referència al genèric del topònim, encara que, en casos puntuals, poden referir-se, també, al nom específic.

Bé es podria afirmar que es tracta d'unes errades que es podrien, sense cap mena de dubte, evitar.

Alguns exemples d'aquesta categoria d'error són els següents:

- *Barranc de Culles/Torrent de Culles*

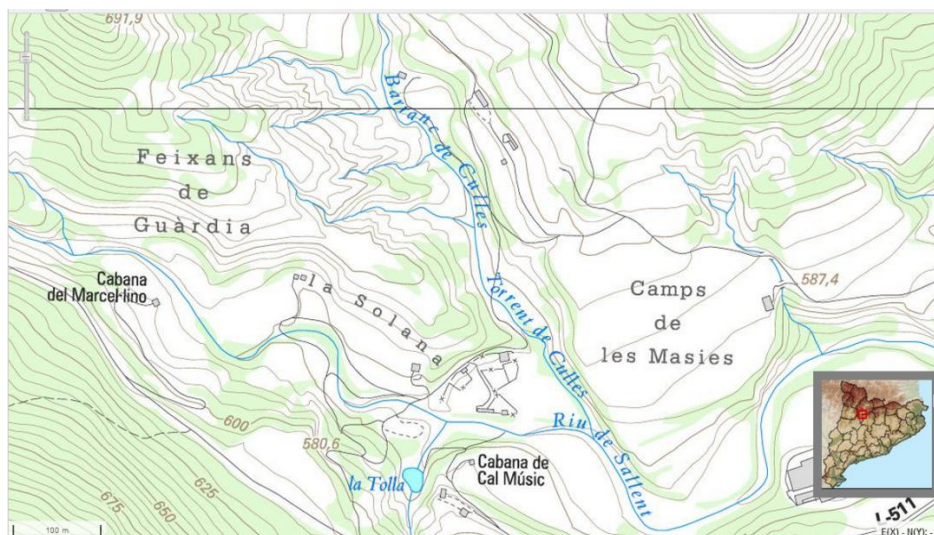

Fig. 24. Detall del mapa topogràfic a escala 1:10.000 de l'ICC (2012). *Barranc/Torrent de Culles*.

És molt poc probable que les persones d'un mateix poble utilitzin dos genèrics, en aquest cas, que no són ni sinònims¹⁵, per denominar un mateix curs fluvial. Concretament, en aquesta ocasió, el genèric utilitzat pels habitants de les contrades és el de barranc, formant, així, el topònim *Barranc de Culles*.

¹⁵ Torrent: Curs d'aigua temporal, de règim irregular, de forma que només porta aigua quan plou molt de temps seguit o després d'un fort xafec, en què aleshores és un corrent impetuós.
Barranc: És una excavació -una excavació més aviat profunda- que només porta aigua en temps de pluja (Domingo, 1997).

- *Font de Sant Miquel*

Fig. 25. Detall del mapa topogràfic a escala 1:10.000 de l'ICC (2012). *Font de Sant Miquel*.

En la imatge es visualitzen una font i una església, separats, tots dos, per molt poca distància. La font va acompanyada de l'hagiònim Miquel, mentre que l'església porta el determinatiu Sant Climent. Aquesta escassa llunyania entre els dos elements fa entreveure, des d'una perspectiva lògica, que l'hagiònim que ha d'acompanyar cada un dels genèrics ha de correspondre al mateix sant. L'error es focalitza en el determinatiu de la font. Així doncs, el topònim correcte seria *Font de Sant Climent*.

- *Forat dels Prats/Grau dels Prats*

Fig. 26. Detall del mapa topogràfic a escala 1:10.000 de l'ICC (2012). *Grau/Forat dels Prats*.

Si bé un cop vista la definició de cada un dels genèrics¹⁶ hom podria concloure que els dos servirien per a denominar la forma del relleu que s'observa, el mot usat pels veïns d'aquesta zona és grau, emergent, doncs, el topònim *Grau dels Prats*.

- *Grau del Pitarell*

Fig. 27. Detall de l'ortofotomapa a escala 1:5.000 de l'ICC (1991). *Grau del Pitarell*.

¹⁶ Forat: A més de 'coll estret' (i de 'congest'), és un mot que és dit a fi de caracteritzar un lloc entre muntanyes.

Grau: Esvoranc que s'hagin pogut més o menys produir per tallar-s'hi graonades que permetin de vèncer l'obstacle al pas que representen (Domingo, 1997).

Grau: Pas relativament planer, a manera d'esglaó o replà que travessa una costa abrupta (DCVB).

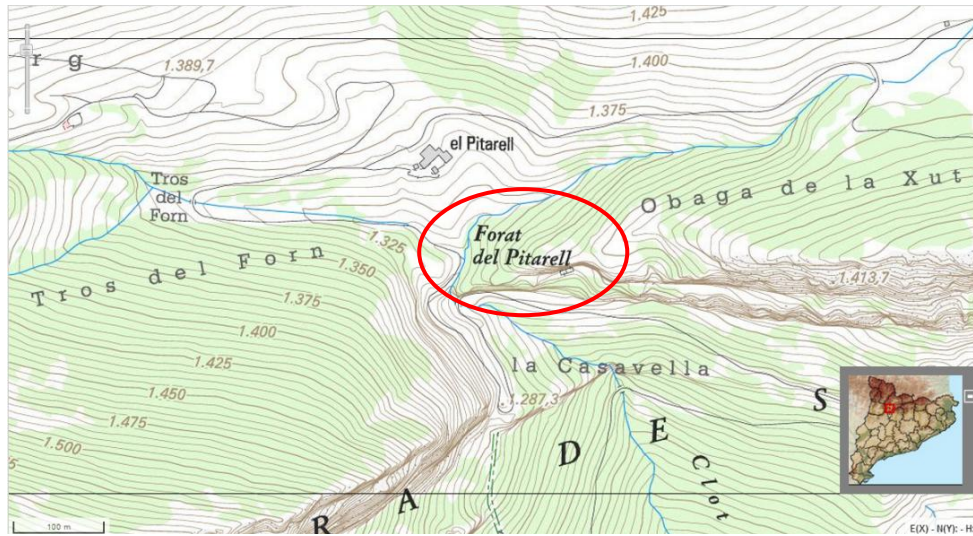

Fig. 28. Detall del mapa topogràfic a escala 1:10.000 de l'ICC (2012). *Forat/Grau del Pitarell*.

Més paradoxal és aquest exemple, un altre cop, entre grau i forat. Si bé a l'ortofotomapa apareix el topònim correcte *Grau del Pitarell*, al mapa topogràfic 1:5.000 passa a denominar-se, de forma errònia, *Forat del Pitarell*. Un canvi del genèric, possiblement, fruit d'un intent d'estandardització lingüística.

3.1.4.4. Disbarats

Són, ni més ni menys, injúries envers el territori. Rauen en la manca d'atenció per part dels entrevistadors o bé, d'alguna de les altres persones que constitueixen la cadena de treball fins que el topònim es incorporat, finalment, al mapa. Per fortuna, traspunten ocasionalment.

Tot seguit se'n mostren alguns exemples:

- *Comademí i Canal de Duró*

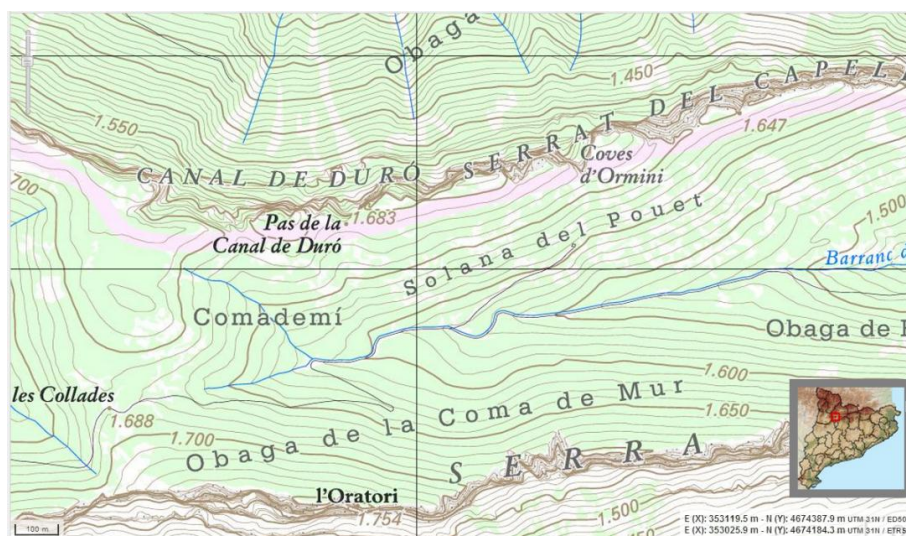

Fig. 29. Detall del mapa topogràfic a escala 1:25.000 de l'ICC (2012). *Comademí, Canal de Duró*.

Els topònims en qüestió són *Comademí* i *Obaga de la Coma de Mur*. Encara que cap dels dos aparegui amb la forma correcta, la qual seria *Coma de Mu*, d'una banda és incoherent que apareguin els dos topònims escrits de forma diferent i, d'altra banda, és inadmissible que es produeixi un canvi d'una 'u' per una 'i' en el substantiu determinatiu. I és que el topònim *Coma de Mu* té una etimologia força clara, coma entès com a vall i mu com a herba medicinal.

En aquesta mateixa imatge s'hi mostra una altra dicotomia entre dos topònims, *Canal Duró* i *Pas de la Canal Duró*. Per la tipografia utilitzada hom pensaria que l'un tracta d'un paratge i que, dins d'aquest, s'hi enclou l'altre. Ara bé, tots dos fan referència al mateix estret que comunica amb l'altra vessant. La forma utilitzada pels habitants d'aquelles contrades és *Canal Duró*. D'aquesta forma, doncs, queda clar que el genèric 'pas' no és res més que un afegit posterior.

- *Pla de Dalt*

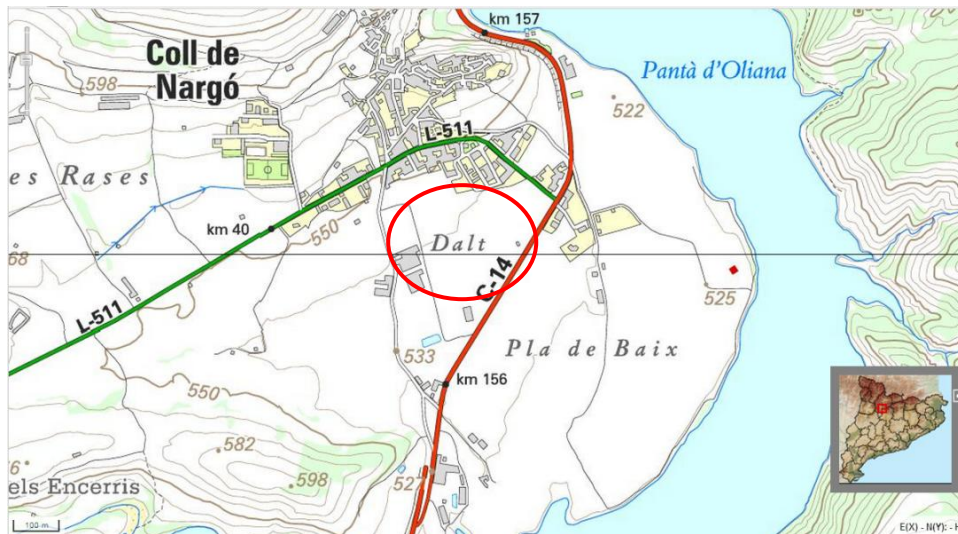

Fig. 30. Detall del mapa topogràfic a escala 1:25.000 de l'ICC (2012). *Dalt*.

Referent a dues partides just davall del nucli de Coll de Nargó es visualitzen els topònims *Pla de Baix* i *Dalt*. El primer caracteritza per complet la realitat de l'indret, mentre que, el segon queda buit de contingut. No cal ser un erudit per observar que si existeix el topònim *Pla de Baix*, el més probable és que la partida de terra de damunt respongui, vist l'orografia i el pas de la carretera pel mig, a *Pla de Dalt*.

3.2. Instituto Geográfico Nacional

3.2.1. El desgavell toponímic del MTN a Catalunya

A cavall de les primeres dècades del segle XX es publicà, per part de l'Instituto Geográfico y Catastral (actual IGN), la primera edició a escala 1:50.000 del Mapa Topogràfic Nacional. Prèviament a l'edició d'aquest producte es realitzà un enorme treball de camp, a Catalunya entre 1912 i 1932, concretat per l'aixecament de les minutes planimètriques i topogràfiques a escala 1:25.000.

Les tasques de recollida toponímica van ser dutes a terme, també, en el període de vint anys esmentat anteriorment, per part de l'Insituto Geográfico i pel Depósito de Guerra (Nadal i Urteaga, 2012).

Tot i el gran nombre de topònims que aplega cada full, a més dels quins apareixen en les minutes planimètriques, cal ésser conscient que “la tasca toponímica portada a terme a Catalunya va romandre molt per sota dels nivells assolits en altres aspectes del mapa, com la geodèsia o la topografia. De fet, tal com ho va assenyalar l'enginyer geògraf Francisco Vázquez Maure, *hay que reconocer que los nombres en nuestro Mapa (...) han sido con demasiada frecuencia defectuosos*”¹⁷.

Els nombrosos problemes que presenta la toponímia dels fulls relatius a Catalunya obeeixen a diversos factors:

- a) Manca d'un servei específic de toponímia dins de l'Instituto Geográfico encarregat d'establir uns criteris o unes normes filològiques clares a l'hora de fer la recollida toponímica. Vázquez Maure va escriure al respecte que *las escasas normas de trabajo (a veces erróneas) no daban más resultados que una magnífica libertad de acertar o equivocarse*.
- b) La immensa major part dels topògrafs encarregats de la recollida toponomàstica havien nascut fora de Catalunya. Els noms dels realitzadors, de les minutes dels municipis de Gavarra, Montanissell i Coll de Nargó, ho indiquen: Guillermo Dorda, Juan Soloaga, Emilio Marzán, Carlos Crespí i Manuel Casas. Cal sumar-hi, també, una manca de preparació lingüística d'aquests.

---

¹⁷ Nadal, Urteaga, 2012: p. 48.

- c) Si el topògraf volia resoldre algun dubte de caire toponímic calia que s'adrecés al secretari municipal, un tècnic que, tal com ho apunta Vázquez Maure, *solía ser extraño al lugar i tan ignorante como el operador*.
- d) Manca de normes i coneixement amb què es trobava la toponímia catalana en el moment en què es va endegar la gran recollida de topònims a Catalunya per part de l'Instituto Geográfico (Nadal i Urteaga, 2012).

“Durant els anys que va durar l'aixecament i la publicació dels fulls relatius a Catalunya de la primera edició del Mapa topogràfic d'Espanya, ni l'Instituto Geográfico, ni el Consejo Superior Geográfico no van comptar amb cap negociat específic de toponímia. Ni es va destinar cap enginyer geògraf a la seva supervisió, ni es va comptar amb l'ajut de cap comissió o institució assessora.

Aquest fet, que reflecteix un gran desinterès per un fet cultural tan important com la toponímia en un estat amb una notable diversitat lingüística, no deixa de resultar, si més no, desconcertant. En aquest sentit, cal dir que diversos països occidentals, com el Canadà o els Estats Units, comptaven ja des de finals del segle XIX amb comissions nacionals de toponímia”¹⁸.

A aquestes idees s'hi ha d'afegir que de la primera a la segona edició no es va realitzar cap mena de correcció tampoc i, no obstant, sí una ampliació de la toponímia per part del Servicio Geográfico del Ejército i pel mateix Instituto Geográfico¹⁹, la qual, en la majoria de casos, va continuar ampliant el nombre d'errors.

Quant a la toponímia catalana formal, en el cas dels assentaments humans es comptava amb nomenclàtors oficials que es venien realitzant des de la segona meitat del segle XIX, encara que la forma catalana emprada en alguns topònims va ser sempre la que constava en el nomenclàtor de 1910. Ara bé, “tota una altra història és la dels topònims relatius als elements del paisatge natural, sobre els quals no hi havia un corpus documental oficial similar al dels nomenclàtors”²⁰.

---

¹⁸ Nadal, Urteaga, 2012: p. 48.

¹⁹ En el cas del municipi de Coll de Nargó l'ampliació toponímica la va realitzar el Servicio Geográfico del Ejército. A les diferents minutes, menys a una que no hi apareix cap nota, hi figura la següent anotació: *Nota: La minuta 1:50.000 a la que corresponde esta hoja ha sido puesta al día por el Servicio Geográfico del Ejército y figuran en esta planimetría los nuevos detalles planimétricos.*

²⁰ Nadal, Urteaga, 2012: p. 50.

Les crítiques a les publicacions del MTN referent a Catalunya han estat una constant: “Gonçal de Reparaz, fill,: *la nomenclatura deja mucho que desear y no se ha establecido criterio alguno de depuración o de ordenación (...) Hay una mescolanza lingüística increíble (...). Existen nombres que están en parte en una lengua i en parte en otra como Turon de la Montaña de Betlan, Cap de la Serra de los Cinco Pueblos, etc;* Núñez de las Cuevas, per a qui del tema de la toponímia gairebé no se’n podia parlar, ja que *era un desastre nacional*”²¹.

El geògraf català per excel·lència, Pau Vila, apuntava l’any 1934 que “a Catalunya, la toponomàstica, hi és resolta amb un criteri –si és que n’hi ha algun- que malmet un patrimoni tradicional, espiritual, ben nostre. En llegir un full qualsevol dels que afecten a Catalunya, hom s’adona tot seguit que en la fixació de la nomenclatura no ha precedit cap criteri filològic, ni encertat ni desencertat. Hom diria que en aquest cas tan delicat s’ha aplicat ben a tort aquella dita que ‘el nom no fa la cosa’”²².

Malgrat la gran quantitat de desencerts que presenta la faraònica obra del MTN, és una publicació d’obligada consulta quan hom fa una recerca de caire toponímic, ja que, deixant de banda les carències lingüístiques, en el seu interior s’hi poden caçar topònims que han caigut en desús o bé, que s’han esvanit per complet. En el primer cas, s’hauria de preguntar a la gent més gran si recorden el topònim per tal de recuperar-lo i, si es donés el segon cas, seria totalment legítim incorporar-lo a la cartografia, sempre i quan tingués una lògica clara amb la porció del territori que fa referència i, aquesta, no fos anomenada amb un altre topònim.

3.2.2. Les espifiades en les minutes i els mapes de l’IGN

La manera d’abordar la toponímia marcaria de mode durador la riquesa geogràfica del mapa (Urteaga i Nadal, 2011). Prenent aquesta i les precedents citacions i argumentacions com a base, en aquest apartat s’han cercat errades, tant en el mapa com en les minutes, amb l’objectiu de categoritzar, exemplificar i reforçar les mencions anterior i, també, s’ha analitzat si el llegat toponímic de les minutes es plasmà amb precisió i exactitud al mapa final o bé, per contra, es modificà la informació recol·lectada al camp. Evident és, però, que en el mapa no es reproduïx tota la

---

²¹ Nadal, Urteaga, 2012: p. 48.

²² Vila dins Burgueño, 2008: p. 200.

informació toponímica que apareix en les minutes, ja que el primer es tracta d'una escala el doble de petita que la usada en el treball de camp.

Quant a l'elaboració de les minutes s'ha de tenir present que, a banda del producte final que volien aconseguir, van servir, al mateix temps, per fer les partions entre els municipis existents aleshores. En aquest aspecte, s'ha observat una forta dicotomia entre els límits de terme, els quals agrupen un gran nombre de topònims, i l'interior dels municipis, el qual, en general, es troba força més desert. Aquesta divergència rau en el fet que, durant el reconeixement dels confins municipals, els enginyers topògrafs anaven acompanyats dels alcaldes o d'algun altre responsable delegat per part del consistori, els quals els hi anaven anomenant els diferents indrets per on passaven. En canvi, quan van fer l'aixecament topogràfic interior, havien d'anar a buscar els topònims a les diferents persones que habitaven per les contrades, cosa que els hi resultava força més laboriós. Aquesta observació, però, té poca transcendència al MTN, ja que al tractar-se d'una escala més petita queda dissimulat i només es percep en casos concrets.

Retornant al que s'havia apuntat d'errades i de tergiversació de la informació en el pas de la minuta al mapa, s'han establert sis categories, englobades en dos grans grups, que distorsionen i farceixen d'errors toponímics les minutes i els mapes. Els mapes estudiats, al marge de les minutes, són els de la primera edició, 1933-1934, els de la segona edició, 1949, i els mapes elaborats pel Servei de Mapes de l'Exèrcit dels Estats Units (Army Map Service)²³.

---

²³ Aquests mapes, tot i estar realitzats pel Servei de Mapes de l'Exèrcit dels EEUU amb mètodes fotogramètrics, prenen la toponímia de l'Instituto Geográfico Nacional.

3.2.2.1. Tipus d'errors en la minuta o en el mapa

- Topònims castellanitzats

No queda clar si els informadors facilitaren els topònims als topògrafs en castellà un cop vista la seva procedència o si, per contra, van ser els enginyers els qui traduïren, simultàniament, els mots del català al castellà. Més aviat, però, semblaria la segona opció. En tot cas, la castellanització mai va arribar a ser un criteri per part dels treballadors, ja que els castellanismes contrasten amb altres noms recollits en llengua catalana.

- *Plana Grande*

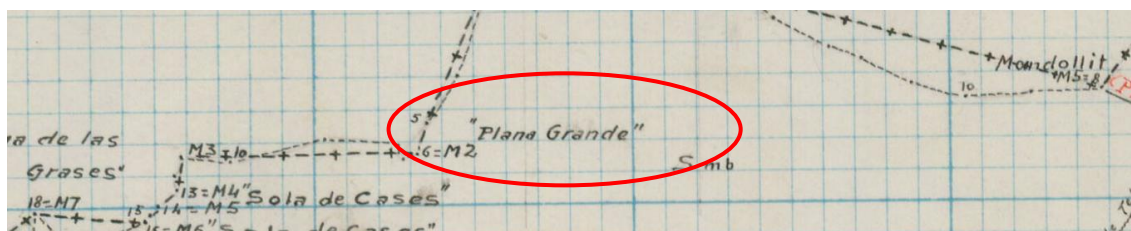

Fig. 31. Detall de la minuta planimètrica de l'antic terme municipal de Coll de Nargó (1929). E 1:25.000.

Exemplificació de les carències lingüístiques de català que tenien els funcionaris que varen fer l'aixecament topogràfic i la recol·lecció dels noms de lloc. El topònim correcte, tot i que no acaba apareixent al MTN, és *la Plana Gran*.

- *Tosal de Liebre*

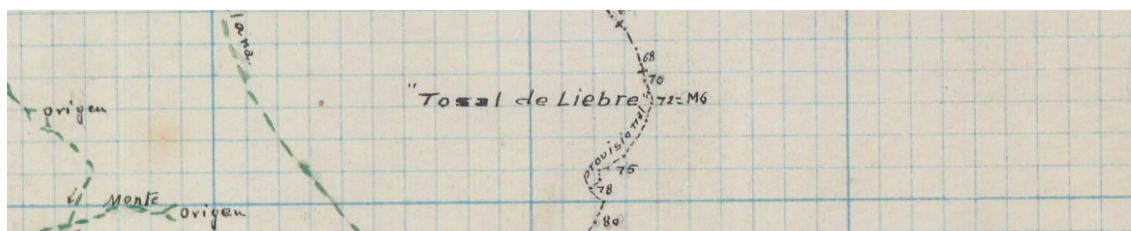

Fig. 32. Detall de la minuta planimètrica de l'antic terme municipal de Coll de Nargó (1929). E 1:25.000.

En aquest cas es tracta d'un zoònim que també s'ha vist modificat del català al castellà. El *Tossal de la Llebre* passà a denominar-se *Tosal de Liebre*. De totes formes, tampoc acaba apareixent al MTN.

- Greus errades ortogràfiques

Són grans equivocacions que posen de manifest que els encarregats d'anotar els topònims no es regien per cap mena de criteri lingüístic, ni per part de la llengua catalana ni de la castellana.

- *Sep Comelles, Sept Cornelles, Sept-Comelles*

Fig. 33. Detall de la minuta planimètrica de l'antic terme municipal de Montanissell (1929). E 1:25.000.

Fig. 34. Detall del full 253 del Mapa Topogràfic Nacional (1934). Escala 1:50.000.

Fig. 35. Detall del full 253 del Mapa Topogràfic Nacional (1949). Escala 1:50.000.

Fig. 36. Detall del full 253 del Servei de Mapes de l'Exèrcit dels EEUU (1954). Escala 1:50.000.

En aquest cas, en concret, són tres errors diferents d'escriptura. En la minuta s'anotà *Sep Comelles*, en la primera edició, *Sept Cornelles* i, finalment, en la segona edició, *Sept Comelles*. Quant als militars nord-americans, aquests en feren cas omís. L'escriptura correcta d'aquest topònim és, tal i com figura a l'OC, *Setcomelles*. A banda dels errors d'escriptura, la localització real no és la que figura al mapa.

- *Tosal del Fach*

Fig. 37. Detall de la minuta planimètrica de l'antic terme municipal de Montanissell (1929). E 1:25.000.

Fig. 38. Detall del full 291 del Mapa Topogràfic Nacional (1933). Escala 1:50.000.

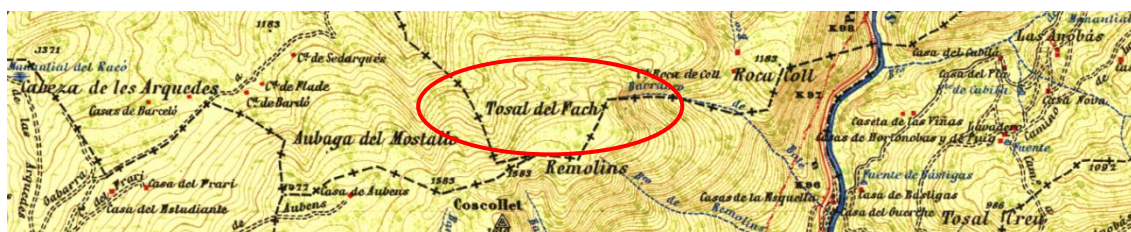

Fig. 39. Detall del full 291 del Mapa Topogràfic Nacional (1949). Escala 1:50.000.

Fig. 40. Detall del full 291 del Servei de Mapes de l'Exèrcit dels EEUU (1960). Escala 1:50.000.

A banda que manca una essa al genèric tossal, resulta força curiosa la forma com escrigueren 'Fach' per al·ludir a l'arbre de la família *fagaceae*, el faig. Òbviament, sense seguir cap norma ortogràfica, ni del català ni del castellà. El topònim correcte seria, doncs, *Tossal del Faig* i es trobaria desplaçat uns centenars de metres a ponent.

- Topònims incorporats en la segona edició del MTN pel Servicio Geográfico del Ejército.

Es tracta de topònims que no apareixen en les minutes prèvies a la primera edició del MTN ni tampoc en el producte resultant d'aquestes, però que afloren en la segona edició del MTN. El motiu d'aquests topònims afegits rau en els treballs de camp

realitzats per a la modernització de la zona nord-est, començats la tardor de 1947, per part del Servicio Geográfico del Ejército i pel mateix Instituto Geográfico (Urteaga i Nadal, 2011). En realitat, però, només fan que augmentar el nombre d'errades en el mapa. En tot cas, falta saber si per mancances professionals per part dels treballadors o bé, perquè els informadors els hi deien, a propòsit²⁴, els topònims de forma errònia.

- *Los Vilars*

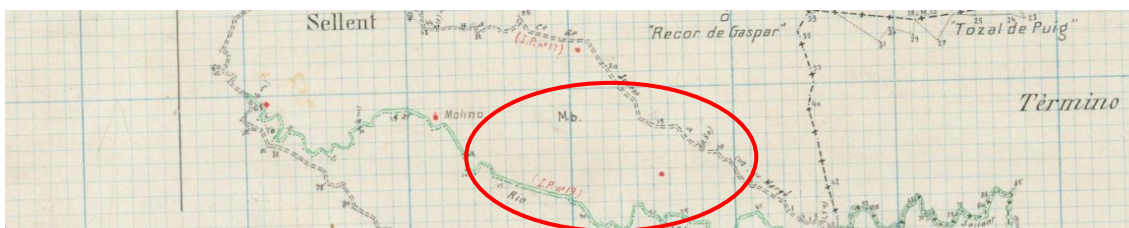

Fig. 41. Detall de la minuta planimètrica de l'antic terme municipal de Montanissell (1929). E 1:25.000.

Fig. 42. Detall del full 253 del Mapa Topogràfic Nacional (1934). Escala 1:50.000.

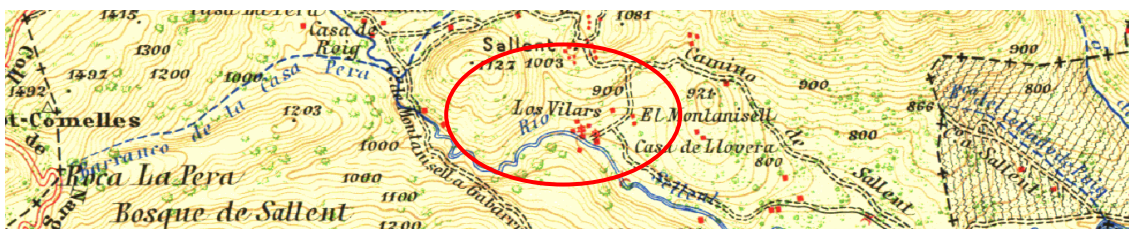

Fig. 43. Detall del full 253 del Mapa Topogràfic Nacional (1949). Escala 1:50.000.

Fig. 44. Detall del full 253 del Servei de Mapes de l'Exèrcit dels EEUU (1954). Escala 1:50.000.

No s'ha pogut consultar el document original que mostra els topònims recollits per part dels Servicio Geográfico del Ejército i, per tant, no es pot saber si l'error es va generar

²⁴ Es considera que podia ser a propòsit pel fet que les persones acostumen a ser reticents i esquerpes a l'hora de donar informació als forasters, per por a que aquests últims no la utilitzin en detriment seu.

en el treball de camp o bé, en l'elaboració del mapa. En aquest cas, *los Vilars*, és un topònim que no té cap mena de vincle amb la zona a la que fa referència.

- *El Palau*

Fig. 45. Detall de la minuta planimètrica de l'antic terme municipal de Coll de Nargó (1929). E 1:25.000.

Fig. 46. Detall del full 253 del Mapa Topogràfic Nacional (1934). Escala 1:50.000.

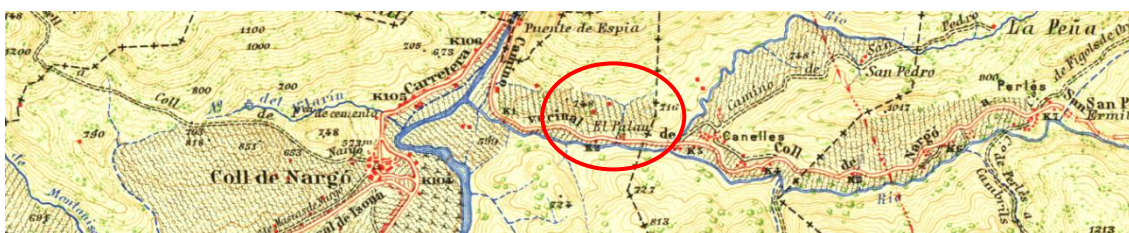

Fig. 47. Detall del full 253 del Mapa Topogràfic Nacional (1949). Escala 1:50.000.

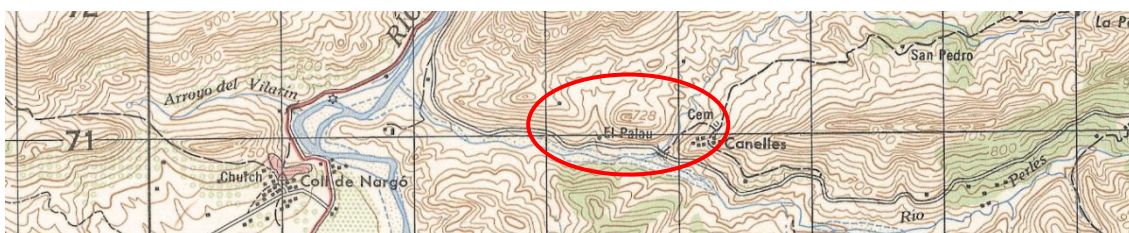

Fig. 48. Detall del full 253 del Servei de Mapes de l'Exèrcit dels EEUU (1954). Escala 1:50.000.

Igual que en l'exemple anterior, no s'ha pogut saber en quina fase es va produir l'errada. En les dos il·lustracions darreres, s'aprecia, a més del topònim desencertat *el Palau*, un símbol que faria referència a edificació. La gent gran del poble afirma que no ha existit mai ni el topònim ni cap mena de construcció en aquell indret.

3.2.2.2. Tipus de tergiversacions en el pas de la minuta al mapa

- Topònims que apareixen a la minuta d'una forma rellevant i després no acaben apareixent al mapa final

En aquest punt no és tant el fet que no apareguin tots els topònims de la minuta al mapa, com és normal, sinó que es tracta de noms de lloc que apareixien amb una forta importància en la primera fase del treball i, finalment, no aparegueren en el resultat final ni en edicions posteriors. Deixant, així, un buit en aquell indret del mapa.

- *Gomellazo*

Fig. 49. Detall de la minuta planimètrica de l'antic terme municipal de Coll de Nargó (1929). E 1:25.000.

Fig. 50. Detall del full 253 del Mapa Topogràfic Nacional (1934). Escala 1:50.000.

Fig. 51. Detall del full 253 del Mapa Topogràfic Nacional (1949). Escala 1:50.000.

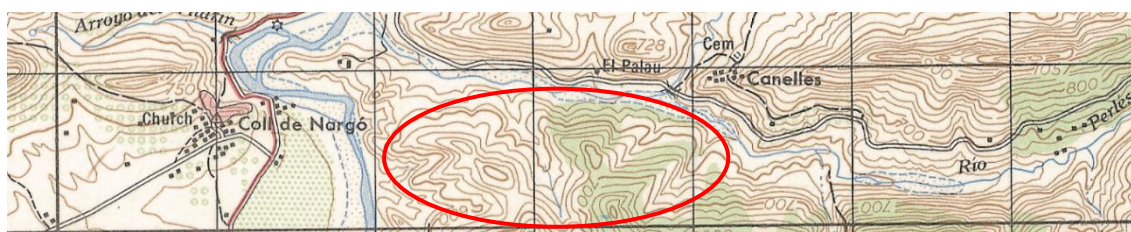

Fig. 52. Detall del full 253 del Servei de Mapes de l'Exèrcit dels EEUU (1954). Escala 1:50.000.

Tal i com s'observa, en la minuta, apareix representat un pic amb el topònim exòtic *Gomellazo*. Ara bé, en la realització del mapa final i en les edicions posteriors, tot i la rellevància que pren en la minuta, sembla ser que se'n va fer un cas omís. En aquest cas, afortunadament, es tracta d'un error que no va acabar perpetuant-se.

- *Estani de Guila*

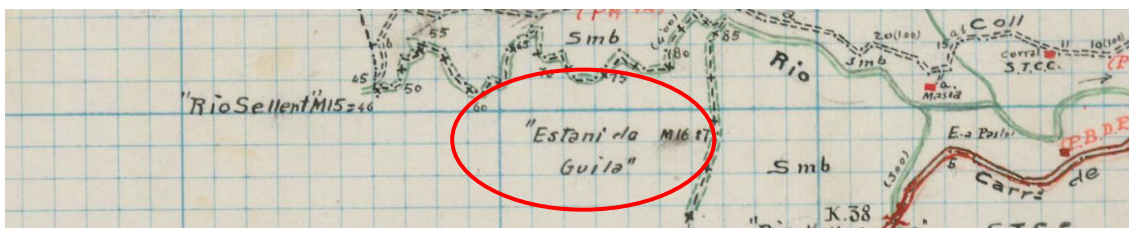

Fig. 53. Detall de la minuta planimètrica de l'antic terme municipal de Coll de Nargó (1929). E 1:25.000.

Fig. 54. Detall del full 291 del Mapa Topogràfic Nacional (1933). Escala 1:50.000.

- Topònims que es veuen modificats en el pas de la minuta al mapa

En la gran majoria de casos no són res més que errors de lectura per part dels cartògrafs, encara que, en casos més puntuals, es tracta de correccions ben percebudes.

- *Set Comelles – Comelles*

Fig. 57. Detall de la minuta planimètrica de l'antic terme municipal de Montanissell (1929). E 1:25.000.

Fig. 58. Detall del full 253 del Mapa Topogràfic Nacional (1934). Escala 1:50.000.

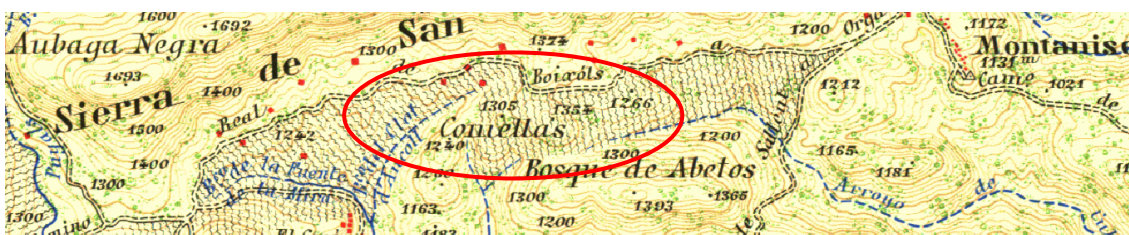

Fig. 59. Detall del full 253 del Mapa Topogràfic Nacional (1949). Escala 1:50.000.

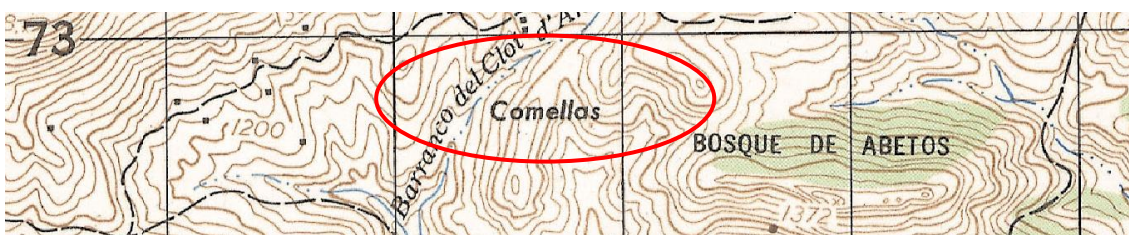

Fig. 60. Detall del full 253 del Servei de Mapes de l'Exèrcit dels EEUU (1954). Escala 1:50.000.

L'error rau en una manca d'atenció per part del cartògraf, ja que en la minuta, tot i estar separat, s'aprecia perfectament el topònim *Set Comelles*. El desencert del cartògraf queda plasmat en la primera edició del MTN i es fossilitza en les edicions posteriors. La forma correcta del topònim seria *Setcomelles*.

- *Riu Vallarques – Riu Valldarques*

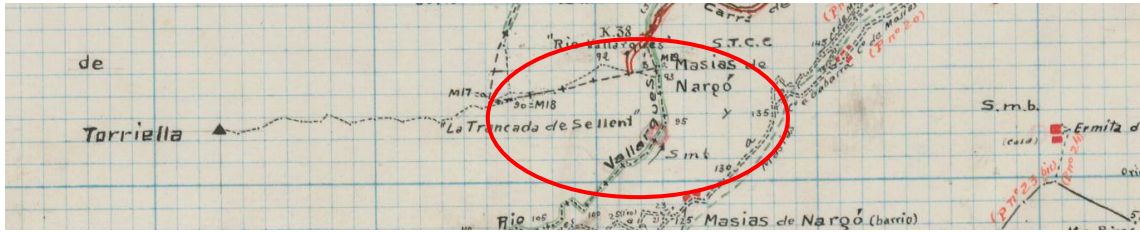

Fig. 61. Detall de la minuta planimètrica de l'antic terme municipal de Coll de Nargó (1929). E 1:25.000.

Fig. 62. Detall del full 291 del Mapa Topogràfic Nacional (1933). Escala 1:50.000.

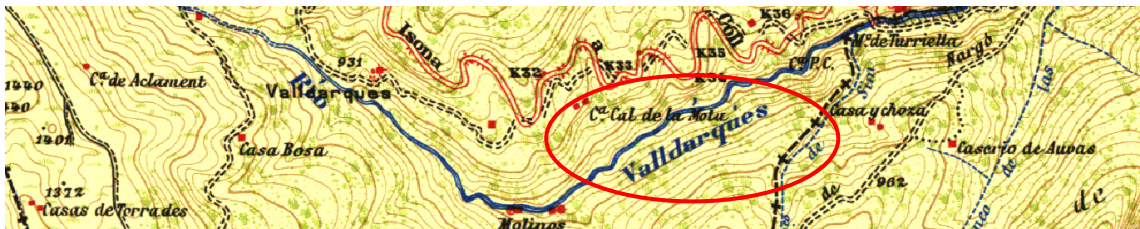

Fig. 63. Detall del full 291 del Mapa Topogràfic Nacional (1949). Escala 1:50.000.

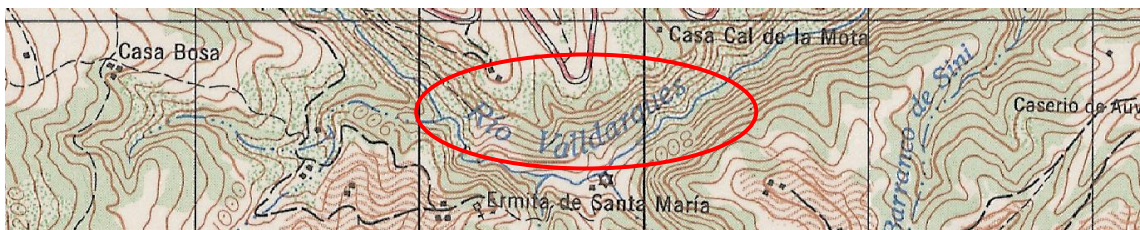

Fig. 64. Detall del full 291 del Servei de Mapes de l'Exèrcit dels EEUU (1960). Escala 1:50.000.

Mentre que en la minuta apareix escrit el topònim *Río Vallarques*, en el mapa l'estandarditzen i passen a escriure *Río Valldarques*. En aquesta ocasió, cal assenyalar que la gent d'aquest poble pronuncia el determinatiu de la primera forma, encara que s'escriu, des de fa centenars d'anys, com en el segon cas. Es tracta, doncs, d'un encert per part del cartògraf, provinent, possiblement, de l'ús del nomenclàtor.

- Toponímia creativa: Topònims que emergeixen en el mapa final sense veure's reflectits en la minuta

Són noms de lloc que no es van recollir en cap de les minuts i, sense saber com, apareixen en la primera edició del MTN, mentre que, en edicions posteriors, es poden transformar.

- *La Presa*

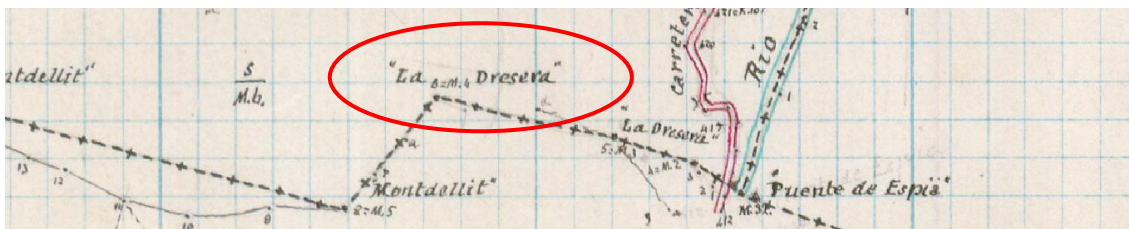

Fig. 65. Detall de la minuta planimètrica del terme municipal d'Organyà (1929). Escala 1:25.000.

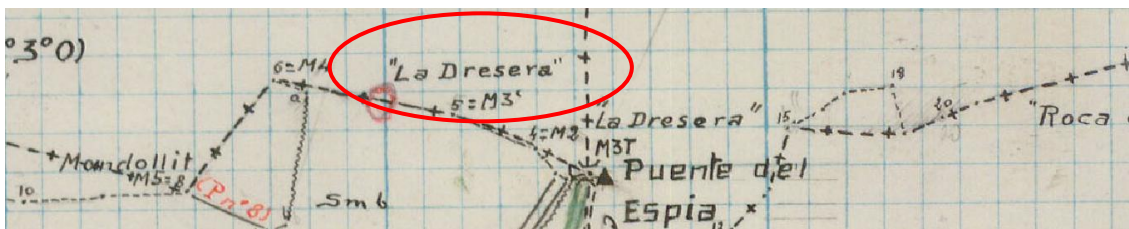

Fig. 66. Detall de la minuta planimètrica de l'antic terme municipal de Coll de Nargó (1929). E 1:25.000.

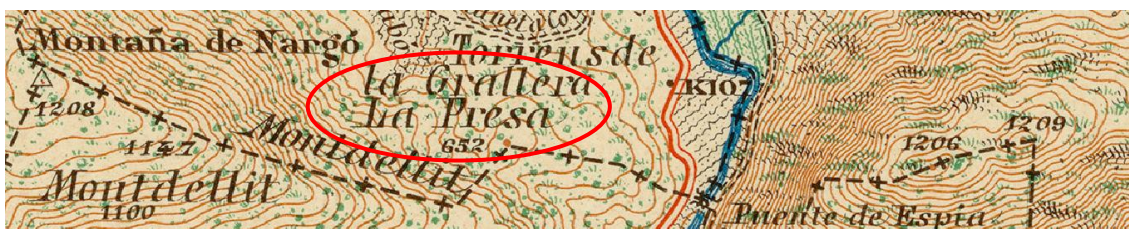

Fig. 67. Detall del full 253 del Mapa Topogràfic Nacional (1934). Escala 1:50.000.

Fig. 68. Detall del full 253 del Mapa Topogràfic Nacional (1934). Escala 1:50.000.

Fig. 69. Detall del full 253 del Servei de Mapes de l'Exèrcit dels EEUU (1954). Escala 1:50.000.

Tant en la minuta d'Organyà com en la de Coll de Nargó s'observa l'anotació del topònim *la Dresera*. Ara bé, en la primera edició del MTN aquest es modifica i hi apareix el topònim *la Presa*. En edicions posteriors es dedueix que es combina *la Presa* amb *la Dresera* per acabar engendrat *la Presera*, un topònim del tot equívoc.

3.3. Editorial Alpina

3.3.1. El cas de l'editorial Alpina: un model a seguir

L'editorial Alpina, fundada el 1946, neix amb l'objectiu d'elaborar mapes i publicacions al servei del món excursionista. Amb el temps, s'ha consolidat com l'editorial predilecta dels amants de la muntanya.

La seva metodologia de treball es compon de tres vessants ben diferenciades, la tecnològica, la territorial i la humana.

Quan comencen a realitzar un mapa, la primera part consta d'un treball minuciós davant l'ordinador: marcar on hi ha els trossos, intentar marcar possibles camins antics... en definitiva, senyalar els diferents elements que abasteixen la zona del mapa. Tot això, damunt d'ampliacions de fulls a escala 1:10.000 i mitjançant imatges aèries.

La segona, definida com a territorial, es refereix a un primer contacte amb l'espai de treball. Anar a fer excursions per les contrades en qüestió els basteix d'una informació que complementa i amplia els coneixements adquirits mitjançant la tecnologia. Passant per un camí, ja s'adonen si hi ha un collet, si després del collet ve una obaga... cosa que els facilita molt la feina de cara a l'última part.

Finalment, després d'haver analitzat el territori mitjançant les noves tecnologies i el treball de camp, el darrer pas és anar a trobar la gent adequada per a que forneixin de toponímia el mapa. En aquest punt hi ha dos estadis ben diferenciats. El primer és corregir o resituar topònims que ja apareixen en altres publicacions oficials i, un cop acabada aquesta part, la següent fase tracta d'ampliar i densificar la base toponímica de partida, en els mateixos mapes treballats des d'un inici.

Quant a la filosofia que segueixen per a recollir els topònims és clara i senzilla. Ells es limiten a parlar bé l'orella i, per tant, a escriure el que es sent. En cap cas juguen a fer de filòlegs. Creuen que la toponímia és sagrada i que respectar i representar les formes dialectals enriqueix el mapa, ja que, fent-ho, no només és una eina que serveix als excursionistes sinó que, també, és com un tresor de cara als lingüistes.

Per acabar, cal ressaltar que només intervenen dos persones en la realització d'un mapa, el quin ha realitzat totes les feines descrites anteriorment i el cartògraf. En cap moment, però, el cartògraf treballa de forma aïllada amb la informació transmesa pel seu company, és a dir, el primer també contribueix a orientar el cartògraf per tal de dissenyar el mapa de la forma més visual i aclaridora possible. De manera que un no perd mai el fil de producció del mapa, evitant, així, possibles tergiversacions.

3.4. Quantificació i densitat toponímica

“Sempre que es porta a terme un recull toponímic sobre el camp, cal reflectir en la base cartogràfica el màxim de noms possible. En el seu moment, quan hom procedeixi a la impressió del mapa, la informació toponímica aportada serà objecte de l'oportuna selecció i fixació definitiva, segons els criteris generals que s'adoptin per a l'escala corresponent”²⁵.

Des de la perspectiva cartogràfica, doncs, la densitat de topònims en un mapa és un paràmetre a tenir molt en compte. Hi ha d'haver els suficients topònims per a que hom es pugui ubicar i orientar, però, al mateix temps, no pot estar massa atapeït ja que els noms no han d'interferir en la visualització dels altres elements que apareixen en el mapa, com corriols, masies, etc.

Partint de la hipòtesi que el nombre de topònims canvia en funció de l'àmbit del mapa, si és rural o urbà, i dels productors del mapa, gràcies a la quadrícula UTM s'han comparat espais per veure si realment existeixen discrepàncies en quant a la quantitat de topònims entre zones d'una mateixa col·lecció, entre editorials privades i públiques i entre els productors oficials de diversos països.

---

²⁵ Moll, Tort, 1985:p. 34.

3.4.1. Àmbit urbà - àmbit rural

La col·lecció seleccionada per dur a terme aquesta prova empírica de quantificació i densitat toponímica entre l'àmbit rural i l'àmbit urbà ha estat el Mapa comarcal de Catalunya 1:50.000 de l'Institut Cartogràfic de Catalunya. Els àmbits d'estudi han estat 25 km² dels voltants dels nuclis de Coll de Nargó i de Girona.

Els autors del llibre *Toponímia i cartografia. Assaig de sistematització*, sobre l'escala 1:50.000, assenyalen que hi entra ja una part considerable de toponímia menor (Moll i Tort, 1985).

Per tal de fer una comparativa entre la quantitat de topònims d'un àmbit i d'un altre, s'ha confeccionat una categorització amb tres grans grups de referències toponímiques: elements antròpics, elements del relleu i element hidrogràfics²⁶.

TAULA 1: RELACIÓ DE LA TIPOLOGIA I QUANTITAT DE TOPÒNIMS ENTRE L'ÀMBIT RURAL I URBÀ		
	Coll de Nargó	Girona
Elements antròpics	14	26
Elements del relleu	30	9
Elements hidrogràfics	5	4
Total topònims	49	39

Font: Elaboració pròpia

En la graella, un cop vista la diferència entre la quantitat de topònims d'un espai i d'un altre, s'observa, també, la dicotomia que hi ha entre la tipologia de topònims. Mentre que a les zones urbanes la gran quantitat de topònims responen a elements antròpics, a les zones rurals, com és lògic, els topònims que predominen són els quins fan referència al relleu. Respecte als elements hidrogràfics, es mostren d'una manera homogènia en els dos àmbits.

Quant a la densitat de topònims de cada zona, essent l'espai delimitat de 25 km², seria d'1,96 topònims/km² per l'àmbit rural i d'1,56 topònims/km² per l'àmbit urbà, una diferència de gairebé un topònim per cada dos quilòmetres quadrats.

²⁶ Elements antròpics: Cap de municipi, barris, nuclis de població, veïnats disseminats, entitats municipals descentralitzades, nom del municipi quan aquest no coincideix amb la seva capital, edificacions aïllades, edificis històrics, comunicacions i equipaments.

Elements del relleu: elevacions, indrets, toponímia litoral, elements orogràfics i serres.

Elements hidrogràfics: cursos fluvials, fonts, pantans...

Fig. 70: Detall del mapa comarcal de l'Alt Urgell a escala 1:50.000 de l'ICC (2001).
Coordenades UTM extrem superior esquerra: X: 355000 Y: 4675000.
Coordenades UTM extrem inferior dreta: X: 460000 Y: 4670000.

Fig. 71: Detall del mapa comarcal del Gironès a escala 1:50.000 de l'ICC (2002).
Coordenades UTM extrem superior esquerra: X: 485000 Y: 4650000.
Coordenades UTM extrem inferior dreta: X: 490000 Y: 4645000.

3.4.2. IGN – ICC – Editorial Alpina

En aquest altre cas, la idea és observar si entre diferents productors de mapes com són les editorials públiques de l'Institut Geogràfic Nacional, l'Institut Cartogràfic de Catalunya i, una de privada, l'editorial Alpina, existeixen dissemblances quant a la quantificació i densitat toponímica. Totes les edicions contrastades són a escala 1:25.000. Una escala on el nivell de toponímia menor hi té un paper predominant (Moll i Tort, 1985).

En aquest cas, l'espai elegit ha estat les contrades que circumscriuen el nucli de Sallent (Coll de Nargó), en concret, quatre quilòmetres quadrats d'un territori on encara hi resten persones que el coneixen pam a pam.

Igual que en el punt anterior, s'ha establert la categorització de tres tipologies de topònims: referents a elements antròpics, a elements del relleu i a elements hidrogràfics.

TAULA 2: RELACIÓ DE LA TIPOLOGIA I QUANTITAT DE TOPÒNIMS ENTRE DIFERENTS EDITORIALS

	IGN	ICC	Alpina
Elements antròpics	3	4	8
Elements del relleu	4	7	31
Elements hidrogràfics	0	0	3
Total topònims	7	11	42

Font: Elaboració pròpia

La taula mostra una enorme desproporció entre la quantitat de topònims que figuren en les editorials públiques i l'editorial privada Alpina. La variació de noms de lloc es dona en tots els tipus de referències, siguin elements antròpics, elements del relleu o bé, element hidrogràfics. Tot plegat denota un bast treball de camp per part d'aquesta editorial, mentre que, pel que fa l'IGN i l'ICC, reflecteixen el banal treball de camp que varen realitzar en el seu moment i la seva posterior fossilització.

En termes de densitat toponímica, essent l'espai delimitat de 4 km², el mapa de l'IGN presenta una densitat d'1,75 topònims/km², l'ICC de 2,75 topònims/km², mentre que el mapa de l'editorial Alpina mostra 10,5 topònims/km². Evidentment, aquestes xifres no es poden extrapolar a nivell de tot Catalunya, però sí que serveixen per donar una imatge de la feina que estan realitzant les editorials privades i de la pobresa toponímica que caracteritza les editorials públiques.

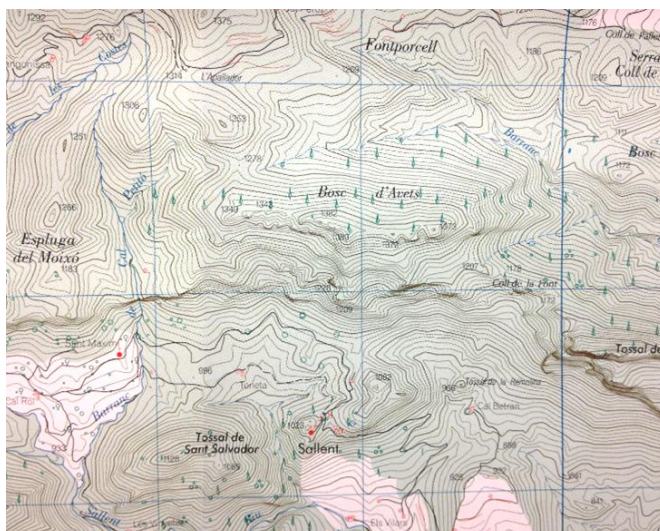

Fig. 72: Detall del MTN "Cabó" a escala 1:25.000 de l'IGN (2000). Coordenades UTM extrem superior esquerra: X: 353000 Y: 4673000. Coordenades UTM extrem inferior dreta: X: 355000 Y: 4671000.

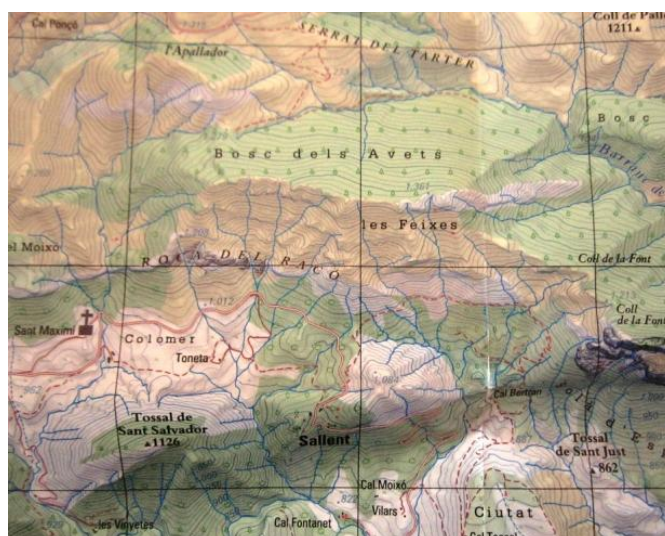

Fig. 73: Detall del mapa topogràfic “Organyà-Boumort” a escala de 1:25.000 de l’ICC (2011). Mateixes coordenades que el de la Fig. 72.

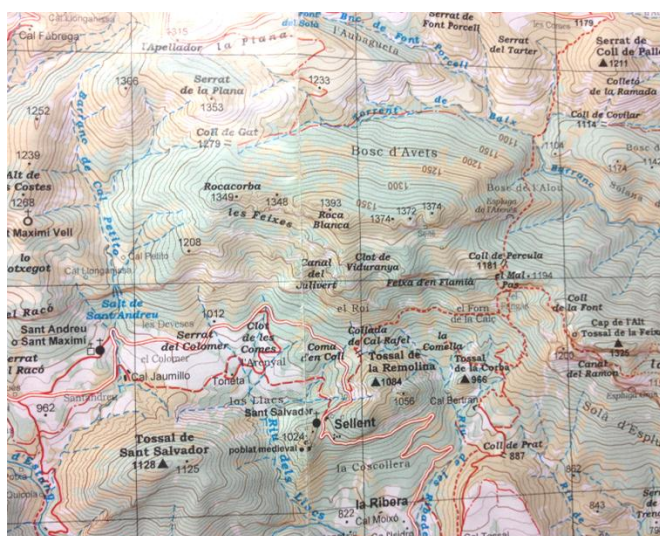

Fig. 74: Detall del mapa topogràfic “Muntanya d’Alinyà, Serra d’Aubenc, Serra de Turp” a escala 1:25.000 de l’Editorial Alpina (2010-2011). Mateixes coordenades que el de la Fig. 72.

3.4.3. Catalunya - Suïssa

Els països petits tenen la fama de caracteritzar-se per una toponímia densa i ben reeixida. Per tal de comprovar aquestes afirmacions, a vegades sense cap mena de fonament, s'han elegit 25 km² a escala 1:50.000 d'una zona de mitja muntanya de Suïssa amb la finalitat de comparar-lo amb un indret treballat per la cartografia oficial catalana.

El territori suís elegit ha estat la Valle Anzasca i s'ha comparat amb els voltants del nucli de Coll de Nargó.

Com s'ha vingut fent en les altres comparatives s'ha establert la categorització de tres tipologies de topònims: referents a elements antròpics, a elements del relleu i a elements hidrogràfics.

TAULA 3: RELACIÓ DE LA TIPOLOGIA I QUANTITAT DE TOPÒNIMS ENTRE CATALUNYA I SUÏSSA

	Coll de Nargó	Valle Anzasca
Elements antròpics	14	41
Elements del relleu	30	2
Elements hidrogràfics	5	1
Total topònims	49	44

Font: Elaboració pròpia

La comparativa mostra una quantitat total de topònims força igual, ara bé, el que canvia substancialment és la tipologia de topònims que s'hi mostren. Mentre que en el cas de Nargó predominen els que fan referència al relleu, en el cas de Valle Anzasca prevalen, d'una forma aclaparadora, els elements antròpics (masies, llogarets...). L'escala 1:50.000 pot crear discrepàncies quant a l'emfatització dels elements, cosa que podria explicar aquestes diferències. S'ha d'apuntar, a més, que aquesta zona del territori suís es troba força més poblada que no pas la part analitzada de Catalunya i, per tant, com les altres comparatives, no resulta extrapolable de forma categòrica.

Quant a la densitat toponímica, les xifres són d'1,96 topònims/km² per part de l'ICC i d'1,76 topònims/km² per part de Landeskarte der Schweiz. Unes ràtios molt similars pel que respecta l'escala 1:50.000 d'ambdós editorials. Per tant, l'ICC aguanta amb escriu la comparació quantitativa.

Fig. 75: Detall del mapa comarcal de l'Alt Urgell a escala 1:50.000 de l'ICC (2001).
Coordenades UTM extrem superior esquerra: X: 355000 Y: 4675000.
Coordenades UTM extrem inferior dreta: X: 460000 Y: 4670000.

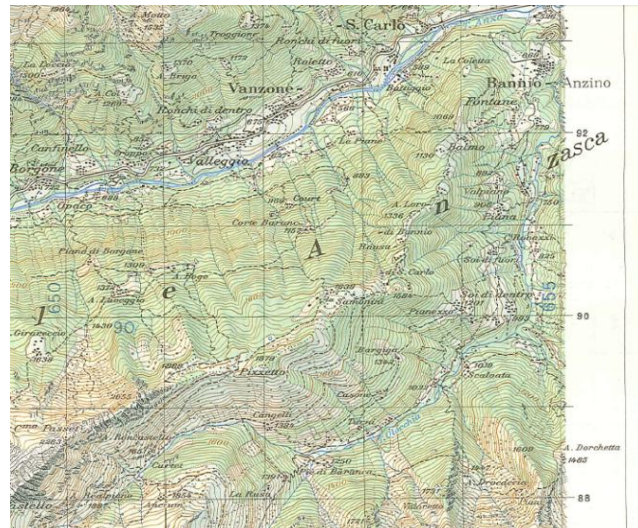

Fig. 76: Detall del mapa topogràfic "Mischabel" a escala 1:50.000 de Landeskarte der Schweiz (1982).
Coordenades UTM extrem superior esquerra: X: 650000 Y: 93000.
Coordenades UTM extrem inferior dreta: X: 655000 Y: 88000.

4. REFLEXIONS

4.1. Què són els neotopònims?

Els neotopònims són recents noms de lloc que naixen, d'una banda, de les necessitats socials (escaladors, promotors d'urbanitzacions, etc) i, d'altra banda, de la construcció de nous elements en l'espai (quan hom fa referència a un element de nova creació).

4.1.1. Escaladors

En el darrer decenni, l'escalada ha estat una activitat esportiva que ha multiplicat el nombre d'adeptes. Deixant de banda les causes que han propiciat aquest increment d'afeccionats, les quals, molt probablement, rauen en el culte al cos, la seva interacció amb la naturalesa, etc; s'intentarà analitzar com ha afectat, en l'àmbit toponímic, aquesta massificació de l'entorn grimpable.

Abans de res, cal apuntar que l'escalada és un esport que no en permet la integració de cap més, per tant, se la podria definir com a sectorial. És a dir, en les parets on s'escala només s'hi pot escalar. Tanmateix, agrupa una part molt concreta i característica de la població.

El seu “modus operandi” funciona, en casos molts concrets, mitjançant l'ús de llibres publicats i, en la majoria de casos, a través de ressenyes que escriuen ells mateixos en els bars i restaurants propers a les zones d'escalada, de la informació extreta a través de blocs de la xarxa o bé, valent-se d'informació transmesa oralment.

En aquest cas d'anàlisi, tan sols s'ha extret i examinat informació d'un bloc que apareix en un dels principals buscadors. Així doncs, només escrivint “Escalada a Coll de Nargó” ja ix el bloc titulat: “Ressenyes de Coll de Nargó”. D'aquest mateix recurs se n'ha extret la següent ortofoto:

Fig. 77. Ortofoto amb els diferents sectors d'escalada de la zona veïna al poble de Coll de Nargó

Al marge inferior esquerra es poden observar les diferents referències toponímiques que s'utilitzen per anomenar els múltiples sectors. Dels onze sectors que apareixen, només un conserva el topònim original, *Sector Coll Piquer*, encara que un bri deslocalitzat, mentre que, un altre al·ludeix a un neotopònim, *Sector dels Dipòsits*, sorgit de la mateixa construcció d'aquests. Així doncs, es podria dir que s'estaria davant la invenció de nou noms de lloc, la gran majoria dels quals no guarden cap tipus de relació amb la zona del territori a la que fan referència, manifestant doncs, de forma clara, una manca de respecte vers aquest.

Més enllà del vincle que poguessin guardar amb els diferents indrets, però, hi ha també una qüestió cultural, ja que s'observa que la gran majoria de "topònims" responen a noms totalment banals o a vegades, inclús, sense cap mena de sentit, la qual cosa fa que s'agreugi, encara més, la qüestió.

Cada sector, a més, agrupa un cert nombre de vies, totes elles anomenades mitjançant més neotopònims, en els quals encara s'engreix més la situació presentada anteriorment.

Així com els sectors d'escalada defineixen un indret de territori d'un cert abast, les vies només fan referència al camí de pujada del peu de la roca fins al cap d'aquesta. En aquest sentit, com que les vies només són usades pels escaladors no es jutgen els noms que s'utilitzen per denominar-les, cosa que sí que es fa amb els sectors, els quals, més enllà de les vies també poden englobar, per exemple, corriols.

Tot plegat, no deixa de ser una gran injúria contra el territori per part d'un sector de població que s'encabeix dins d'una gran paradoxa: s'estimen, aparentment, la naturalesa, però, al mateix temps, la impregnen d'aberràncies. Ara bé, el que causa més preocupació és el fet que molts d'aquests neotopònims s'han arrelat, fins i tot, en persones de la mateixa població que practiquen aquest esport.

4.1.2. Urbanitzadors

Paral·lelament als topònims ginyats pels escaladors, conviuen, també, els de les urbanitzacions. Tal i com diu Parella, “el nom de sectors d’urbanització municipal (Sector B, Ampliació Nord) no tenen res a fer a l’hora de servir de reclams per a promocions immobiliàries”²⁷. Tanmateix, però, s’ha de dir que els noms dels sectors d’urbanització que apareixen en el POUM no guarden cap mica de relació amb el territori.

Fruit, doncs, d’aquesta necessitat publicitària de les urbanitzacions, en molts casos, neix, per part dels promotors, un nou nom que evoca aquell indret, sobreposant-se o, inclús, enterrant a un antic topònim. “A més a més, aquests noms, generalment, han vingut condicionats per criteris comercials i turístics que, a més, han tingut un gust estètic, com a mínim, dubtós. El resultat ha estat la proliferació de noms espuris com El Condado de Jaruco (Lloret de Mar, Selva), El Cortijo (Roses, Alt Empordà) o Pine Beach (Gavà, Baix Llobregat)”²⁸. Quant aquests substantius, Amigó apunta que “a l’industrial actual –que no té la més mínima sensibilitat ni el més petit respecte per les nomenclatures anteriors a la seva arribada ni per la gent que les utilitzava- li interessien noms llampants, encara que no vulguin dir res, però que orientin cap als seus establiments i serveixin de publicitat encaminada al profit econòmic particular”²⁹.

Davant aquesta situació, Rosselló agafa una posició taxativa, en aquest cas, però, fent al·lusió a cases particulars, encara que és totalment extrapol·lable. “Què fan als nostres mapes Villa Rosita, el Gran Chaparral o La Ponderosa? Si algun guillat vol posar aquests rètols al seu xalet, crec que tenim el deure de fer-ne cas omís. És un afer privat”³⁰.

A diferència del cas dels escaladors, les promocions urbanístiques han de passar tot un control de requisits, valgui la redundància, de tipus urbanístic. Ara bé, sembla ser que aquest ens que supervisa els aspectes i la formalitat de l’edificació, a vegades ambigua, aïlla, per complet, els aspectes lingüístics, culturals i patrimonials de la zona. I és que, no s’ha d’oblidar, que la toponímia forma part del patrimoni immaterial de la societat.

---

²⁷ Parella, 2008: p. 1.

²⁸ Rabella, 2001: p. 556.

²⁹ Amigó, 1999: p. 153.

³⁰ Rosselló, 1995: p. 893.

4.1.3. Caçadors

Existeixen varies dissimilituds entre els grups esmentats i analitzats anteriorment i el dels caçadors i, també, entre els neotopònims dels uns i dels altres.

En primer lloc, referent a la qüestió diferencial dels diversos grups, aquesta rau en què els dos primers són fruit de les noves necessitats socials, creades per la pròpia comunitat. Mentre que, els caçadors, són un col·lectiu que ha existit des dels temps més immemorials amb l'objectiu de satisfer les necessitats bàsiques dels individus, tot i que, actualment, pugui ser considerat un esport o una activitat de lleure.

En segon lloc, l'altra gran dissemblança és que, mentre els escaladors i promotors d'urbanitzacions tenen els mitjans i la voluntat d'arribar a tot el conjunt de la societat, els caçadors es caracteritzen per ser un grup isolat, sense cap pretensió d'arribar a d'altres individus o grups socials.

Respecte aquest col·lectiu, el mateix Amigó apunta que “els caçadors tenen fama de saber-ho tot. Però cal malfiar-se'n una mica. Els caçadors saben anar des de qualsevol punt a qualsevol altre, per camí fressat o sense camí; però van de pressa darrere el conill o la perdiu; pertot arreu passen rabents i, a vegades, entre ells s'inventen noms d'ús com si diguéssim particular, uns noms que no interessin, perquè no són populars”³¹.

D'aquests noms d'ús que el citat autor anomena com a particulars, s'ha deduït que els topònims engendrats pels caçadors responen, d'una banda, a peculiaritats que han observat amb el pas del temps i, d'altra banda, a les anècdotes personals d'ells mateixos.

Per tal d'exemplificar cada un dels dos casos, en el municipi existeix un lloc, veí a *Coll de Creus*, que l'anomenen *Serra de les Gallines*, segons ells, perquè tot sovint hi veuen a passar galls fers volant. Respecte al segon cas, els anecdòtics, a prop del *Tossal de Salamó* hi ha un indret que l'anomenen el *Pas del Macari*, ja que, segons expliquen, al citat senyor li passaren trenta-sis porcs senglars i no n'aconseguí matar cap.

Esmentar que aquesta minsa aproximació als neotopònims d'aquest col·lectiu és producte de la basta vessant humana que forneix la toponímia i, en cap cas, s'utilitzen fora d'aquest grup de persones.

---

³¹ Amigó, 1999: p. 33.

4.1.4. La mateixa societat

El pas del temps porta incorporat, de forma intrínseca, la creació i la construcció de nous elements en l'espai, al mateix temps que la desaparició d'aquests. Aquests nous elements serveixen, en cada moment històric, de referència pels subjectes que hi habiten, encara que l'ús d'aquests com a topònims, nou en el moment de la seva creació, pot conduir a la seva fossilització.

Sense aquesta hipòtesi, no s'explicaria, sinó, la troballa, en el cadastre de Patiño de 1716, del topònim *Caselles*, definit pel DCVB com a cases petites. Aquest mateix topònim amb el pas del temps evolucionà i, actualment, es coneix com a *Blancaselles*, molt segurament, pel color que presentaven. Un altre topònim encontre en el mateix cadastre i que respon a les mateixes característiques que l'esmentat anteriorment és *la Teuleria*, encara que, en aquest cas, aquest s'ha esvanit per complet.

La societat actual del municipi en qüestió ha incorporat, en les últimes dècades, un reguitzell de neotopònims producte de les millores introduïdes en els diferents vilatges que el conformen. En aquest sentit, han emergit *els Bombers*, *els Dipòsits*, *el Museu*, *el Poli*, *les Escoles*, *el Mirador del Cretaci*, entre d'altres.

Així doncs, el debat és el següent: els noms d'aquestes obres, tenen la idoneïtat d'ésser considerats topònims? O bé, simplement, serveixen d'elements geo-referenciadors?

On acaba i on comença un topònim? Igual que es considera el mencionat *Blancaselles* un topònim, per què no poden considerar, d'aquí a tres-cents anys, *els Bombers* com a tal? Segurament, els nostres ancestres l'haguessin introduït, sense cap mena de dubte, en el seu llistat toponímic.

Hom s'imagina que l'única explicació que es pot trobar a considerar *Blancaselles* un topònim i, en canvi, *els Bombers* no, és fruit del romanticisme dels individus d'aquell indret. Ara per ara, considerar aquest últim com un nom de lloc es veuria, per part d'alguns, propi d'una mancança de coneixement i de conscienciació vers l'entorn.

Altrament, també és veritat que poden conviure i coexistir els topònims sempre i quan es tingui constància, oral i escrita, de cada un d'ells i no pas que l'últim prevalgui per damunt de tots i acabi provocant i portant a l'oblit dels anteriors.

4.2. Topònims fòssils i topònims mòbils

Sovint, en el paisatge, afloren topònims que guarden un estret vincle amb la zona a la qual es refereixen (*transparents*³²); d'altres vegades, n'emergeixen uns que no responen a res en concret, els quals en el moment de la seva creació, molt probablement, tenien un sentit clar i definidor; i, finalment, apareixen aquells que, en el seu contingut, incorporen l'empremta humana.

S'observa, per tant, que existeixen dos variants de topònims, els que recolzen noms propis de persona als genèrics per denominar un tros de terreny i, els que, independentment que guardin relació o no amb el lloc que donen nom, no integren elements antroponímics. Així doncs, davant d'aquesta dicotomia, possiblement, seria necessari establir dues tipologies de topònims: els topònims mòbils i els topònims fòssils.

Quant als topònims mòbils, aquesta presència humana a la qual es fa referència, la gran majoria de cops, va lligada a la possessió d'aquella part del terreny, generalment, partides i/o peces de terra. Ara bé, la pertinença no és immòbil, sinó que la terra va passant d'uns propietaris a uns altres al llarg del temps, la qual cosa, consegüentment, va acompanyada del canvi del nom propi de persona, el qual actua com a específic, que segueix el nom genèric del lloc. A tall d'exemple, a les partides i peces de terra del municipi de Coll de Nargó s'hi poden observar diversos casos, com són: *l'Ançola del Magí*, *l'Aubac del Belo* o el *Solà del Roca*. Segurament, ni l'ançola, ni l'obac, ni el solà, han pertanyut sempre a aquests propietaris, sinó que, probablement, són topònims que han anat evolucionant històricament depenent del seu amo, conservant, possiblement, el genèric. Un cas particular, i com a anècdota, va ser el del *Clot del Pauetó*, que tot xerrant amb un dels informadors, en un moment digué: *bé, però abans era del Pujolet, així que si vols en pots dir el Clot del Pujolet, tu mateix...* De ben segur que abans de ser del Pujolet, havia tingut un altre nom.

D'altra banda, es troben els que s'han definit com a topònims fòssils, com per exemple, *els Llirets*, *les Viles*, o bé, *lo Noguerol*, els quals ja apareixen citats en el cadastre de Patiño de 1716 i que, a dia d'avui, encara contribueixen a fitar el territori. En aquests tres casos en particular, a més, es percep fàcilment que mantenen un clar vincle amb l'entorn que designen.

---

³² Mallorquí, 2006: p. 13.

No obstant, val a dir que, com a conseqüència de l'èxode rural, iniciat en els decennis passats, i del fet que la mecanització del treball del camp ha generat una selecció entre les partides i les peces de terra, s'ha produït un abandó sobtat de les més petites i/o més inaccessibles. Les quals eren les que s'acostumaven a anomenar mitjançant topònims mòbils. Així doncs, molt probablement, no es produeixi mai més un canvi de propietari en els llocs designats amb aquests tipus de topònims. La qual cosa pot acabar, fins i tot, provocant la fossilització de topònims mòbils, o bé, que aquestes minses extensions de sòl es vegin colonitzades, toponímicament parlant, per d'altres de més importància.

4.3. Antigament llocs amb noms, actualment llocs amb números. Dels topònims a les coordenades

Antigament la geografia tenia un caràcter molt regional. Els habitants d'un indret coneixen els seus voltants i poca cosa més. Ara bé, les seves contrades se les coneixien pam a pam i per situar-se, només disposaven de la informació oral transmesa pels seus ancestres, és a dir, referències toponímiques.

Amb el pas dels anys, però, l'assumpte ha canviat. A causa, en un primer moment, dels mitjans de transport i, posteriorment, dels mitjans de comunicació i de les telecomunicacions s'ha ampliat molt el coneixement territorial i l'imaginari dels individus. Un imaginari que porta, sovint, a la gran paradoxa de conèixer millor, fins i tot, un entorn llunyà abans que aquell que ens ha nodrit, en tots els sentits.

Així doncs, per tant, hom és conscient que aquest augment de coneixement territorial també ha propiciat una transformació, al llarg del temps, en les formes utilitzades pels humans per posicionar-se i ubicar-se en l'espai.

D'antuvi, tal i com s'ha esmentat anteriorment, només era necessària una ressenya toponímica per tal d'arribar, de forma correcta, a l'indret al qual feia al·lusió aquella referència nominal. Aquest mecanisme canvià per donar entrada als mapes, en gran part, introduïts i explotats pel món excursionista, els quals van ajudar a que cada racó de món obrís, en certa manera, llurs portes als forans. A finals del segle XX, però, el GPS (Sistema de Posicionament Global) s'introduí de forma generalitzada en el món de l'orientació i, tot emfatitzant el valor precís de la coordenada, començà a substituir la cartografia sobre paper.

Resumint, es pot constatar que, fins al moment, s'han utilitzat i s'estan utilitzant tres mètodes diversos per arribar als llocs: el propi coneixement del territori, la cartografia sobre paper i els sistemes de posicionament pel valor de coordenades.

En aquest punt, bé és veritat el que diu Parella, "la coordenada, com a resposta a la necessitat de localització i posicionament del comú dels usuaris pot resultar insuficient. El nom sense la seva localització pot significar també una ajuda, però incompleta tractant-se precisament del nom d'un lloc"³³, tot i que s'haurien de fer alguns matisos.

---

³³ Parella, 2008: p. 1.

La coordenada aplicada a elements molt puntuals, com podria ser el cas d'arbres monumentals, cases o edificis (estiguin o no derruïts), fonts... No resulta mai insuficient. Resultaria una informació incompleta quan l'indret tingués un abast molt més ampli. En canvi, en el cas del nom o topònim, per la seva banda, seria, justament, el contrari, ja que el nom pot donar informació geogràfica del paratge.

El mateix autor, al mateix temps, considera que “la suma d'ambdós paràmetres ofereix allò habitual en la majoria d'ajudes a la orientació i el posicionament, que no deixen de ser els valors tradicionals que un usuari podia trobar en una mapa en paper”³⁴. Encara que la principal diferència del mapa en paper és que, aquest, incentiva a la gent a recórrer el terreny a través de la toponímia, d'un topònim es salta a un altre, en canvi, amb els GPS, hom pot passar pels llocs sense la necessitat d'ubicar-se, toponímicament, en l'espai.

En aquest sentit, es podria considerar que el topònim ha perdut, en certa part, la seva funció essencial. I és que, generalment, ja no s'arriba al lloc a través del topònim, sinó que són els números els que porten als individus en aquell lloc determinat i un cop allà, ells mateixos, determinaran si volen, o no, fer ús del topònim en qüestió.

Val a dir, però, que aquestes consideracions no són estrictes, ja que les tres tipologies de posicionament poden coexistir dins d'un mateix subjecte, de la mateixa manera que només siguin una o dos les que s'utilitzin, o bé, inclús, cap.

---

³⁴ Parella, 2008: p. 1.

4.4.Noms de casa que donen lloc a noms de lloc i viceversa

La toponímia i l'antroponímia fluctuen contínuament. Freqüentment s'observen en la cartografia oficial catalana noms de lloc antroponimitzats, és a dir, noms de casa, ja siguin noms, renoms o hipocorístics, els quals, acompanyant un genèric, actuen com a específics. Per un altre cantó, però, també hi ha manifestacions d'antropònims que són producte de topònims.

Anant al territori en qüestió, Coll de Nargó, si hom examina els topònims que apareixen al voltant d'alguna masia del terme, s'adonarà que, gran part d'aquests, es nodreixen del nom propi de la casa. A tall d'exemple, en el cas de *Cal Bossa*, situada a Valldarques, es percep, fàcilment, la gran voluntat d'anomenar els diferents indrets que circumscriuen la casa. *Trossos de Cal Bossa*, *Obaga de Cal Bossa* i *Serrat de Cal Bossa* són mostra d'aquesta metodologia toponímica.

En alguns casos, és cert que potser, per desconexença, va ser l'informador qui va donar aquests noms. Els informadors, per molt que sàpiguen, no ho poden saber tot i normalment del que menys saben és dels trossos i tingudes particulars. Ara bé, quan una persona es dedica a perseguir topònims ha de ser capaç de veure on comença i on acaba el coneixement toponímic dels informadors i, si es manifesten carències en alguns indrets, ha de tenir l'obligació moral d'anar a buscar els habitants de la masia en qüestió per tal que donin catra dels noms de les seves contrades.

Tanmateix, qualsevol persona que es trobés davant de casos com aquest, s'hauria de plantejar la següent pregunta: Però, abans que es construís *Cal Bossa*, quin nom tenien aquests paratges? Queda del tot clar que, els quins figuren als mapes, de ben segur que no.

En situacions com la mencionada, es podria considerar, doncs, que la toponímia beu desmesuradament de l'antroponímia i, també, que les persones encarregades de recollir els noms de lloc es recolzen, de forma abusiva, en metodologies banals per omplir els mapes de substantius.

En certes ocasions, quan s'erren en anomenar el nom de la casa, s'equivoquen, automàticament, en els topònims que cerquen l'arrel en l'antropònim. Un cas concret és el de *Cal Perxà* de *Tolustre* que, en la toponímia oficial, apareix com a *Cal Peixa* i, de retruc, els trossos de davant de casa els anomenen *Trossos del Peixa*.

Ara bé, a vegades es produeixen casos inversos. Sovint, la mateixa antroponímia s'alimenta de la toponímia ja existent en el terreny per anomenar cases. Generalment, aquests noms de cases, fruit de topònims, acabaran, fins i tot, per generar renoms o bé, hipocorístics.

Els més exemplificatius serien els següents: *Ca l'Àliga*, *Cal Collada*, *Cap d'Estany*, *les Edres*, *Cal Garrofer*, *Pera-rua*, *el Morró*, *el Planell*, *Cal Serrat* i *lo Pui*.

Com es percep, tots ells evoquen realitats geogràfiques del lloc on es troben situades. A tall il·lustratiu, *Ca l'Àliga*, fa referència al topònim *Roca de l'Àliga*, mostra zootoponímica; *les Edres* i *Cal Garrofer* al·ludeixen a la fitotoponímia; *Pera-rua*, possiblement, faci referència al pas de l'antic camí que hi havia per anar al poble de la Rua des de Valldarques; finalment, *Cal Collada*, *Cap d'Estany*, *el Morró*, *el Planell*, *Cal Serrat* i *lo Pui*, escenifiquen, clarament, orotopònims.

4.5. 'Toponomicidi'?

Amb el terme toponomicidi es vol fer referència al vertiginós procés de pèrdua de noms de lloc, en el sentit que els mateixos ciutadans, sobretot noves generacions, els desconeixen i, per tant, es suprimeixen de la memòria oral. Es compon del terme 'topònim' -noms de lloc- i del sufix 'cidi' -matar o eliminar-.

“Els noms han estat posats als llocs perquè la gent que hi transita es pugui entendre fàcilment. Un nom de lloc no és mai un caprici, ans una necessitat funcional, que creix a mesura que l'activitat humana es densifica i que s'afebleix, és clar, quan pels indrets hi ha poc moviment”³⁵.

La transformació d'un món predominantment rural en un món essencialment urbà i tecnificat és la causa que es constati una minva real del coneixement territorial directe, d'allò que podríem anomenar *memòria viva dels llocs*, en la mesura que les generacions més joves van substituint les generacions precedents (Tort, 1999).

El mateix autor, en la següent cita fa una descripció molt pragmàtica del que està succeint des de fa anys: “extensos territoris rurals i muntanyencs, abocats a un procés -en molts casos irreversible- de despoblament, han vist com, al compàs de l'abandó, es diluïa la seva identitat col·lectiva i, amb ella, la memòria d'una toponímia formada, mantinguda i enriquida en el detall a través de tota una successió de generacions”³⁶.

En les últimes dècades, producte d'aquesta davallada de l'activitat en l'àmbit rural, no s'ha perdut tan sols la memòria del lloc, s'ha perdut, literalment, la necessitat d'aquella memòria. I és que el lloc, com a punt de referència, ha desaparegut. Dit d'una altra manera, el nom s'ha esvaït conjuntament amb el lloc (Tort, 1999).

En tota aquesta atmosfera de cataclisme hi resta, però, una espurna d'esperança. A dia d'avui encara es poden trobar certes persones que, tot hi estar allunyades del lloc on s'han forjat, poden donar catra dels noms del voltant de la seva masia, de les seves feixes, boscos, etc. I d'altres que, seguint la tradició, prossegueixen vivint en els mateixos nuclis que les seves generacions precedents i, per tant, continuen anomenant els diversos indrets, permanentment, tal i com ho feien els seus ancestres. No obstant, en ambdós casos, es tracta de persones que acostumen a sobrepassar el llindar de la seixantena d'anys.

---

³⁵ Amigó, 1980: p. 1.

³⁶ Tort, 1999: p. 62.

Front d'aquesta escassa quantitat d'informadors, hom es troba, doncs, davant d'una situació que atorga als sabedors que resisteixen, visquin o no en el lloc de naixement, una plena jurisdicció per poder dotar les diverses contrades de topònims. Una circumstància que possiblement faci que algunes persones ho vegin amb certa il·legitimitat pel sol fet que no es pot contrastar la informació, però que altres ho considerin l'última avinentesa per fitar, toponímicament parlant, part del territori.

Ara bé, si alguns autors s'han atrevit a titllar l'obra de Joan Coromines com d'urgència, en aquestes alçades es podria parlar d'una mera ànsia per recol·lectar i situar topònims.

4.5.1. El toponomicidi des de la perspectiva empírica

Per tal d'afermar les consideracions anteriors, en aquest apartat s'ha dut a terme una prova empírica per observar fins a quin punt el procés descrit anteriorment afecta a la nostra societat.

En la realització d'aquesta experimentació els dos paràmetres fonamentals han estat, d'una banda, l'elecció del territori i, d'altra banda, l'elecció de les persones encarregades de donar-ne topònims.

Quant al territori en qüestió, en aquest cas, s'ha elegit la muntanya de Turp. La tria es deu a que aquest paratge s'aixeca enfront del nucli de Nargó i, per tant, tots els informadors en tenen, directa i indirectament, coneixement.

Respecte a la selecció de persones, s'han elegit sis ciutadans que, per diversos motius, entre els seus coetanis, més lligam tenen amb aquest indret, ja sigui per la fusta, pels bolets o bé, per l'esport. Es tracta de tres persones del sexe masculí i tres del femení, amb salts de tres dècades entre ells.

**TAULA 4: INFORMADORS, EDAT DELS MATEIXOS
I VINCLES AMB EL PARATGE**

Nom	Any naixement	Elements vinculants
Pere Ramoneda	1927 (85)	Pagès, boletaire i pescador
Encarnación Blanch	1928 (84)	Boletaire i família raiera
Jaume Pujol	1962 (50)	Boletaire i família raiera
Mercè Solà	1964 (48)	Pare informador a l'ICC
Josep Puig	1990 (22)	Boletaire
Aida Fàbrega	1989 (23)	Esport

Font: Elaboració pròpia

Aquesta selecció, en un principi, hauria de permetre veure, per un cantó, la disparitat que s'estableix entre informants del sexe masculí i femení de la mateixa edat i, per l'altre, la diferència de coneixement toponímic que hi ha entre persones del mateix sexe, però, de generacions diferents.

Per tal de sintetitzar la informació transmesa pels col·laboradors, s'han establert sis tipologies de topònims: esplugues, indrets, cims, serres, elements hídrics i elements orogràfics.

La inexactitud i l'evolució de la ciència onomàstica, afegida al fet que no existeixi cap mapa amb una gran quantitat i qualitat toponímica, no ha permès contrastar els noms de lloc dels diversos informants. Ara bé, cada topònim ha hagut d'estar justificat per part dels informadors. És a dir, un topònim ha estat considerat lícit només en el cas que l'informador fos coneixedor del nom i de la ubicació dins el paratge esmentat.

**TAULA 5: TIPOLOGIA I QUANTITAT D'ELEMENTS TOPONÍMICS
CITATS PELS INFORMADORS**

	<i>Esplugues</i>	<i>Indrets</i>	<i>Cims</i>	<i>Serres</i>	<i>El. Hídrics</i>	<i>El. Orogràfics</i>	Total
P. Ramoneda	11	15	1	6	4	9	46
E. Blanch	3	9	1	2	2	1	18
J. Pujol	1	9	2	3	1	5	21
M. Solà		2	1		1		4
J. Puig	1	3	1	1			6
A. Fàbrega		1	1				2

Font: Elaboració pròpia

En comparació als altres informadors resulta xocant la gran quantitat de topònims que cità l'home més adult. No obstant, no són gens menyspreables els aproximadament vint noms de lloc que apuntà la dona més adulta, tenint en compte que la dona, al llarg de la història, sempre ha estat relegada a l'esfera domèstica. L'home de mitjana edat mostra, també, un bon coneixement de noms, mentre que els altres entrevistats, per motius diversos, careixen de coneixement toponímic.

La present graella constata, doncs, el que hom podia pressuposar. D'una banda que, entre diferents generacions d'un mateix sexe, existeix una gran bretxa de coneixement toponímic i, de l'altra que, entre la mateixa generació, però de diferents sexes, també existeix una gran divergència en quant a la quantitat de noms de lloc.

5. APORTACIONS

5.1. Evolució lingüística de diversos topònims

A través de les diverses fonts toponímiques consultades, s'ha confeccionat una llista amb un seguit de topònims per observar l'evolució dels noms en el temps. L'elecció d'aquests no ha estat a l'atzar, sinó que s'han escollit els quins més vegades han aparegut, ja sigui perquè són nuclis, perquè es troben o s'han trobat als límits del terme o bé, simplement, perquè han estat indrets rellevants al llarg de la història.

Una simple categorització, per conceptes geogràfics, dels vint-i-dos noms estudiats, seria:

- Cims: *Tosserol, Tossal del Faig*.
- Serres: *Serra Ramoneda*.
- Indrets: *Argeric, Aubenç, Setcomelles, Tolustre, Cuvilar, Garanta, Espluga Grallera*.
- Elements hídrics: *Font d'Isot*.
- Masies: *Pinyes, Cases, Galleuda, Caborriu, Santaeulària, Vilàs*.
- Nuclis: *Aubàs, Nargó, Sallent, Gavarra, Valldarques*.

Les diverses fites que han configurat aquest amollonament, per ordre cronològic, han estat les següents:

Recurs	Època
Atles del Comtat d'Urgell	S. VII, IX, X
Catalunya Romànica	S. IX, X, XI, XII, XIV
Spill Manifest del Vescomdat de Castellbò	S. XV-XVI
Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell	S. XVI, XVII, XVIII
Arxiu Històric de Lleida	S. XVIII, XIX
Partió dels municipis	S. XIX, XX
Instituto Geográfico Nacional	Primer terç S.XX
Fotografies aèries del cadastre contemporani	Meitat S.XX
Insitut Cartogràfic de Catalunya	Últim terç S.XX
Editorial Alpina	S. XXI

El resultat final del creuament de les fonts amb els noms ha estat el quadre evolutiu que es mostra a continuació:

TAULA 6: QUADRE EVOLUTIU DE DIVERSOS TOPÒNIMS PER ORDRE CRONOLÒGIC										
	Atles comtat Urgell	Catalunya Romànica	Spill Vescomtat Castellbò	Arxiu Diocesà	Arxiu Històric	Partió finals s.XIX	IGN	Fotos aèries (54-57)	ICC	Alpina
<i>Argeric</i>			Argerich			Argerich		Argerich	Algeric	el Geric
<i>Pinyes</i>	Pinias	Pinias, Pinnes o Pinnas	Pinyes		Piñas				Pinyes	Pinyes
<i>Cases</i>	Kasulas	Casas, Cases	Cases		Casa de Cases	Cases		Cases	les Cases	Cases
<i>Aubenç</i>				Aubens	Aibens/Albens?		Aubens	Aubens	Aubenç	Aubenç
<i>Caborriu</i>						Caborriu	Gabarrin	Cotoriu?	Caborriu	Caborriu
<i>Galleuda</i>			Galenda?	Galleuda			Galleuda	Galleuda	Galleuda	Galleuda
<i>Vilàs</i>							Pilás	Vilas	els Vilars	Vilars
<i>Gavarra</i>		Gavarra, Guavarra	Gavarra	Gavarra	Gavarra	Gavarra	Gabarra	Gabarra	Gavarra	Gavarra
<i>Tolustre</i>				Talusti		Tolustre	Toluste	Talustre/Tolustre	Tolustre	Tolustre
<i>Cuviar</i>	Cuviare	Cuviare	Covilar					Cubila	Cuviar	Covilar
<i>Santa Eulària</i>	Sancta Eulalia		Sancta Eulàlia					St Eulalia	Santaeulàlia	Santaeulària
<i>Serra Ramoneda</i>			Puyal de Ramoneda			Serra Ramoneda			Serramoneda	Serra Moneda
<i>Coll de Nargó</i>	Nargone	Nargone	Coll de Nargó		Coll de Nargó	Coll de Nargó	Coll de Nargó		Coll de Nargó	Coll de Nargó
<i>Valldarques</i>	Archas	Archas, Valle Archas	Vall d'Arches	Valldarques/Valldarcas	Les Valldarques/Valldarques/Valldargues	Valldarques	Valldarques/Vallarques	Valldarques	Valldarques	Valldarques
<i>Setcomelles</i>							Sep-Comelles/Sept-Comelles/Sept-Cornelles		Setcomelles	Setcomelles
<i>Aubàs</i>			Albàs		Aubas		Auvas		Aubàs	Aubàs
<i>Garanta</i>			Garanta			Garanta	Garanta	Granta	Garanta	Garganta
<i>Tosserol</i>			Tussal del Cusserol/Tuçerol	Tusserol		Tosserol	Tosal del Reol?			Tosserol
<i>Sallent</i>	Sallentem	Salientis	Selent/Sallent/Sellent		Sellent/Selleno/Cellent/Sallent	Sellen	Sallent/Sellent		Sallent	Sellent
<i>Esplugu Grallera</i>			Spluga Grallera			Grallera	Grallera			Esplugu Grallera
<i>Tossal del Faig</i>						Tossal del Fade	Tosal del Fach		Tossal del Faig	
<i>Font d'Isot</i>				Y sot/Hyzot/Hisot			Fuente de Isort	Isot	Font d'Isot	Font d'Isot

Font: Elaboració pròpia

5.2. L'oficialització dels topònims a través del Nomenclàtor oficial de la toponímia major de Catalunya

Amb l'aprovació l'any 1998 de la Resolució 563/V, per part del Parlament de Catalunya, es fixaren els fonaments sobre l'elaboració d'un nomenclàtor de la toponímia major de Catalunya. L'objectiu, que fos el punt de referència normatiu de la toponímia catalana.

En aquest marc es constituí, el 12 de juny de 1998, la Comissió per a l'elaboració del Nomenclàtor oficial de Catalunya, sota el nom de Comissió de Toponímia de Catalunya.

Del resultat d'aquest òrgan en sorgí, l'any 2003, la primera edició amb un total de 39.661 topònims i, l'any 2009, una segona edició amb 52.701 topònims. Uns topònims provinents de les bases cartogràfiques i toponímiques de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, encara que cada topònim fou analitzat, validat i oficialitzat, des del punt de vista escrit i de la localització cartogràfica (Joan, Moran i Miranda, 2009).

5.2.1. Revisió de la toponímia major de Coll de Nargó

Hom és sabedor de l'oficialitat amb la que són qualificats els topònims que apareixen en aquest catàleg. En el present treball, però, amb la finalitat d'analitzar aquesta oficialitat, s'ha dut a terme una acurada revisió de cada un dels topònims majors que apareixen en el municipi de Coll de Nargó, tant de l'òptica escrita com de l'abast territorial que allotgen.

Els diferents noms de lloc, dos-cents vint-i-cinc³⁷, s'han dividit en les diferents zones geogràfiques que configuren el municipi, amb la intenció que els informadors encarregats de donar o no validesa al topònim fossin el màxim de coneixedors possible. Els sis àmbits geogràfics han estat: Nargó, les Masies, Aubàs, Valldarques, Montanissell, Sallent i els Prats-la Xosa. Així doncs, els informadors sempre han estat persones ben arrelades a l'aquests nuclis, ja sigui perquè encara hi viuen o bé, perquè hi han viscut gran part de la seva vida.

Cada un dels topònims s'ha examinat amb més d'un informador. En cap cas, un informador ha tingut jurisdicció pròpia sobre els noms. S'ha de dir, però, que en el cas

---

³⁷ Els noms de les sis entitats de població (Coll de Nargó, Montanissell, Gavarrà, Sallent, les Masies i Valldarques) no han estat analitzats ja que s'han considerat obvis.

de Nargó ha estat possible contrastar els topònims amb més informadors que en les altres àrees, d'una banda per la proximitat i, d'altra banda, per la quantitat de persones que encara hi habiten en relació als altres.

5.2.2. Percentatge d'errades en el municipi de Coll de Nargó

El nombre d'errades que s'han observat un cop realitzat el treball de camp amb els col·laboradors ha estat considerable. Amb la finalitat de classificar la tipologia d'errades, aquestes han estat agrupades en:

- Errors de localització: Quan el topònim es trobava deslocalitzat de la seva ubicació.
- Errors de nomenclatura: Quan la forma genuïna diferia a la que figurava. En alguns casos pot variar només un article, però aquest canvia per complet la forma oral.
- Errors de localització i nomenclatura: Considerats en els casos que al mateix temps de malencertar la ubicació, s'havia errat, també, amb el topònim.
- No existents: Són noms de lloc desconeguts per part dels informadors. En alguns casos es tracta de topònims que es situen als confins municipals i que, per tant, poden tenir legitimitat pels habitants del municipi veí. En tot cas, però, no haurien de figurar a la llista dels noms de lloc principals del municipi.

La següent graella mostra el nombre absolut d'errades i d'encerts del Nomenclàtor oficial de la toponímia major de Catalunya al municipi de Coll de Nargó:

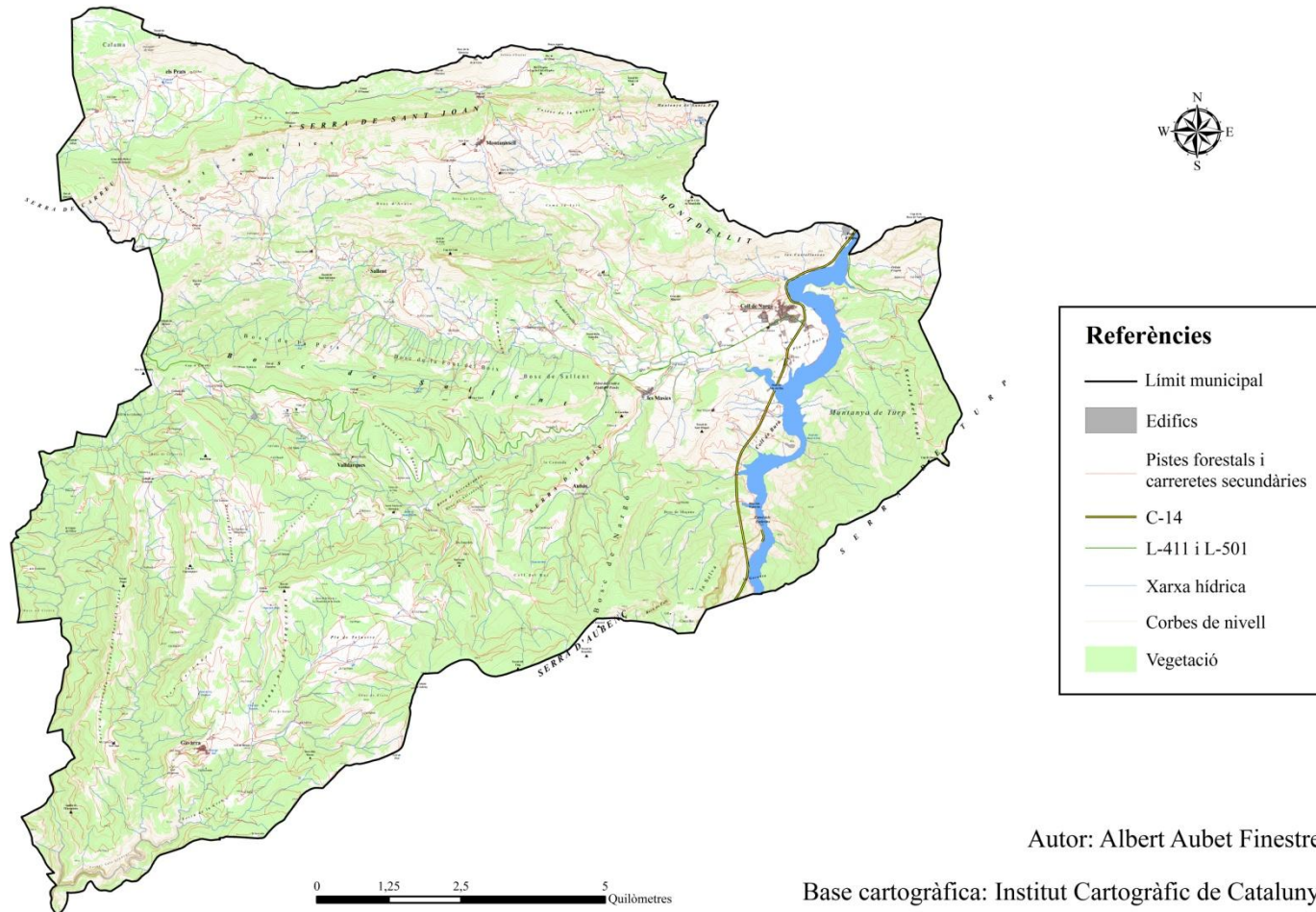
TAULA 7: ERRORS I ENCERTS EN EL NOMENCLÀTOR OFICIAL DE LA TOPONÍMIA MAJOR DE CATALUNYA		
Tipologia	Números absoluts	Números relatius
Errors localització	37	16,40%
Errors nomenclatura	58	25,70%
Errors localització i nomenclatura	7	3,10%
Topònims no existents	15	6,60%
Topònims correctes	108	48%
Topònims Totals	225	100%

Font: Elaboració pròpia

Resulta sorprenent que el percentatge d'encerts no arribi ni a la meitat. En aquest sentit s'evidencia el que s'havia apuntat anteriorment sobre el personal que realitzà el treball de camp i de la urgència a la que estaven sotmesos. Possiblement, amb menys urgència i uns treballadors més qualificats s'hauria arribat a aconseguir una obra molt més precisa

i encisadora, ja que, veient aquests resultats, hom pot discrepar força sobre el caire qualitatiu tant de la toponímia del Nomenclàtor com la de l'ICC.

Mapa 2: Revisió de la toponímia major de Coll de Nargó

Autor: Albert Aubet Finestres

Base cartogràfica: Institut Cartogràfic de Catalunya

5.3. La toponímia en diferents àmbits temàtics

És poc usual trobar-se mapes temàtics de toponímia. Aquesta, en cartografia, es sol treballar de forma conjunta. En aquest punt, però, per tal de representar la informació d'una forma molt més nítida i emfatitzada, s'han establert cinc categories diferents: fonts, hidrònims, partides de terra, masies i forests públiques.

5.3.1. Fonts

L'aigua ha estat, des dels orígens, l'element que més ha condicionat la presència humana. Actualment, a més, a la muntanya, en un món on l'excursionisme es troba a l'ordre del dia, l'aigua resulta doncs, per partida doble, un dels recursos més primordials.

Qui no ha buscat a través d'un mapa una font i n'ha sortit malparat? O, si més no, qui no en té anècdotes? Les fonts, en cartografia, mai hi són ubicades d'una forma exacta, bé pel fet que la mateixa escala ja pot provocar certes inexactituds o bé, perquè són uns elements que no s'han georreferenciat en el treball de camp.

Una bona manera d'atenuar aquestes inexactituds seria incloure un llistat de fonts amb les seves coordenades en els mapes, cosa que requereix, però, un gran coneixement de l'àrea i, també, un gran treball de camp.

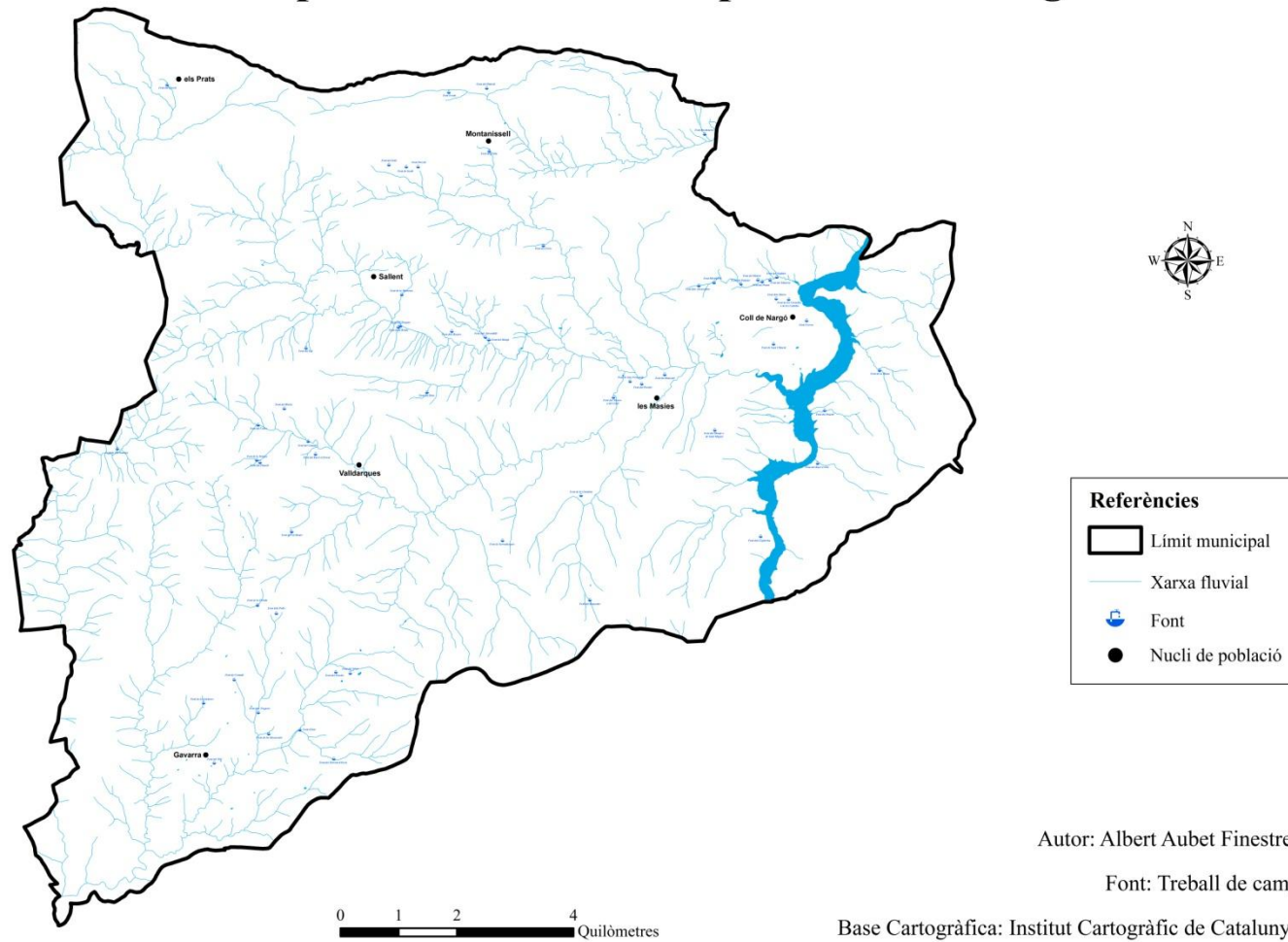
En el marc d'aquesta desiderata s'ha realitzat un recull toponímic i georreferenciador de fonts, que brollin o hagin brollat en alguna època. Els informadors coincidien en apuntar que després de l'avinguda de l'any '82 van deixar de rajar un munt de fonts, moltes de les quals no s'han avenat mai més.

El resultat de tot plegat ha estat la recuperació d'una gran quantitat de topònims i la georreferenciació d'una bona part d'aquests. Un marcatge que, en alguns casos, no hagués estat possible sense l'acompanyament, de forma altruista, dels mateixos informadors.

El mateix treball de camp forneix l'establiment de certs indicadors a l'hora de buscar fonts: l'existència d'una masia, la qual sempre tindrà una font propera, l'abundància de fenàs o bé, la presència de clops.

Mapa 3: Fonts del municipi de Coll de Nargó

5.3.2. Hidrònims dels rius de Sallent i de Valldarques

Com hom sap, els rius, al llarg del seu recorregut, varien, ja sigui orogràficament, en el seu cabal, etc. Aquesta tirallonga d'alteracions del curs fluvial ha suscitat curiositat, inquietud i, de ben segur, que no ha deixat indiferent als pobletans de les rodalies. Tota aquesta sèrie de factors ha contribuït a que cada un dels elements particulars, molt probablement, hagin tingut i, en els casos més afortunats, encara mantinguin un topònim.

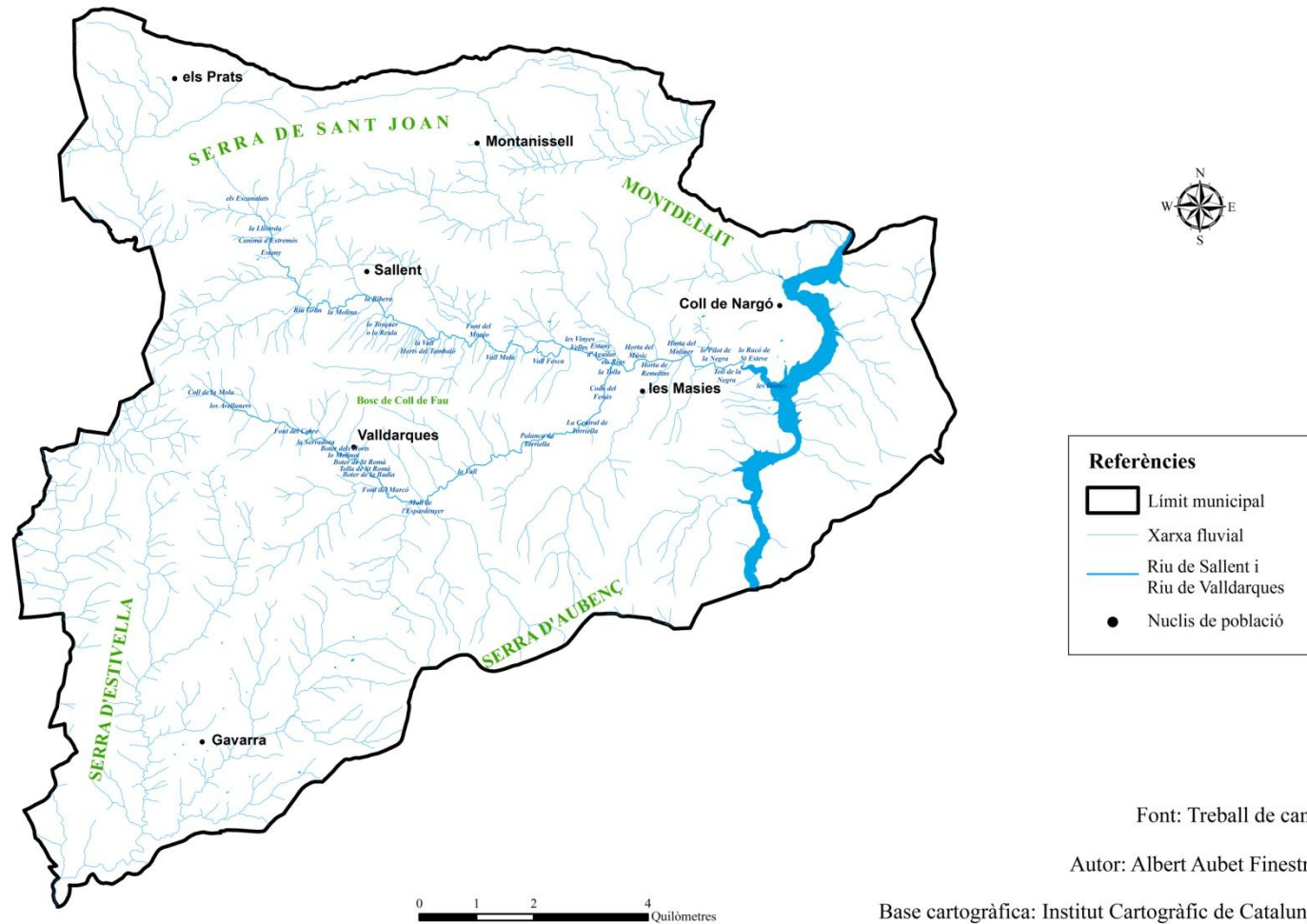
Fent un incís, una mostra d'aquests hidrònims, a banda dels dos rius escollits, es troba al riu Segre. D'antuvi, Nargó era terra de raiers i, aquests, tenien una sèrie de passos dificultosos en el recorregut des dels Tres Ponts fins a Mequinensa. Cada un dels passos, pels raiers, tenia un topònim. Un dels informadors, de nord-est a sud-oest, anomenà els següents: *Pas del Ramonillo*, *Pas del Nas del Catxet*, *Pas de la Garanta*, *Pas de la Central de Ponts*, *Pas del Canal d'Urgell*, *Pas de l'Antorta*, *Pas dels Dos Rius*, *Pas del Canal de Seròs* i, finalment, *Pas de l'Aiguabarreig*. Uns topònims regionals, gairebé, del tot oblidats, que havien marcat tants camins el viatge dels raiers riu avall.

Tornant al territori d'estudi, amb la finalitat de palesar els hidrònims que neden en els rius, s'han agafat els dos rius més importants del terme, els que configuren, d'una manera cabdal, la xarxa hídrica: el *Riu de Valldarques* i el *Riu de Sallent*.

La geomorfologia de la zona ha generat una gran diversificació en el trajecte dels dos cursos hídrics, cosa que ha ajudat, enormement, a la proliferació de substantius per a designar els diferents bocins. Fins i tot, l'etimologia dels dos determinatius indueix a pensar en clau fluvial. Sallent fa referència a un nom de corrent d'aigua, més en concret, a saltant d'aigua. Quant a Valldarques, la primera part respon a excavació profunda i, la segona, 'arques' referent, possiblement, a sepultures megalítiques (Coromines, 1996).

En total, mitjançant la col·laboració de varis informadors, s'han aconseguit pescar, aproximadament, una quarantena de topònims. Un nombre molt preat i significatiu si es té en compte que en la cartografia oficial catalana, en el mateix espai de treball, no n'apareixen ni una desena.

Mapa 4: Hidrònims del riu de Sallent i del de Valldarques

5.3.3. Masies

Pel que fa les masies, s'ha partit del Nomenclàtor de Masies de 1860 realitzat per la Junta de Estadística com a base de la indagació, tant toponímica com geogràfica. Així doncs, el fonament principal de la recerca ha estat aquest llistat de més de cent trenta unitats, entre cases i caserius.

Malauradament, no s'han pogut recuperar tots els noms originals. Segurament, per l'evolució que acostumen a patir els noms de masies en el temps. Els canvis de propietaris van associats, la majoria de vegades, a un canvi de nom. Un exemple concret és el que va proporcionar un dels informadors, evidenciant que en cent cinquanta anys una masia havia tingut tres noms diferents, *Cal Jaumillo*, *Cal Casanova* i *Cal Driana*.

Hi han hagut casos que no ha estat gens senzill recuperar una masia d'aquest inventari. Els encarregats de recollir els noms en el seu moment van anotar alguns renoms que, en certs casos, només ha recordat un informador o bé, topònims veïns que, sense el record en la memòria d'aquests, no s'hauria arribat a reconèixer la masia.

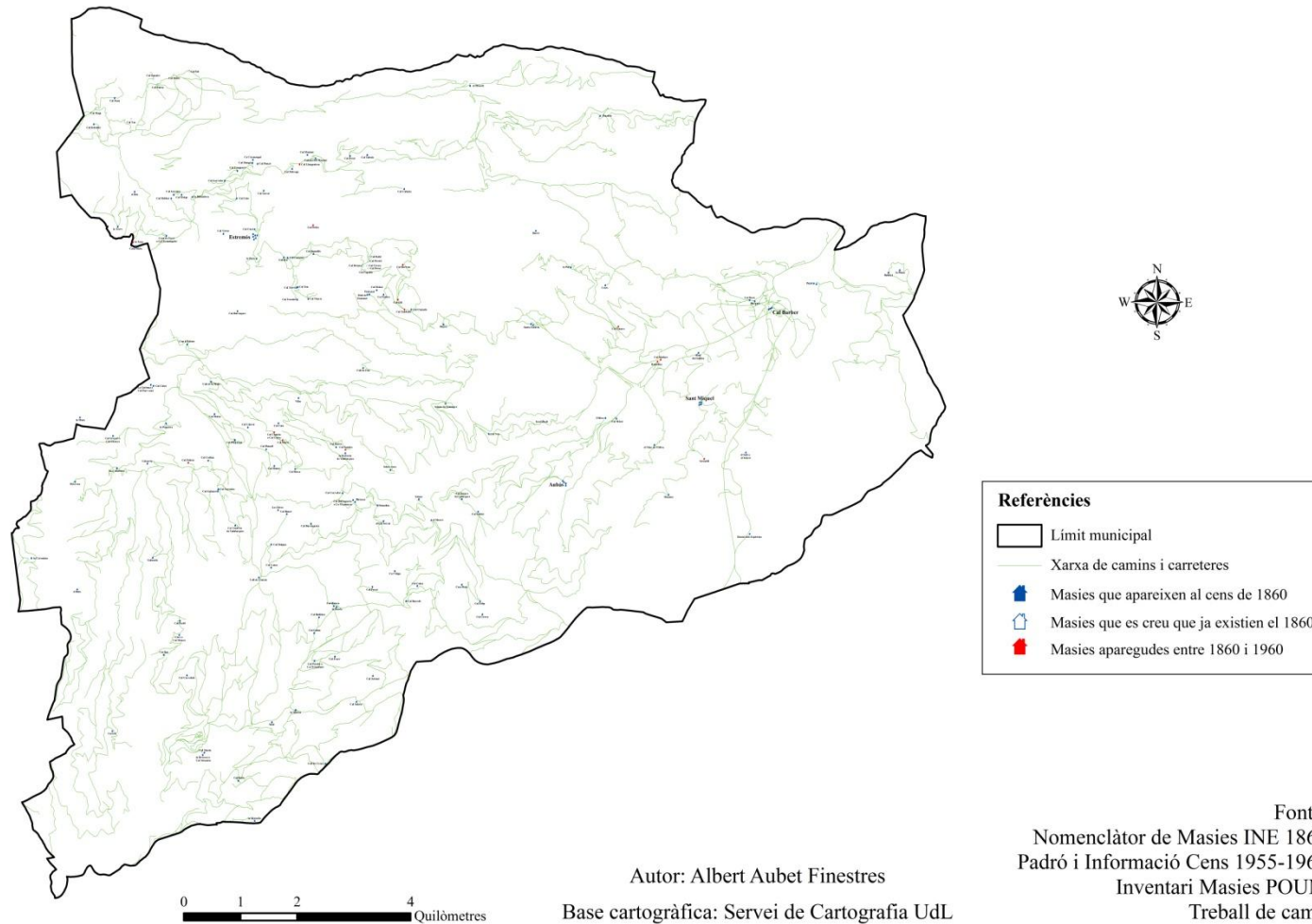
Un cas molt particular i anecdòtic fou el de *Cal Perolet*, del qual ningú en recorda l'existència, però que, tot conversant amb un informador, aquest cità el topònim la *Font del Perolet*, la qual fa palesa de l'existència d'una masia en un entorn molt proper. A dia d'avui, la masia es coneix amb el nom de *Ca l'Estudiant*.

Per tal de fer una radiografia d'antuvi de la ruralitat del municipi, s'han consultat, també, els padrons de 1955 i la informació del cens de 1960, per veure quines eren, cent anys després, les masies de nova surgència i donar una idea visual de la densitat de masies que hi havia en el municipi.

Una altre document important que s'ha tingut en compte a l'hora de cercar masies, ha estat l'Inventari de Masies del POUM. Un catàleg que s'ha de contrastar contínuament per la gran quantitat d'errors que s'hi mostren, però que, tanmateix, sempre amb una supervisió prèvia, pot ajudar a estalviar-se part del treball de camp. Té algunes carències com, per exemple, que enlloc s'hi mostra el datum amb que van ser preses les coordenades, una gran quantitat de masies suposades de més, probablement, per la voluntat dels propietaris de qualificar certes construccions com a tals amb la finalitat de poder-hi construir algun dia o bé, la manca d'uns criteris lingüístics.

Mapa 5: Masies del municipi de Coll de Nargó (1860 - 1960)

5.3.4. Partides

“Una dificultat gairebé sempre insuperable l’ofereix la delimitació d’una partida. No cal encaparrar-s’hi. Els límits no venen d’un pam, als efectes de l’onomàstica. Aquesta dificultat hi ha estat sempre. Els escriptors antics ja manifesten dubtes i és molt freqüent de veure que diuen que una peça de terra correspon a tal partida o a tal altra, és a dir, que no saben exactament on és o, millor dit, no saben si correspon a una partida o a la seva veïna”³⁸.

Amigó, en la cita anterior, fa palesa la dificultat d’establir confins toponímics en les partides i peces de terra. Com bé diu, no cal capficar-s’hi.

El canemàs escollit, en aquest cas, ha estat el voltant del nucli de Nargó. La delimitació s’ha fet en relació a l’accés que tenien els habitants del poble a les partides.

Aquesta aproximació ha permès recuperar topònims que naufragaven des de fa més de cinquanta anys a les aigües de Segre com a conseqüència de la construcció del pantà. La nostàlgia es feia evident quan la gent recordava les partides expropiades tot evocant els seus topònims. De la boca d’alguns en sorgiren frases com les següents: *Les hortes de Nargó eren la divertició de tot Europa; A Nargó nos van arruïnar, teníem les millors hortes de la comarca; Mai més he tornat a veure uns préssecs com els de les hortes.*

La resta dels topònims encontrats a terra ferma, a banda d’alguns casos molt concrets en els quals no s’hi troba una lògica clara, donen una visió històrico-geogràfica molt fidedigna de com eren les contrades d’antuvi.

---

³⁸ Amigó, 1999: p. 61.

Mapa 6: Partides i peces de terra dels voltants de Nargó

Referències

- Edificacions
- Carreteres i pistes forestals
- Hidrografia
- Corbes de nivell

Base topogràfica: Insitut Cartogràfic de Catalunya

Font: Treball de camp

Autor: Albert Aubet Finestres

5.3.5. Forests públiques

En els diferents llibres i articles consultats per a la realització del treball, en cap s'ha mencionat el fons d'ICONA (Instituto para la Conservación de la Naturaleza) com un possible recurs a tenir en compte a l'hora de realitzar reculls onomàstics. Bé, val a dir que, als municipis que no hi hagin forests públiques, no hi haurà res d'informació.

“L'origen del concepte d'utilitat pública aplicat a les forests en l'àmbit de l'Estat s'emmarca en el procés derivat de la política desamortitzadora, especialment en l'anomenada Llei Madoz de desamortització general de 1855. D'acord amb l'esmentada Llei, s'exceptuaven de la desamortització diversos grups de béns entre els quals s'inclouïen algunes forests i altres terrenys d'aprofitament comú”³⁹.

En el cas del municipi de Coll de Nargó, aquest alberga una sèrie de forests d'utilitat pública, com són: Aubenç de Valldarques, Aubenç de Nargó, els Prats, Turp i Sant Miquel. D'aquest últim, però, no s'han pogut veure ni els mapes ni tampoc cap tipus d'informació escrita.

Fent cas omís a les actes i afitaments, és a dir, a documents escrits, només s'han situat els topònims que apareixen en els plànols fets en el seu moment pels enginyers. Uns plànols que, malgrat la seva antiguitat, són d'un gran valor per la seva qualitat i, alguns d'ells, contenen una xifra força considerable de topònims.

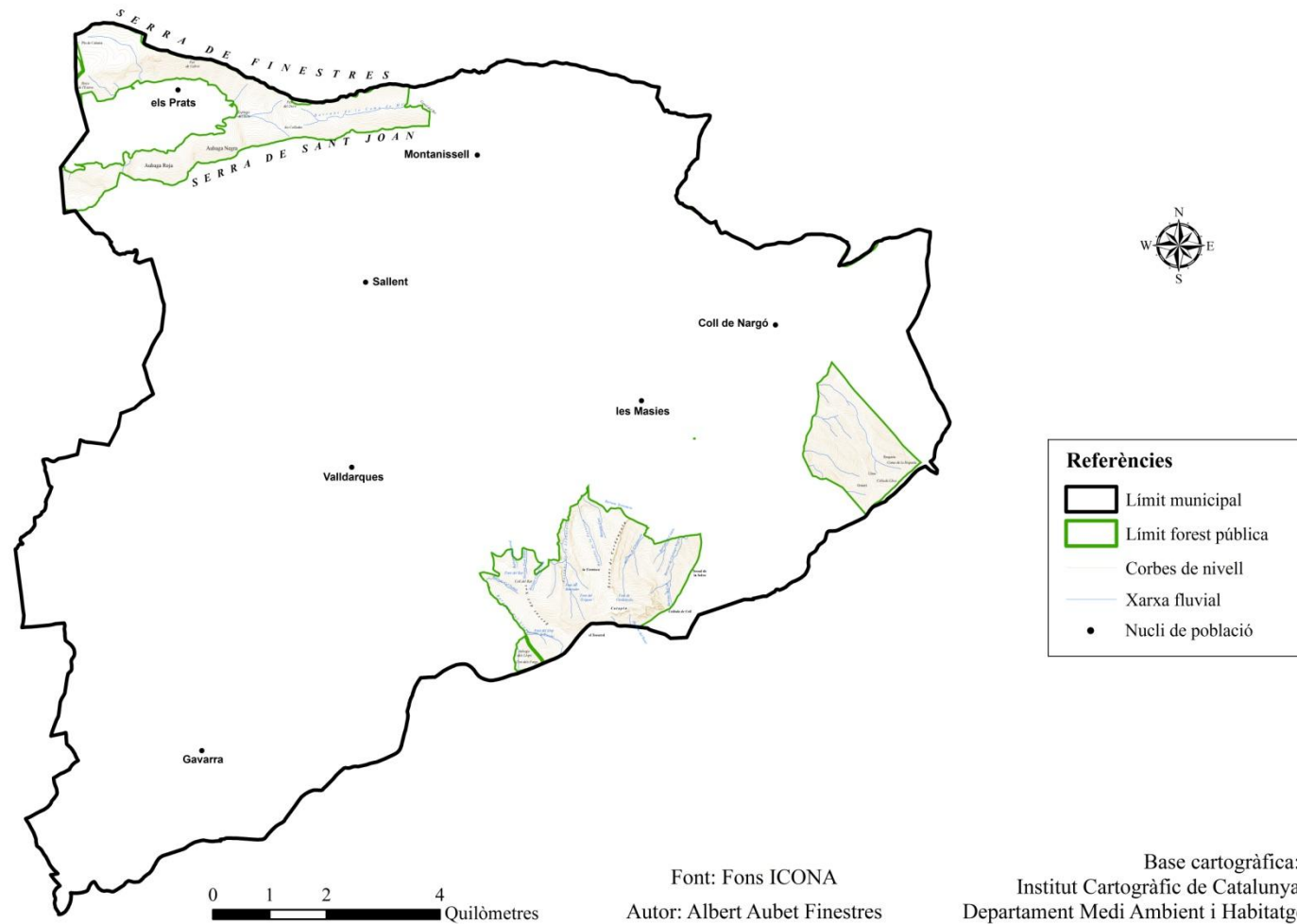
En aquest cas, al trobar-se els topònims sobre cartografia, no s'ha fet un posterior treball de camp per la resituació d'aquests. D'una banda, perquè molts d'ells han caigut en desús i, per l'altra, perquè es volia evidenciar aquesta font d'informació com un recurs d'una gran consideració quan hom emprèn un recull de tipus toponímic.

---

³⁹ Web del Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural. Catàleg de forests d'utilitat pública (CUP).

Mapa 7: Toponímia en les forests públiques del municipi de Coll de Nargó

5.4. Microtoponímia a la *Muntanya de Turp*

S'entén com a microtoponímia els topònims que denominen una petita part de terreny i que, per tant, s'engloben dins d'altres topònims majors. Un paral·lelisme podria ser amb les nines russes, en el sentit que un topònim n'engloba molts més en el seu interior, fins al punt que els últims topònims es troben compresos per tots els anteriors. A tall d'exemple, una muntanya engloba serrats, aquests serrats inclouen partides de terra, aquestes partides comprenen trossos i, finalment, aquests trossos poden albergar alguna esplugu. En aquest cas exemplificatiu, tant topònim és el primer com l'últim, l'únic que varia és l'abast territorial de cada un.

Aquesta tipologia de noms de lloc és poc freqüent que aparegui de forma exhaustiva en cartografia, per vàries raons:

- Requereixen una escala de mapa gran. A partir de l'1:10.000 es podria començar a treballar d'una forma força còmoda.
- L'àmbit territorial al que ha de fer front una persona que es dedica a anar a buscar noms de lloc amb la finalitat d'editar un mapa, normalment, és força ampli.
- Els encarregats de recollir topònims, de cara a l'edició de mapes, es centren en els elements orogràfics més significatius i els paratges amb més extensió i rellevància en el terreny.

Per diversos motius, doncs, des del punt de vista cartogràfic s'ha tractat més aviat poc la toponímia menor. En canvi, des del punt de vista etimològic o de simples llistats toponímics, en els reculls regionals de toponímia, la majoria de vegades per part d'erudits locals, ha estat on s'han preservat i documentat aquests noms de lloc. Com ja s'ha expressat a l'inici del treball, aquestes monografies, però, acostumen a cenyir-se massa en l'etimologia i tendeixen a oblidar la posició en l'espai dels termes recollits. Conseqüentment, s'ha perdut una part molt considerable d'informació.

Amb l'objectiu d'evidenciar la gran quantitat de noms de lloc que aplega un paratge s'ha dut a terme una recollida de microtopònims amb la seva localització i la posterior representació cartogràfica. L'espai de treball elegit ha estat la *Muntanya de Turp*, que s'aixeca davant del nucli de Nargó, a l'altra banda de Segre.

Joan Coromines, dins l'*Onomasticon Cataloniae*, recull: "El Turp. El gran puig. Ardit i punxegut tossal, damunt el Segre, a la seva esquerra, uns 1800 metres d'altitud, al qual

vaig pujar el 1932; després de travessar un llarg i sec rodal, conegut com <partida de túrp>.

Ja prop del cim de la rosta pujada ens poguérem aturar a abeurar-nos, assedegats, a una gran font: <la Font de Túrp>. Del cim la gent en diu <lo Morro de Túrp>. Prova, doncs, que túrp pròpiament és el nom de la grossa partida per avall de la font: bc. ITÚRRI-BE ‘dessota la font’. Del basc ITURRI - font- i del basco-ibèric –BE -dessota-⁴⁰.

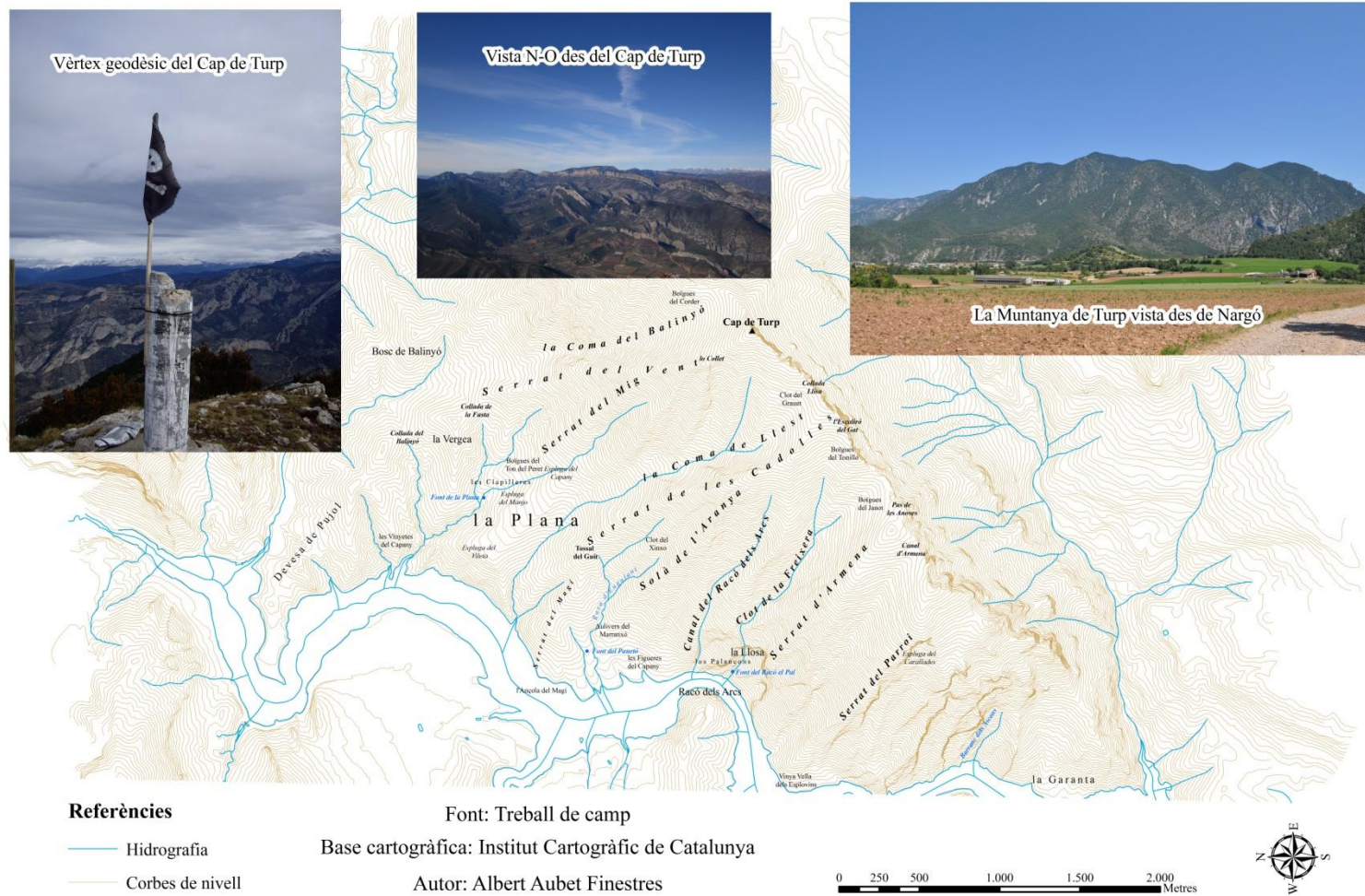
Coromines recull el topònim lo *Morro de Turp* del seu pas per les Anoves, des d'on sí que mostra aquesta fisonomia. En canvi, des de Nargó el terme usat per designar el capdamunt de la muntanya és *Cap de Turp*.

A continuació es mostra el mapa de la zona elegida amb els topònims recollits i cartografiats.

---

⁴⁰ Coromines, 1997: p. 366 (v. VII).

Mapa 8: Microtoponímia a la muntanya de Turp

5.5. Gravació dels sons dels topònims

Davant el procés d'estandardització lingüística a la que està evocada la societat catalana actual, s'ha considerat oportú gravar la toponímia major del municipi de la veu d'alguns dels informadors, amb la finalitat de preservar la forma més genuïna possible de la pronúncia.

TAULA 8: RELACIÓ ENTRE FONTS ORALS REGISTRADES I ÀMBIT GEOGRÀFIC	
Nom	Contrada
Pere Ramoneda	Coll de Nargó
Florència Vila	Sallent
Joan Vilalta	els Prats
Marcel·lino Colom	Gavarra
Àlex Llach	Valldarques
Martí Bentanachs	Montanissell

Font: Elaboració pròpia

El registre de les gravacions es troba en format mp3 en el cd adjunt.

6. CONSIDERACIONS FINALS

La realitat és una. I és que, tal i com s'ha evidenciat en la part empírica de la idea del toponomicidi, es podria afirmar que, a la toponímia oral, li queden pocs anys de vida. Actualment, s'ha d'ésser conscient que les persones arrelades a la terra on varen néixer i forjades amb l'estil de vida d'antuvi, estan en plena extinció. Quan se'n va una persona gran amb aquests trets, es perd una biblioteca. En aquest cas, toponímica. Fa falta, per tant, una forta conscienciació del que representa la gran davallada de noms de lloc que s'està produint.

Així doncs, en aquest mateix sentit, possiblement, avui dia sigui de més interès vetllar per la cerca, la recol·lecció i la ubicació de microtopònims i per la re-situació d'aquells topònims que es localitzen de forma errònia en la cartografia, que no pas centrar-se en estudis que es poden dur a terme molt posteriorment, com és el cas, per exemple, de l'estudi etimològic dels noms.

No es tracta pas d'una crida en va. Els fonaments hi són i, a més, demostrats. Es podria titllar d'inadmissible l'obra d'oficialització de la toponímia major de Catalunya. A grans trets, no és res més que l'edició, en tres volums, dels mapes topogràfics municipals a escala 1:50.000 de l'ICC. Uns volums, però, que vesteixen les personalitats encarregades d'anar a representar la toponímia del nostre país en els congressos mundials, gràcies, això sí, al desconeixement dels altres congressistes. Si la d'aquesta obra és la toponímia correcta en català i, els ciutadans, l'hem d'usar com a tal, significa que nosaltres mateixos estem tirant per terra el nostre patrimoni, la nostra riquesa lingüística.

No menys inacceptables són els errors de la cartografia oficial del nostre país a totes les escales. Gran part d'ells evidencien una manca d'atenció, ja sigui per l'enquestador, pel filòleg o bé, pel cartògraf. Amb els topònims tal i com estan, serien capaços de desorientar a una persona, coneixedora del territori, en la seva mateixa comarcada.

I què dir del MTN de l'Insituto Geográfico Nacional. Aquelles errades (exotismes, castellanismes, invencions...), en els casos més afortunats, quedaran com a anècdotes naufragant en la història, mentre que, en els casos més dissortats, perpetuades en la nostra pròpia cartografia oficial.

Reconèixer el gran treball que està realitzant l'editorial privada Alpina, la qual posa en evidència el descrit anteriorment i deixa a entreveure una guspira d'esperança entre tot aquest clima de cataclisme. Què més bonic que un país conservi el seu patrimoni toponímic genuí.

Cal, doncs, fer més feina. I, aquesta, ha de tenir una fonamentació metodològica ben definida, no pot mostrar deficiències en la mateixa base. Els topònims s'han d'anar a buscar sobre el terreny i, els informadors, només s'han de cenyir a donar noms i a assenyalar-ne i descriure'n la ubicació. No se'ls pots fer visualitzar fotografies aèries, ni mapes, ni cap tipus de document cartogràfic que els pugui distreure i enredar. Ha de ser el recol·lector el qui usi aquests materials i, això sí, ben estudiats abans d'abordar-los: havent marcat tots els colls, les principals valls, elements orogràfics d'importància, esplugues, etc.

Quant més coneixement es tingui de l'àrea en qüestió, més ben reeixirà sortirà el producte final; quant més vinculat estigui amb l'indret, més bé l'atendran els informadors; i quanta més estima vers el territori presenti, més atenció i objectivitat mostrarà a l'hora d'apuntar topònims damunt del mapa. Es podria dir, doncs, que l'ideal fóra que les persones encarregades d'aquesta feina fossin de la zona, ja que el resultat final es veuria afavorit considerablement.

Una vegada realitzat el treball de camp, com menys persones interfereixin en el procés de producció cartogràfica, més reduïdes es veuran les possibilitats d'error. És més, seria del tot recomanable que la mateixa persona que ha dut a terme el treball sobre el terreny també intervingués en la supervisió del procés cartogràfic.

Un altre aspecte fonamental com a societat és que, aquesta, hauria de procurar ser el màxim de respectuosa amb l'entorn, mirant d'utilitzar els topònims el més correctament possible per a cada indret. És del tot aberrant que persones forasteres creïn neotopònims arreu i, encara més, sense cercar una mínima vinculació amb el lloc que designen. Més ignorant, però, és aquell que, essent vilatà, ha de recórrer a la creació de nous topònims per a referir-se a elements de la seva contrada. Si més no, un bri d'interès i de curiositat per saber com en deien els seus progenitors d'aquell mateix paratge, no els hi vindria malament.

Difícilment, doncs, a ningú li quedi cap dubte de la importància de la geografia dins la toponímia i de la relació existent d'ambdues, ja sigui des d'un punt de vista cartogràfic, on ha quedat demostrada amb la representació dels diversos noms de lloc des d'una perspectiva temàtica, del forniment mutu que s'ha produït, en el llarg de la història, entre les dues ciències i, finalment, de la facilitat que, a priori, hauria de tenir un geògraf per a desenvolupar la tasca de recollir i cartografiar topònims.

Per acabar, si es parteix de la base que la geografia és la ciència que estudia la interacció entre l'home i el territori: existeix algun tema d'estudi que sigui més geogràfic que la toponímia?

7. AGRAÏMENTS

Sempre he pensat, i continuo pensant, que els veritables autors d'una gran part del treball han estat els informadors. Un per un: Pere Ramoneda, Josep Maria Miquela, Andreu Ventoldrà, Marcel·lino Colom, Jaume Serra, Joan Peitiví, Maria Eroles, Josep Puig, Josep Llach, Lurdes Fàbrega, Cisco Fàbrega, Josep Fàbrega, Joan Vilana, Antonio Peralba, Emili Fàbrega, Lluís Oliva, Josep Ros, Florencio Vila, Enric Tarrés, Pere Puig, Àlex Llach, Jaume Pujol, Encarnación Blanch, Aida Fàbrega, Mercè Solà, Josep Puig -fill-, Joan Vilalta, Ramiro Perpinyà, Joan Capdevila i Martí Bentanachs. A tots ells, gràcies per fer-ho factible. Els ben asseguro que, sense la seva col·laboració, hagués estat impossible.

Regraciar la gentilesa mostrada per tres persones que m'han aportat el seu coneixement i la seva experiència en el camp de la toponímia, com són: Miquel Parella, Joan López i Albert Turull.

Agrair a totes les persones que m'han facilitat l'accés a la informació: treballadors de l'Arxiu Històric de Lleida, de l'Ajuntament de Coll de Nargó, de l'Institut Nacional d'Estadística i, en els casos concrets, Benigne Marquès -Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell-, Rosa Anna Felip -Fons del Centre Excursionista de Catalunya-, Mireia Martí -Fons d'ICONA, dins del Departament de Medi Ambient- i Joan Capdevila -Fons de les minutes planimètriques i topogràfiques del MTN-.

Per acabar, m'agradaria donar les gràcies al tutor del treball, el Dr. Jesús Burgueño, per la confiança dipositada des del primer moment, tant en la temàtica com en el treball en general. Ell no hi va dubtar en cap moment, hi va creure sempre. A més a més, juntament al seu assessorament, sempre magistral, m'ha proporcionat recursos que han estat d'un gran valor.

8. ANNEXOS

8.1. Annex A. Revisió de la toponímia major de Coll de Nargó

Abreviatures

OK: Topònim correcte i ben situat.

N: Error de nomenclatura.

L: Error de localització.

L-N: Error de localització i de nomenclatura.

No existeix: Topònim desconegut per part dels informadors.

Topònim Nomenclàtor	Tipus	Tip. Error	Correcció	Explicació
Aguda, penya	<i>cim</i>	OK	Penya Aguda	
Algeric, collada d'	<i>orogr.</i>	N	Collada d'Argeric	
Ançoles, les	<i>cim</i>	OK	les Ançoles	
Andreu de Valldarques, Ca l'	<i>edif.</i>	L	Ca l'Andreu de Valldarques	Es troba uns centenars de m més al sud
Apallador, l'	<i>orogr.</i>	OK	l'Apallador	
Argenda, turó de l'	<i>cim</i>	N	Turó dels Moros	
Arquetes, serra de les	<i>serra</i>	L	Serra de les Arquetes	De Plan Robet fins al Roc de Castellars
Aubàs	<i>edif.</i>	OK	Aubàs	
Aubàs, Ca l'	<i>edif.</i>	N	los Corralons	Ca l'Aubàs es troba dins del llogaret d'Aubàs.
Aubàs, serra d'	<i>serra</i>	OK	Serra d'Aubàs	
Aubenç, collada d'	<i>orogr.</i>	OK	Collada d'Aubenç	
Aubenç, selva d'	<i>indr.</i>	L-N	La Selva	Es troba al cap de les Roques dels Esplovins
Aubenç, serra d'	<i>serra</i>	OK	Serra d'Aubenç	De Nargó, des del Tosserol fins al Coscollet
Avets, bosc dels	<i>indr.</i>	N	Bosc d'Avets	
Baix, pla de	<i>orogr.</i>	OK	Pla de Baix	

Balinyó	<i>edif.</i>	OK	Balinyó	
Balinyó, tossal del	<i>cim</i>	N	Cap de la Roca de Narieda	
Barceló, Cal	<i>edif.</i>	OK	Cal Barceló	
Barró, el	<i>edif.</i>	N	Barró	
Bertran, Cal	<i>edif.</i>	OK	Cal Bertran	
Boix, font del	<i>hidr.</i>	L	Font del Boix	Es troba a uns metres més a ponent
Bóixols, coll de	<i>orogr.</i>	L-N	Collada de Bóixols	Es troba al km 22 de la crta que va de Nargó a Isona
Borda, bosc de la	<i>indr.</i>	L	Bosc de la Borda	De la Borda fins al Roc de Castellars i part sota casa
Bordonera, font	<i>hidr.</i>	OK	Font Bordonera	
Bosc de Sallent, muntanya del	<i>serra</i>	No existeix		
Bossa, Cal	<i>edif.</i>	OK	Cal Bossa	
Brio, Cal	<i>edif.</i>	OK	Cal Brio	
Bura, coll de	<i>orogr.</i>	OK	Coll de Bura	Fa referència a tota una zona
Butxaca	<i>edif.</i>	L	Butxaca	Es troba situada més a ponent
Caborriu	<i>edif.</i>	OK	Caborriu	
Caborriu, bosc de	<i>indr.</i>	OK	Bosc de Caborriu	
Caborriu, coll de	<i>orogr.</i>	N	Collada de Caborriu	
Cabrit, pas de	<i>orogr.</i>	OK	Pas de Cabrit	
Cabrit, tossal de	<i>cim</i>	L	Tossal de Cabrit	Es troba situat uns centenars de metres més a llevant
Calama	<i>indr.</i>	L	Calama	La seva posició exacta és un xic més a llevant
Calçó, collada del	<i>orogr.</i>	OK	Collada del Calçó	
Cal Garxina, serra de	<i>serra</i>	OK	Serra de Cal Garxina	
Canal de Duró, pas de la	<i>orogr.</i>	N	Canal Duró	
Canalet, font del	<i>hidr.</i>	OK	Font del Canalet	
Cantalera, la	<i>orogr.</i>	No existeix		Com a tal no existeix, li falta un nom específic
Canya de l'Óssa, la	<i>orogr.</i>	OK	La Canya de l'Óssa	
Carrasquers, serrat de	<i>cim</i>	N	Cap de Carrasquers	

Carreu	<i>edif.</i>	OK	Carreu	
Carreu, serra de	<i>serra</i>	OK	Serra de Carreu	
Carreu, sots de	<i>orogr.</i>	No existeix		
Cases	<i>edif.</i>	OK	Cases	
Casó, el	<i>edif.</i>	N	Cal Casó	
Castellars, pical de	<i>cim</i>	N	Roc de Castellars	
Castellassos	<i>indr.</i>	N	los Castellassos	
Castellassos, els	<i>cim</i>	N	lo Castellar	
Cebre, el	<i>edif.</i>	N	Cal Cebre	
Censada, la	<i>indr.</i>	OK	la Censada	
Cirera, bosc de	<i>indr.</i>	OK	Bosc de Cirera	
Codó, congost del	<i>orogr.</i>	N	Estret del Codó/Codó del Fenàs	
Codó, roca del	<i>cim</i>	N	Rocs de la Querosa	Per Montanissell no té un nom massa arrelat
Coll, Casa de	<i>edif.</i>	N	Coll	
Coll, roca de	<i>cim</i>	L	Roca de Coll	Sobre la casa. Entre la casa i Cataplà
Collades, les	<i>orogr.</i>	OK	les Collades	
Collades, les	<i>serra</i>	OK	les Collades	
Colladetes, bosc de les	<i>indr.</i>	OK	Bosc de les Colladetes	
Coll de la Mola, Casa del	<i>edif.</i>	N	Coll de la Mola	
Coll de Paller, serrat de	<i>cim</i>	L	Serrat de Coll de Paller	És tota la serra i no solament el cim
Comalavall	<i>orogr.</i>	OK	Coma la Vall	
Comes, les	<i>edif.</i>	OK	les Comes	
Coniller, serrat del	<i>serra</i>	OK	Serrat del Coniller	
Conseu, coll de	<i>orogr.</i>	OK	Coll de Conseu	
Coromina, la	<i>edif.</i>	OK	la Coromina	
Coscoller, el	<i>cim</i>	No existeix		
Creu, pas de la	<i>orogr.</i>	OK	Pas de la Creu	

Creu, serra de la	<i>serra</i>	L	Serra de la Creu	Del Corral de Plan de Brucs al Torrent de Gavarra
Creu de Bast, serrat de la	<i>cim</i>	L-N	Serrat de la Creu	És el serrat que baixa a l'oest de Fenollet
Creu de Ferri, collada de la	<i>orogr.</i>	N	Creu de Ferri	
Cuvilar, bosc de	<i>indr.</i>	OK	Bosc de Cuvilar	
Devesa, la	<i>indr.</i>	No existeix		
Devesa, tossal de la	<i>cim</i>	N	Roc de la Ruda	
Deveses, les	<i>indr.</i>	N	Costa de les Edres	
Encantada, agulla de l'	<i>cim</i>	OK	Agulla de l'Encantada	
Espia, pont d'	<i>com.</i>	OK	Pont d'Espia	
Espies, puig d'	<i>cim</i>	L-N	Pic d'Espies/Cap de l'Alt d'Espies	Entre Canal de la Rona i Pas de les Ósses
Esplovins, congost dels	<i>orogr.</i>	N	Estret dels Esplovins	
Esplovins, pont dels	<i>com.</i>	OK	Pont dels Esplovins	
Esplugues del Boter	<i>orogr.</i>	L	Esplugues del Boter	Just a sota del Tossal de Cabrit
Estany, cap d'	<i>cim</i>	L	Cap d'Estany	És un indret, no fa al·lusió només al cim
Estivella, serrat d'	<i>serra</i>	N	Serra d'Estivella	
Estovau, coll d'	<i>orogr.</i>	OK	Coll d'Estovau	
Fai, font del	<i>hird.</i>	OK	Font del Fai	
Faig, tossal del	<i>cim</i>	L	Tossal del Faig	Es troba un quilòmetre més a ponent
Fangueró, Cal	<i>edif.</i>	L	Cal Fangueró	Es tracta d'una casa situada més a llevant
Fau, coll de	<i>orogr.</i>	OK	Coll de Fau	
Feixa, tossal de la	<i>cim</i>	N	Cap de l'Alt	
Fenollet	<i>edif.</i>	OK	Fenollet	
Fenollet, Borda de	<i>edif.</i>	N	Barraca de Fenollet	
Fenollet, grau de	<i>orogr.</i>	OK	Grau de Fenollet	
Fens	<i>indr.</i>	L	Fens	Es situa sota de les Collades, en vista dels Prats
Finestres, pas de	<i>orogr.</i>	OK	Pas de Finestres	
Finestres, portell de	<i>orogr.</i>	N	Pas de Finestres	

Florida, collada	<i>orogr.</i>	No existeix		
Font, coll de la	<i>orogr.</i>	OK	Coll de la Font	
Font del Boix, bosc de la	<i>indr.</i>	L	Bosc de la Font del Boix	De la meitat del Bosc de Sallent cap avall
Frare, Cal	<i>edif.</i>	OK	Cal Frare	
Freda, font	<i>hidr.</i>	OK	Font Freda	
Gabandé, serrat de	<i>cim</i>	No existeix		
Galleuda	<i>edif.</i>	OK	Galleuda	
Garanta, la	<i>orogr.</i>	L	La Garanta	També abarca la part del pantà
Gavatx, feixa del	<i>orogr.</i>	N	Feixar dels Lladoners	
Guàrdia, tossal de la	<i>cim</i>	OK	Tossal de la Guàrdia	
Guardiola, serrat de	<i>serra</i>	N	Serrat del Vent	
Guineu, costes de la	<i>orogr.</i>	OK	Costes de la Guineu	
Isot, bosc d'	<i>indr.</i>	N	Obac de Xiula	
Joan, Cal	<i>edif.</i>	OK	Cal Joan	
Llívia, coll de	<i>orogr.</i>	OK	Coll de Llivia	
Lloberes, font de	<i>orogr.</i>	L-N	Font de les Lloberes	Es troba desplaçada uns 500 metres del seu lloc
Maçana	<i>edif.</i>	L	Maçana	Es troba més al sud-est d'on està situat.
Maçana, bosc de	<i>indr.</i>	L	Bosc de Maçana	Es troba entre Cerdanyola i l'Obaga Negra
Magí, Cal	<i>edif.</i>	OK	Cal Magí	
Malesa, la	<i>edif.</i>	OK	la Malesa	
Malpàs, el	<i>edif.</i>	N	Cal Malpàs	
Manso, Cal	<i>edif.</i>	L	Cal Manso	Es troba desplaçat al sud de la seva ubicació real
Marcó, Cal	<i>edif.</i>	L	Cal Marcó	Es troba dins del nucli d'Aubàs.
Mare de Déu de la Salut	<i>edif. hist.</i>	OK	Mare de Déu de la Salut	
Martí, Cal	<i>edif.</i>	OK	Cal Martí	
Mentidera, font	<i>hidr.</i>	N	Font del Racó el Pal	
Miquelet, grau del	<i>orogr.</i>	OK	Grau del Miquelet	

Moixella, la	<i>edif.</i>	OK	la Moixella	
Mola, coll de la	<i>orogr.</i>	No existeix		
Moliner, el	<i>edif.</i>	N	Cal Moliner	
Monics, coll de	<i>orogr.</i>	L	Coll de Mònics	A uns 200 m de Cal Gabander direcció Font d'Isot
Montdellit	<i>serra</i>	OK	Montdellit	
Mont-roi	<i>cim</i>	N	Tossal de Mont-roi	
Morró, Cal	<i>edif.</i>	N	El Morró	
Narcís, font	<i>hidr.</i>	N	Font del Narcís	
Nargó, bosc de	<i>indr.</i>	L	Bosc de Nargó	Des de les Teixoneres fins al Tossierol
Nargó, muntanya de	<i>cim</i>	N	Cap de l'Alt de Montdellit	
Nas, Cal	<i>edif.</i>	OK	Cal Nas	
Negre, tossal	<i>cim</i>	OK	Tossal Negre	
Noguer, font del	<i>hidr.</i>	L-N	Font dels Noguers	
Obac, coma de l'	<i>orogr.</i>	No existeix		
Oliva, l'	<i>edif.</i>	OK	l'Oliva	
Oratori, l'	<i>cim</i>	L	l'Oratori	La posició correcta és just a sota de les Collades
Ormini, coves d'	<i>orogr.</i>	OK	Coves d'Ormini	
Ósses, pas de les	<i>orogr.</i>	OK	Pas de les Ósses	
Palau, el	<i>edif.</i>	No existeix		
Paller, coll de	<i>orogr.</i>	OK	Coll de Paller	
Pegatera, la	<i>edif.</i>	OK	la Pegatera	
Penya-roja	<i>cim</i>	No existeix		
Pera, bosc de la	<i>indr.</i>	L	Bosc de la Pera	De la meitat del Bosc de Sallent cap amunt
Pera, Casa de la	<i>edif.</i>	N	la Pera	
Pera-rua	<i>edif.</i>	OK	Pera-rua	
Perill, Cal	<i>edif.</i>	OK	Cal Perill	
Perot, Cal	<i>edif.</i>	OK	Cal Perot	

Pinyes	<i>edif.</i>	OK	Pinyes	
Piquer, coll	<i>orogr.</i>	L	Coll Piquer	Indret entre Solà del Roca i Solà de Barrenes
Pitaó, Cal	<i>edif.</i>	L	Cal Pitaó	A 100 metres a llevant de la Borda
Pitarell, el	<i>edif.</i>	OK	el Pitarell	
Pitarell, forat del	<i>orogr.</i>	N	Grau del Pitarell	
Planell, el	<i>edif.</i>	N	Cal Planell	
Porredon, serrat de	<i>serra</i>	OK	Serrat del Porredon	
Prat, coll de	<i>orogr.</i>	L	Coll de Prat	La seva ubicació és uns centenars de m més a migjorn
Prats, forat dels	<i>orogr.</i>	N	Grau dels Prats o Grau de Bóixols	
Prat Sobirà, tossal de	<i>cim</i>	N	Plan Sobirà	
Pui, el	<i>edif.</i>	N	lo Pui	
Pujol, el	<i>edif.</i>	N	Pujol	
Quer, roc del	<i>cim</i>	L	Roc del Quer	Al camí de Cal Rampant. Roca molt voluminosa
Queralt, grau de	<i>orogr.</i>	N	Pas de Queralt	
Racó, font del	<i>hidr.</i>	N	Font dels Polls	
Rat, font del	<i>hidr.</i>	L	Font del Rat	Actualment no existeix. Es trobaria més a ponent
Rella, Cal	<i>edif.</i>	OK	Cal Rella	
Remolins, tossal de	<i>cim</i>	L	Tossal de Remolins	Es troba desplaçat uns 500 m més a llevant
Robet, plan de	<i>orogr.</i>	L	Plan de Robet	Es troba al damunt de la Font dels Noguers
Roi, Cal	<i>edif.</i>	OK	Cal Roi	
Roi, Cal	<i>edif.</i>	OK	Cal Roi	
Salera, Cal	<i>edif.</i>	OK	Cal Salera	
Salider, Cal	<i>edif.</i>	OK	Cal Salider	
Sallent, bosc de	<i>indr.</i>	L	Bosc de Sallent	De Cap d'Estany fins al Codó del Fenàs
Santaaulàlia	<i>edif.</i>	N	Santaaulària	Evoca a un conjunt de cases
Santa Fe, muntanya de	<i>serra</i>	OK	Muntanya de Santa Fe	
Santa Maria, boter de	<i>hidr.</i>	OK	Boter de Santa Maria	

Santa Maria de Remolins	<i>edif. Hist.</i>	OK	Santa Maria de Remolins	
Sant Climent de Coll de Nargó	<i>edif. Hist.</i>	OK	Sant Climent	
Sant Jaume	<i>edif. Hist.</i>	OK	Sant Jaume	
Sant Joan	<i>edif. Hist.</i>	OK	Sant Joan	Montanisell
Sant Joan	<i>edif. Hist.</i>	OK	Sant Joan	Carreu
Sant Joan, serra de	<i>serra</i>	OK	Serra de Sant Joan	
Sant Martí de la Plana	<i>edif. Hist.</i>	N	Sant Martí	
Sant Maximí	<i>edif. Hist.</i>	N	Sant Andreu	
Sant Miquel, tossal de	<i>cim</i>	OK	Tossal de Sant Miquel	
Sant Miquel de les Masies	<i>edif. Hist.</i>	N	Sant Miquel	
Sant Romà de Valldarques	<i>edif. Hist.</i>	N	Sant Romà	
Sant Salvador, tossal de	<i>cim</i>	OK	Tossal de Sant Salvador	
Sastre, Cal	<i>edif.</i>	OK	Cal Sastre	
Savines, serrat de les	<i>serra</i>	L	Serrat de les Savines	Es tracta del Serrat situat uns metres més a l'oest
Seixanta, Cal	<i>edif.</i>	OK	Cal Seixanta	
Senyús, roca de	<i>cim</i>	No existeix		
Serradarques	<i>edif.</i>	OK	Cal Roca o Serradarques	
Serradarques, bosc de	<i>indr.</i>	L	Bosc de Serradarques	Es l'indret de sota Cal Roca o Serradarques
Serradarques, cingle de	<i>orogr.</i>	N	Roca de Serradarques	
Serramoneda	<i>serra</i>	L-N	Serra Ramoneda	Arriba fins al Riu de Sallent
Setcomelles	<i>cim</i>	L	Setcomelles	És la zona de Creu de Ferri fins a l'Apallador
Sobre-roca	<i>edif.</i>	OK	Sobre-roca	
Solans	<i>edif.</i>	OK	Solans	
Sòls del Riu, pont de	<i>com.</i>	OK	Pont de Sòls del Riu	
Toll, font del	<i>hidr.</i>	OK	Font del Toll	
Tolustre, costa de	<i>orogr.</i>	No existeix		
Tolustre, pla de	<i>orogr.</i>	OK	Pla de Tolustre	

Tomàs, Cal	<i>edif.</i>	N	Cal Ciutadà	
Toneta	<i>edif.</i>	OK	Toneta	
Torrades, Cal	<i>edif.</i>	L	Cal Torrades	On hi figura Ca l'Andreu de Valldarques
Torrades, tossal de	<i>cim</i>	N	Porredon	
Torre, la	<i>edif.</i>	N	La Torra	
Torre del Duc, la	<i>cim</i>	OK	la Torre del Duc	
Torriella	<i>edif.</i>	OK	Torriella	
Tossal Negre, serrat del	<i>serra</i>	OK	Serrat del Tossal Negre	
Traio, Cal	<i>edif.</i>	OK	Cal Traio	
Trencada de Sallent, la	<i>orogr.</i>	No existeix		
Tres Creus, les	<i>serra</i>	No existeix		
Turp, muntanya de	<i>orogr.</i>	OK	Muntanya de Turp	
Turp, pic de	<i>cim</i>	N	Cap de Turp	
Turp, serra de	<i>serra</i>	OK	Serra de Turp	
Via, coll de la	<i>orogr.</i>	OK	Coll de la Via	
Vila, torre de la	<i>edif. Hist.</i>	OK	Torre de la Vila	
Vilars	<i>edif.</i>	N	Ca l'Isidro	
Vilars, els	<i>edif.</i>	N	Vilàs	
Vilars de Valldarques, roures dels	<i>indr.</i>	N	Lo Roure Gros i lo Roure de la Font	El primer damunt del camí i el segon sota del camí
Vinya, la	<i>edif.</i>	OK	la Vinya	
Xosa, la	<i>edif.</i>	OK	la Xosa	

8.2. Annex B. Topònims i coordenades de les fonts del terme

Font	Coordenades UTM	
	X	Y
Abeuradors, Font dels	359383	4671214
Bancaló, Font del	358798	4669692
Banyader, Font del	357512	4665826
Benet, Font de Cal	352400	4666999
Boix, Font del	354720	4669385
Bordonera, Font	359482	4673810
Cadolles, Font de les / Cornelles, Font de les	360923	4670978
Canalet, Font del	352682	4668545
Canaleta, Font de la	357362	4667618
Cebre, Font del	351825	4668826
Civada, Font de la	351814	4665738
Codó, Font del / Tonero, Font del	358002	4669311
Comadí, Font de	351412	4664463
Escú, Font d'	353123	4663104
Esplovins, Font dels	360443	4666916
Fai, Font del	352646	4670147
Ferro, Font del / Barró, Font del	356715	4671902
Frare, Font del	353403	4664571
Freda, Font	355092	4674528
Fresca, Font	361232	4670614
Godó, Font de	354365	4673249
Guenyo, Font de Cal	349409	4668418
Isot, Font d'	352539	4663600
Lloberes, Font de les	350889	4664063
Mariet, Font del	360395	4671314
Mentidera, Font	359643	4671266
Moixona, Font de la	354289	4671059
Monjo, Font del	355785	4670289
Moros, Font dels	360710	4670989
Nadalet, Font del	360719	4671360
Narcís, Font del	350263	4674654
Noguers, Font dels	351827	4663899
Pauetó, Font del	361539	4669077
Perarie, Font del	358404	4669531
Perolet, Font del	353157	4664592
Pitarell, Font del	355743	4674597
Plana, Font de la	362481	4669763
Planell, Font del	351857	4668184
Poble, Font del	355788	4673522
Polls, Font dels	352136	4665599
Porcell, Font	354568	4673250

Pouet, Font del	360471	4671282
Pudoler, Font del	360105	4671242
Racó el Serrat, Font del	352808	4668327
Racó el Pal, Font del	361419	4668169
Reula, Font de la	354227	4670505
Riscle, Font del	352273	4669108
Rocassoles, Font de les	352006	4663534
Roures, Font dels	355145	4670431
Sant Climent, Font de	360664	4670214
Sant Fernando, Font de	358204	4669574
Sant Miquel, Font de / Monjo, Font del	359657	4668739
Serradarques, Font de	356016	4666846
Solà, Font del	354066	4673284
Solana, Font de la	351802	4668223
Tahussà, Font del	360603	4671310
Toll, Font del	351070	4663034
Torrentills, Font dels	355720	4670330
Tosquer, Font del	354265	4670528

8.3. Annex C. Masies de Coll de Nargó

Masies del municipi de Coll de Nargó (1860)			
Masia 1860	Nom corregit	Coordenades	
		X	Y
Aubás	Aubàs	357362	4667603
Cal Barbé	Cal Barber	361017	4670619
Hostal de Asplovús	Hostal dels Esplovins	Ofegat pel pantà	
Masía de la Masana	Maçana	359205	4667369
Masía del Baliñó	Balinyó	363110	4671281
Masía del Busquet	Busquet	360750	4670767
Masía del Cáses	Cases	358112	4671050
Masía del Musich	Cal Músic	358315	4668707
Masía del Oliva	l'Oliva	358113	4668697
Masía del Plana	la Plana	363313	4671316
Masía del Puy	lo Pui	357505	4671367
Masía del Roca	Cal Roca	360662	4670787
Masía del Soleró	El Solé o el Soleró	360658	4668440
Masía del Vila	el Vilar de l'Oliva	358980	4668233
Masías de Pujol (b)	Pujol	361840	4671070
Molí del Salidés	Molí del Salider	359758	4669858
Santa Aulària	Santa Eulària	356840	4670349
Sant Miquel	Sant Miquel	359785	4668972

Masies del municipi de Montanissell (1860)			
Masia 1860	Nom corregit	Coordenades	
		X	Y
Astremos	Estremós	351964	4671927
Cabana de Maximí	Cabana del Maximí	353002	4673278
Cabana del Pasapena		No reconeguda	
Masía de la Barraca		No reconeguda	
Masía de la Borda	la Borda	353363	4665381
Masía de la Collada	Cal Collada	354587	4672833
Masía de la Colladaplana	Solans de Fumanya	355290	4668965
Masía del Aligá	Ca l'Àliga	354396	4666010
Masía de la Pesa	la Pera	351956	4671520
Masía del Armengol	Ca l'Armengol	351893	4673263
Masía del Barceló	Cal Barceló	354599	4665498
Masía del Barragué	Cal Barraquer	351602	4670595
Masía del Barréija		No reconeguda	
Masía del Barró	Barró	356887	4672009
Masía del Benet	Cal Benet	352488	4667011
Masía del Blanco	Cal Blanco	353328	4665384
Masía del Boix	el Boix	348792	4665689

Masía del Boixadera	la Boixadera	350826	4672608
Masía del Bossa	Cal Bossa	352640	4667811
Masía del Buchaca	Butxaca	353678	4667231
Masía del Bullidó	Cal Bullidor	353059	4665195
Masía del Burruqueta	Cal Burruqueta	352917	4666847
Masía del Cabrot	Cal Cabrot	Ubicació aproximada	
Masía del Cagó	Cal Caio	352344	4668619
Masía del Camá	Cal Cama	Ubicació aproximada	
Masía del Campdestany	Cap d'Estany	350731	4670008
Masía del Cayó	Cal Caio	351606	4672581
Masía del Cirera	Cal Cirera	355943	4665247
Masía del Ciutadà	Cal Ciutadà	354688	4670622
Masía del Caborriu	Caborriu	350032	4667905
Masía del Codina	Cal Codina	351103	4667961
Masía del Colladétes	les Colladetes	349493	4667822
Masía del Coll de Consén	Coll de Conseu	351996	4665899
Masía del Coll de la Mola	Coll de la Mola	351155	4669350
Masía de Comallonga	Coll de Fau	353840	4669591
Masía del Conques	Cal Conqués	352505	4671537
Masía del Coromina	la Coromina	347983	4666238
Masía del Corredó	Cal Corredor	353473	4667386
Masía del Créu de Ferri	Creu de Ferri	350365	4671921
Masía del Cheret	Cal Xeret	352660	4671009
Masía del Dolent	No reconeguda		
Masía del Edrés	les Edres	352338	4667087
Masía del Espuñés	Ca l'Espunyes	353678	4667231
Masía del Fàbrega	Cal Fàbrega	352584	4673105
Masía del Fanqueró	Cal Fangueró	351619	4673068
Masía del Fenollet	Fenollet	358029	4674007
Masía del Fontanet	Cal Fontanet	353949	4670887
Masía del Frare	No reconeguda		
Masía del Galan	Cal Galan	352977	4664915
Masía del Galanchó	Cal Galanxó	351287	4667422
Masía del Garrofé	Cal Garrofer	351393	4672893
Masía del Grabrat	Cal Gravat o Cal Guenyo	349424	4668394
Masía del Guersina	Cal Garxina	350492	4672630
Masía del Guitona	la Guitona o Cal Pare-sant	350090	4669294
Masía del Isidro	Ca l'Isidro	354200	4670885
Masía del Jaumillo	Cal Jaumillo	352959	4671608
Masía del Juan	Cal Joan	349466	4674352
Masía del Jusep	No reconeguda		
Masía del Malpàs	Cal Malpàs	352216	4666481
Masía del Mata	Casa Mata	349824	4671736
Masía del Matas	la Mata	348842	4668718
Masía del Maximí	Cal Maximí	352853	4673349

Masía del Melitá	Cal Melitar	350429	4672578
Masía del Metge	Cal Metge	350671	4672673
Masía del Moixó	Cal Moixó	354076	4670965
Masía del Morgó	Cal Morgó	351883	4673207
Masía del Morró	el Morró	355043	4666901
Masía del Moxé	Cal Moixé	352270	4667863
Masía del Nen	Cal Nen	356056	4668428
Masía del Pegaté	la Pegatera	350364	4668613
Masía del Perarrúa	Pera-rua	348754	4667586
Masía del Perchá	Cal Perxà	354002	4665731
Masía del Pere	Cal Perot	353609	4673333
Masía del Planell	Cal Planell	352127	4668157
Masía del Piñes	Pinyes	355249	4670354
Masía del Pitarell	el Pitarell	355728	4674567
Masía del Ponsó	Cal Punçó	351975	4673191
Masía del Puigjubáu	Cal Puig-joan	351572	4668324
Masía del Rebol·lé	Cal Rebol·ler	349086	4673890
Masía del Remolins	Remolins	354092	4667168
Masía del Rius	el Riu	349805	4672700
Masía del Roca	Cal Roca	355598	4667281
Masía del Róija	Casa Roja	355580	4665770
Masía del Roy	Cal Roi	352438	4671539
Masía del Salidés	Cal Salider	355867	4667057
Masía del Sarrat	Cal Serrat	352084	4672717
Masía del Sastre	Cal Sastre	353362	4668196
Masía del Serret	Cal Serrat	354197	4666892
Masía del Sobarroca	Sobre-roca	354318	4667793
Masía del Sofret		No reconeguda	
Masía del Solans	Solans	354822	4667277
Masía del Tabola	Cal Tabola	353912	4673349
Masía del Ton	Toneta	352688	4671611
Masía del Torra	la Torre	349510	4672073
Masía del Torradas	Cal Torrades	351293	4667445
Masía del Tosalet	Cal Tossalet	352677	4670796
Masía de Valldàrgues		No reconeguda	
Masía del Victo	Cal Víctor	Ubicació aproximada	
Masía del Vilàs	Vilàs	352698	4669061
Masía del Viñas	les Vinyes	352867	4670810
Masías del Andreu (a)	Ca l'Andreu de Valldarques	351582	4666815
Masías del Calsó (b)	Cal Calçó	354794	4665747
Masías del Felip	Cal Felip	355903	4665479
Masías del Riu (a)		No reconeguda	
Masías del Turriella (b)	Torriella	357083	4668646
Molí de Fontanet	Molí de Fontanet	353914	4670882
Rectoria de Valldàrgues	Rectoria de Valldarques	353524	4668088

Masies del municipi de Gavarra (1860)			
Masia 1860	Nom corregit	Coordenades	
		X	Y
Gabarra			
Masía de Caredals	Cal Carredals	350729	4664172
Masía de Carréu	Carreu	349413	4663188
Masía de Coll de Conséu	Coll de Conseu	351996	4665899
Masía de Gallenda	Galleuda	350126	4666249
Masía de la Dresera	la Drecera/Cal Seixanta	351007	4662768
Masía de la Malesa	la Malesa	352648	4663563
Masía del Coll de Créus	Coll de Creus	353222	4662565
Masía del Curch	Curc/Cal Manso	350416	4664738
Masía del Frare	Cal Frare	353334	4664519
Masía del Perill	Cal Perill	350599	4665140
Masía del Perolet	Cal Perolet/Ca l'Estudiant	352976	4664427
Masía del Rellá	Cal Rella	351639	4662317
Masía del Roy	Cal Roi	350320	4664533
Masía del Simon	Cal Simón	351035	4662808
Masía del Xirimó	Cal Xirimó	354011	4664163
Masía de Salera	Cal Salera	353720	4663705
Masía de Servera		No reconeguda	
Masía de Ton de Simon		No reconeguda	
Molí de Guardia	Molí	352227	4663345
Moxella (La)	la Moixella	351923	4661607

Masies aparegudes al municipi de Coll de Nargó entre 1860 i 1960				
Masies noves	Nom corregit	Coordenades		
		X	Y	
Remolins	Remolins	359033	4669707	
Moliné	Cal Moliner	359048	4669720	
Serentill	Cal Serentill	359860	4667990	
Tonero	Cal Tonero	358344	4670323	

Masies aparegudes al municipi de Montanissell entre 1860 i 1960				
Valldarques				
Masies noves	Nom corregit	Coordenades		
		X	Y	
Cal Martí	Cal Martí	352414	4668323	
Casa Ciguella	Cal Ciguella	352266	4668458	
Casa Felícia	Cal Felícia	350747	4667905	
Casa Gambo	Cal Gambo	353526	4668150	
Casa Escuela	Escola	353536	4668121	

Sallent			
Masies noves	Nom corregit	Coordenades	
		X	Y
Tambaló	Cal Tambaló	354569	4670623
Gili	Cal Gili	354448	4670793
Capella	Cal Capella	353866	4671317
Driana	Cal Driana	353832	4671393
Perot	Cal Perot	353914	4671376
Nas	Cal Nas	349743	4673986
Roi Prats	Cal Roi	350757	4674810
Magí	Cal Magí	349122	4674169
Fernando	Cal Sanaire	350137	4674689
Doble	Cal Doble	350496	4674766
Paleta	Cal Paleta	350215	4674597
La Chosa	La Xosa	349777	4671811
Casa Bertrán	Cal Bertran	354540	4671403
Casa Rafel	Cal Rafel	353945	4671555
Casa Petito	Cal Petito	352956	4672111
Casa Llangonissa	Cal Llangonissa	352715	4673188
Peretó	Cal Peretó	353929	4671478
Cirera	Cal Cirera	353907	4671394

9. BIBLIOGRAFIA I FONTS

AMIGÓ, Ramon (1980). “Vint-i-cins anys d’ experiència en reculls de noms de lloc. Uns quants exemples modèlics”. *Butlletí Interior* de la Societat d’ Onomàstica (Barcelona), núm. 1, p. 19-28.

- (1999). *Introducció a la recerca en toponímia i antroponímia*. Barcelona: Publicacions de l’ Abadia de Montserrat.

BOLÒS, Jordi i HURTADO, Víctor (2006). *Atles del Comtat d’ Urgell (v788-993)*. Barcelona: Rafael Dalmau.

COROMINES, Joan; RIBAS, Enric (1936) (Reimp.). “Per al recull dels noms de lloc de Catalunya”. *Treballs de la Societat Catalana de Geografia* (Barcelona), núm. 28-29, p. 149-154.

COROMINES, Joan (1965). *Estudis de Toponímia Catalana. Volum I*. Barcelona: Editorial Barcino.

- (1996). *Onomasticon Cataloniae. Els noms de lloc i noms de persona de totes les terres de llengua catalana. Volum V: L-N*. Barcelona: Curial Edicions Catalanes. Caixa d’ Estalvis i Pensions de Barcelona “La Caixa”.

- (1996). *Onomasticon Cataloniae. Els noms de lloc i noms de persona de totes les terres de llengua catalana. Volum VI: O-SAI*. Barcelona: Curial Edicions Catalanes. Caixa d’ Estalvis i Pensions de Barcelona “La Caixa”.

- (1997). *Onomasticon Cataloniae. Els noms de lloc i noms de persona de totes les terres de llengua catalana. Volum VII: SAL-VE*. Barcelona: Curial Edicions Catalanes. Caixa d’ Estalvis i Pensions de Barcelona “La Caixa”.

DEPARTAMENT D’ AGRICULTURA, RAMADERIA, PESCA, ALIMENTACIÓ I MEDI NATURAL.
<http://www20.gencat.cat/portal/site/DAR/menuitem.8ea90a68a0f0f53053b88e10b031e1a0/?vgnextoid=130c565d1b203310VgnVCM2000009b0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=130c565d1b203310VgnVCM2000009b0c1e0aRCRD>

DICCIONARI CATALÀ-VALENCIÀ-BALEAR (DCVB). <http://dcvb.iecat.net/>

DOMINGO, Carles (1997). *Els noms de les formes del relleu*. Barcelona: Societat d'Onomàstica. Institut Cartogràfic de Catalunya.

GENERALITAT DE CATALUNYA (2009). *Nomenclàtor oficial de la toponímia major de Catalunya. Volum I: A-M*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Institut d'Estudis Catalans.

INSTITUT CARTOGRÀFIC DE CATALUNYA. <http://www.icc.cat/>

LLEONART, Maria Assumpta; PARELLA, Miquel (1994). "Toponímia en cartografia". *Terra* (Barcelona), núm. 22, p. 11-26.

MALLORQUÍ, Elvis (Coord.); AMIGÓ, Ramon; RABELLA, Joan Anton; TORT, Joan; ROMA, Francesc (2006). *Toponímia, paisatge i cultura. Els noms de lloc des de la lingüística, la geografia i la història*. Girona: Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines, Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona: Documenta Universitaria.

MOLL, Juli; TORT, Joan; equip geògrafs de l'ICC (1985). *Toponímia i cartografia. Assaig de sistematització*. Barcelona: Institut Cartogràfic de Catalunya.

MOREU REY, Enric (1982). *Els nostres noms de lloc*. Palma de Mallorca: Editorial Moll.

NADAL, Francesc; URTEAGA, Luis (2012). *La primera edició del mapa topogràfic d'Espanya a escala 1:50.000*. A: MIRANDA, Jaume (Dir.) (2012). *Atles topogràfic-històric de Catalunya 1:50.000*. Barcelona: Institut Cartogràfic de Catalunya. p. 13-64.

NEXUS GEOGRAFICS. <http://dmah.nexusgeografics.com/>

PAPA, Elena (2010). *Top-GIS: Applicazioni GIS allo studio della toponomastica piemontese*. A: SOUSA, Xulio (2010). *Toponímia e cartografia*. Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega: Instituto da Lingua Galega. p. 181-205.

PARELLA, Miquel (2008). "Informació toponímica: Tendències actuals i futures en un context internacional". *Revista Catalana de Geografia* (Barcelona) núm. 34.

PLADEVALL, Antoni (Dir.) (1992). *Catalunya Romànica. Volum VI: L'Alt Urgell i Andorra*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

RABELLA, Joan Anton (2001). "Toponímia: problemes i mètodes". *Butlletí Interior* de la Societat d'Onomàstica (Barcelona), núm. 87, p. 551-561.

RESSENYES DE COLL DE NARGÓ. <http://colldenargo.blogspot.com.es/2007/04/planol-dacces-als-sectors-de-coll-de.html>

ROSSELLÓ, Vicenç M. i CASANOVA, Emili (1995). *Materials de toponímia II: (Mestratge de Toponímia. 1900-1991)*. València: Comercial Denes.

ROSSELLÓ, Vicenç M. (2004). *Toponímia, geografia i cartografia*. València: Universitat de València.

- (2010). *Toponímia, geografia y cartografía*. A: SOUSA, Xulio (2010). *Toponímia e cartografía*. Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega: Instituto da Lingua Galega. p. 23-37.

TORT, Joan (1999). "Algunes reflexions sobre el concepte de topònim". *Butlletí Interior* de la Societat d'Onomàstica (Barcelona), núm. 77, p. 59-72.

TRAGÓ, Pere (1982). *Spill manifest de totes les coses del vescomdat de Castellbò*. A cura de Cebrià Baraut. La Seu d'Urgell: Societat Cultural Urgel·litana.

URTEAGA, Luis; NADAL, Francesc (2011). *Las series del mapa toponográfico de España a escala 1:50.000*. Madrid: Instituto Geográfico Nacional.

VILA, Pau (1934) (Reimp.). *Escrits sobre cartografia (1933-1938)*. A: BURGUEÑO, Jesús (2008). *El mapa com a llenguatge geogràfic. Recull de textos històrics (ss. XVII-XX)*. Barcelona: Societat Catalana de Geografia, Institut d'Estudis Catalans. p. 189-211.

Arxius i fonts d'informació documentals

Arxiu de l'Ajuntament de Coll de Nargó.

Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell.

Arxiu del Fons d'ICONA (Departament de Medi Ambient i Sostenibilitat).

Arxiu Històric de Lleida (AHL).

Fons del Centre Excursionista de Catalunya.

Fons de les Minutres Planimètriques i Topogràfiques de l'IGN.

Institut Nacional d'Estadística.

Mapes

ARMY MAP SERVICE. *Oliana*. Washington D.C.: Army Map Service, 1960. (Mapa topogràfic nacional de España, 291). [Mapa a escala 1:50.000].

ARMY MAP SERVICE. *Orgañá*. Washington D.C.: Army Map Service, 1954. (Mapa topogràfic nacional de España, 253). [Mapa a escala 1:50.000].

EDITORIAL ALPINA. *Muntanya d'Alinyà, Serra d'Aubenç, Serra de Turp*. Editorial Alpina. Societat Gestora d'Informació Territorial GEOSTEL, 2010-2011. (Prepirineu, E-25). [Mapa a escala 1:25.000].

INSTITUT CARTOGRÀFIC DE CATALUNYA. *Alt Urgell*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Institut Cartogràfic de Catalunya, 2001. (Mapa comarcal de Catalunya, 4). [Mapa a escala 1:50.000].

INSTITUT CARTOGRÀFIC DE CATALUNYA. *Gironès*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Institut Cartogràfic de Catalunya, 2002. (Mapa comarcal de Catalunya, 20). [Mapa a escala 1:50.000].

INSTITUT CARTOGRÀFIC DE CATALUNYA: UNITATS GEOGRÀFIQUES. *Organyà-Boumort, Serra de Taús, Vall de Cabó, Coll de Bóixols, Vall d'Alinyà*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Territori i Sostenibilitat. Institut Cartogràfic de Catalunya, 2011. (Mapa topogràfic de Catalunya, 59). [Mapa a escala 1:25.000].

INSTITUTO GEOGRÁFICO CATASTRAL Y DE ESTADÍSTICA. *Oliana*. Talleres del Instituto Geográfico y Catastral, 1933. (Mapa topográfico nacional de España, 291). [Mapa a escala 1:50.000].

INSTITUTO GEOGRÁFICO CATASTRAL Y DE ESTADÍSTICA. *Orgañá*. Talleres del Instituto Geográfico y Catastral, 1934. (Mapa topográfico nacional de España, 253). [Mapa a escala 1:50.000].

INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL. *Cabó*. Madrid: Ministerio de Fomento. Instituto Geográfico Nacional, 2000. (Mapa topográfico nacional de España, 253-III). [Mapa a escala 1:25.000].

INSTITUTO GEOGRÁFICO Y CATASTRAL. SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO. *Oliana*. Talleres del Instituto Geográfico y Catastral, 1949. (Mapa topográfico nacional de España, 291). [Mapa a escala 1:50.000].

INSTITUTO GEOGRÁFICO Y CATASTRAL. SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJÉRCITO. *Orgañá*. Talleres del Instituto Geográfico y Catastral, 1949. (Mapa topográfico nacional de España, 253). [Mapa a escala 1:50.000].

LANDESKARTE DER SCHEWIZ. *Mischabel*. Wabern: Bundesamt für Landestopographie, 1982. [Mapa a escala 1:50.000].